EINES CONTRA EL DISCURS D'ODI

Diagnòstic, contrapoder i acció des de la ciutadania organitzada

PART 1 · DIAGNÒSTIC

LA FÀBRICA D'ODI

ESTUDI PER ENTENDRE ABANS D'ACTUAR

Com es construeix, circula i es normalitza el discurs d'odi

L'ENXARXADA
Comunicació ètica i social

PAH PLATAFORMA DE AFECTADAS POR LA HIPOTECA

Informe
L’odi com a estratègia

Com l’algoritme i la narrativa afavoreixen l’avenç de l’extrema dreta

Recerca i redacció: Juanjo Ramón
Disseny i maquetació: L’Enxarxada SCCL
Any: 2026
Llicència: CC BY SA

Aquest document es publica sota la llicència Reconeixement - NoComercial - CompartirIgual, que permet que altres persones remesclin, adaptin i desenvolupin el treball sense finalitats comercials, sempre que n’acreditin l’autoria i llicenciïn les seves noves creacions en els mateixos termes.

Aquesta guia ha estat elaborada per L'Enxarxada SCCL per a la PAH de Barcelona (Plataforma d'Afectats per la Hipoteca), en el marc del projecte "Dret a l'habitatge i a l'energia: empoderament col·lectiu i assessorament jurídic".

ÍNDEX

Resum executiu 5

Introducció 7

Metodologia 9

1. Què entenem per discurs d'odi? 11

1.1 Tres nivells que convé distingir 12

1.2 La piràmide de l'odi 13

1.3 Discurs d'odi i llibertat d'expressió 15

1.4 El clima de l'odi 16

2. L'algoritme premia l'odi 19

2.1 Monetitzadors de l'odi 22

3. Els quatre eixos de l'odi 23

3.1 Racisme i xenofòbia 23

3.2 Masclisme i manosfera 25

3.3 Aporofòbia 27

3.4 La naturalització del capitalisme 28

4. L'impacte en la joventut 31

4.1 La radicalització adolescent 31

4.2 Per què reprodueixen l'odi 34

4.4 La resposta juvenil 35

4.5 L'habitatge com a bloqueig vital 37

4.6 En què afecta això els moviments socials? 39

ÍNDEX

5. L'habitatge 40

5.1 Racisme immobiliari 43

5.2 La concentració de la propietat 45

5.3 La funció del relat 51

5.4 El mite de l'ocupació, por per fabricar odi 56

5.5 Aporofòbia i sensellarisme 60

5.6 L'absència de solucions 63

6. Qui capitalitza l'odi 72

6.1 Un fenomen global 74

6.2 Per què cala el desencant 78

6.3 Què és el feixisme 80

6.4 Comunicació de manual 83

6.5 Ciberfeixisme 85

6.6 El popfeixisme 87

6.7 Com resistir 91

6.8 Dos mecanismes aplicats al cas espanyol 94

7. La resposta de les plataformes 95

8. Què funciona i què no 97

9. Conclusions 99

10. Recomanacions 101

11. Fonts consultades 103

Resum executiu

Aquest informe analitza el discurs d'odi a les xarxes socials i el seu efecte fora d'elles, com un fenomen polític i social, amb una atenció especial a la seva relació amb la crisi de l'habitatge a l'Estat espanyol. La hipòtesi de partida és que l'odi no sorgeix únicament de prejudicis individuals ni es pot entendre només com un problema de continguts: forma part d'una disputa per la interpretació de la realitat. Les plataformes digitals, els algoritmes de les quals afavoreixen la circulació de continguts emocionalment intensos i polaritzadors, constitueixen un entorn especialment favorable per a la seva expansió. El 2025, l'OBERAXE va identificar més de 845.000 continguts d'odi a les principals plataformes digitals.

S'identifiquen quatre grans eixos que comparteixen la gramàtica de l'exclusió: racisme i xenofòbia, masclisme i manosfera, aporofòbia i naturalització del capitalisme. En tots es repeteix la conversió d'una desigualtat o d'un conflicte social en una diferència entre un «nosaltres» legítim i un «altre» presentat com a amenaça, culpable o menys mereixedor de drets. Aquesta dinàmica té una incidència particular entre la població jove: el 50,1% dels joves de 15 a 29 anys declara haver patit discurs d'odi a internet durant l'últim any, en un context marcat per una emancipació cada vegada més tardana i per un deteriorament de les condicions materials de vida.

L'habitatge és un terreny fèrtil on aquesta disputa narrativa es fa visible. Davant d'un discurs que responsabilitza de la crisi la població migrant, l'ocupació o determinades organitzacions socials, les dades mostren que el pes dels grans tenidors en el parc residencial espanyol s'ha triplicat des del 2010, que les persones migrants pateixen una discriminació especialment intensa i que gairebé tres de cada quatre desnonaments executats el 2025 van ser conseqüència d'impagaments de lloguer. Alhora, veiem com el canvi d'habitatge per motius econòmics continua invisibilitzat perquè no és un procediment judicial. El problema, per tant, és qui hi pot accedir, qui s'hi pot quedar i qui treu rendiment d'aquest dret bàsic.

Mentre el debat públic desplaça la responsabilitat cap a col·lectius amb menys poder adquisitiu (famílies monoparentals, joventut, persones migrades, perfils vulnerables), queden en segon pla les estructures econòmiques que produeixen i reprodueixen la desigualtat. El discurs d'odi funciona així com un mecanisme de desplaçament de responsabilitats que transforma problemes estructurals en conflictes entre individus i converteix qui en pateix les conseqüències en suposat responsable. L'extrema dreta ha demostrat una capacitat especial per explotar aquesta operació amb narratives senzilles, emocionalment eficaces i adaptades a la lògica de les xarxes.

L'informe situa aquest fenomen dins d'una tradició crítica que permet comprendre l'habitatge i la ciutat més enllà de la seva dimensió immobiliària. Les aportacions de David Harvey sobre el valor d'ús i el valor de canvi i l'acumulació per despossessió, els treballs de Silvia Federici sobre la dimensió de gènere dels processos de despossessió i l'anàlisi de Neil Smith sobre la ciutat revengista i la gentrificació permeten interpretar l'habitatge com un espai de conflicte entre drets, necessitats i extracció de renda.

Els estudis sobre Barcelona d'autors com Manuel Delgado i José A. Mansilla completen aquest marc i mostren que la disputa per la ciutat no és nova, encara que hagi adquirit formes noves sota la financiarització.

A partir d'aquí, l'informe amplia la mirada cap a l'ecosistema polític i tecnològic que sosté aquestes narratives. Analitza l'ascens de les extremes dretes i de figures com Trump, Milei, Meloni o Orbán, així com el paper singular d'Elon Musk com a propietari d'una gran plataforma convertit en actor polític. El concepte de feixisme digital permet abordar un fenomen en què la mobilització ja no depèn necessàriament d'organitzacions jerarquitzades, sinó de comunitats capaces d'autoorganitzar-se dins d'infraestructures dissenyades per maximitzar l'atenció i la interacció. En aquest context, l'odi pot funcionar com una manera particularment eficaç de generar visibilitat, pertinença i conflicte.

L'informe analitza també com la deshumanització digital es pot relacionar amb formes de violència material. Des d'aquesta perspectiva s'examinen els mecanismes amb què determinats col·lectius són construïts com a amenaces, se'n normalitza l'exclusió i es desplaça progressivament la frontera del que una societat considera acceptable. L'anàlisi incorpora el context de Gaza i documenta també connexions materials entre actors vinculats al mercat immobiliari català i empreses o fons relacionats amb l'ocupació de Palestina. La qüestió no és equiparar conflictes diferents, sinó identificar lògiques extractives i estructures econòmiques transnacionals que poden operar en territoris i contextos diversos.

La dimensió històrica permet observar que aquestes operacions narratives tampoc no són noves. El discurs que «con Franco vivíamos mejor» es confronta amb les dades de la mateixa dictadura, incloent-hi el barraquisme i les enormes mancances d'habitatge que van coexistir amb les xifres oficials de construcció d'habitatges. La utilització política de la propietat com a instrument de pacificació social mostra que presentar determinats indicadors com a prova de prosperitat mentre s'amaguen les condicions materials de vida de la població és una estratègia amb precedents històrics.

L'informe conclou que el discurs d'odi no s'ha d'abordar únicament com un problema de moderació de continguts, sinó com una infraestructura cultural que contribueix a naturalitzar desigualtats, desplaçar responsabilitats i legitimar polítiques d'exclusió. Combatre'l exigeix, per tant, alguna cosa més que respondre cada missatge: cal disputar el relat, explicar les causes materials dels conflictes, construir pertinença i oferir alternatives capaces de proporcionar seguretat sense recórrer a l'exclusió.

A partir d'aquest diagnòstic es plantegen dotze línies d'actuació per a organitzacions socials i de comunicació, centrades a construir un relat propi, adreçar-se a les majories no polaritzades, desenvolupar contranarratives eficaces i vincular la lluita contra l'odi amb alternatives materials de seguretat, drets i pertinença. Aquestes propostes es desenvolupen de manera pràctica a la Guia per combatre l'odi amb una narrativa de contrapoder i al taller de formació que acompanyen aquest informe.

Introducció

Aquest informe analitza el discurs d'odi a les xarxes socials com a infraestructura política de l'extrema dreta, amb un focus específic en el seu vincle amb la crisi de l'habitatge a l'Estat espanyol, tenint en compte que el discurs d'odi ha deixat de ser soroll marginal per convertir-se en el terreny on es lliura bona part de la batalla actual pel que una societat considera acceptable; i l'habitatge, per la magnitud de la crisi i per la facilitat amb què s'instrumentalitza el migrant o la persona sense llar com a boc expiatori, n'és un dels escenaris més actius.

S'ha redactat el juny, el juliol i l'agost de 2026, amb dades actualitzades als anys 2025 i 2026 allà on ha estat possible (OBERAXE, Ministeri de l'Interior, investigacions periodístiques recents), i referències a estudis i casos previs quan aporten context necessari, posant el focus central sobretot a Espanya i, en particular, a Catalunya, i incorporant el fenomen global (Estats Units, Brasil, França, Itàlia, Alemanya) allà on ajuda a entendre el mateix mecanisme a una altra escala.

És un treball desenvolupat per disposar d'un diagnòstic propi, verificat i citable, que serveixi de base a la Guia per combatre l'odi amb una narrativa de contrapoder i al taller de formació que completen aquest treball. El seu objectiu general és explicar, amb dades verificades, com el discurs d'odi a les xarxes socials opera com a mecanisme polític que afavoreix l'extrema dreta, amb una atenció especial a la seva funció en la crisi de l'habitatge, per poder disputar aquest relat amb un diagnòstic previ.

Aquest informe és la primera de les tres peces que configuren el paquet «Eines contra el discurs d'odi», pensades per llegir-se com un sol projecte, tot i que cadascuna també es pot fer servir de manera independent segons la necessitat de cada moment: l'informe, Part 1 · Diagnòstic, aquest mateix document, aporta les dades i les fonts verificades; la Guia per combatre l'odi amb una narrativa de contrapoder, Part 2 · Contrapoder, tradueix aquest diagnòstic en tècniques i protocols concrets; i el taller Disputar el relat, Part 3 · Acció, converteix tots dos en una sessió formativa de tres hores a punt per facilitar-la amb qualsevol grup de l'organització.

Aquest objectiu general es desplega en quatre propòsits concrets. El primer és entendre el mecanisme, no només indignar-se pels seus efectes: explicar per què l'algoritme premia l'odi i com s'organitza en eixos que es reforcen entre si. El segon és posar nom i xifra al que gairebé sempre queda difús, identificant qui concentra realment l'habitatge, qui es beneficia de l'especulació i qui capitalitza políticament el malestar. El tercer és donar més dimensió a la lluita quotidiana de la PAH, o dels col·lectius d'habitatge que accedeixin a aquests materials tant en línia com a les sessions formatives i divulgatives, emmarcant-la com a defensa de la porta d'entrada a tots els altres drets (salut, educació, treball, participació, dignitat), tal com reconeix l'Observació General núm. 4 de l'ONU. El quart és servir de base per a l'acció narrativa sostinguda amb dades i diagnòstic.

Què hi trobarà qui llegeixi l'informe

El cos de l'informe s'organitza en onze apartats que construeixen progressivament l'argument fins a la conclusió.

L'apartat 1 defineix què s'entén per discurs d'odi. L'apartat 2 explica el mecanisme algorítmic i econòmic que l'amplifica. L'apartat 3 descriu els quatre eixos (racisme, masclisme, aporofòbia, naturalització del capitalisme) que comparteixen una mateixa gramàtica. L'apartat 4 documenta el seu impacte específic en la joventut. L'apartat 5 aplica tot l'anterior al cas de l'habitatge i mostra qui concentra la propietat mentre el discurs públic assenyala el migrant. L'apartat 6 identifica els actors polítics (Vox, Aliança Catalana i el fenomen global de l'ultradreta) que capitalitzen aquest terreny, i desenvolupa el marc teòric del feixisme digital. L'apartat 7 connecta l'odi digital amb la violència i la guerra. L'apartat 8 examina la resposta desigual de les plataformes digitals. L'apartat 9 resumeix què funciona i què no per contrarestar-lo. L'apartat 10 presenta les conclusions de l'informe. L'apartat 11 tradueix aquestes conclusions en recomanacions concretes per al moviment social.

Un resum executiu obre el document i una secció de recomanacions sintetitza les línies d'acció proposades.

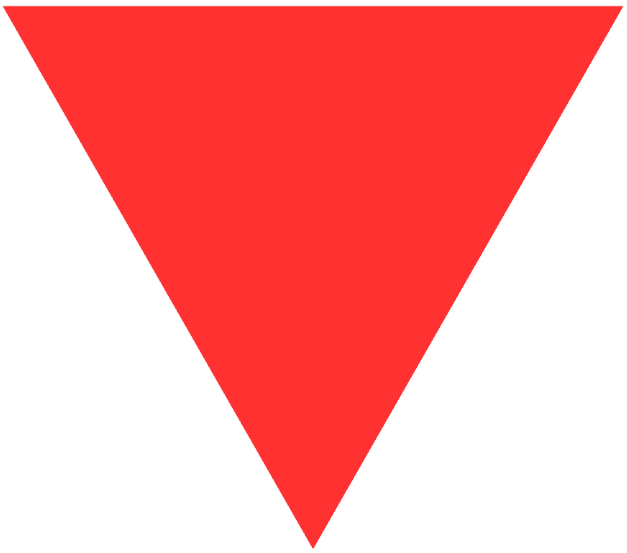

Metodologia

Aquest informe parteix d'una idea senzilla: si volem disputar discursos construïts sobre la desinformació, el nostre propi relat s'ha de poder sostenir en dades, fonts i arguments que qualsevol pugui comprovar. La metodologia utilitzada respon a aquesta necessitat. No es tracta d'una revisió acadèmica sistemàtica ni pretén competir amb una recerca universitària especialitzada en cadascun dels camps que aborda. És una recerca documental i aplicada, feta des d'una cooperativa de comunicació i recerca i orientada a proporcionar eines fiables per comprendre el discurs d'odi, identificar els mecanismes que el sostenen i disputar-ne les principals narratives.

El treball s'ha construït mitjançant la comparació i la triangulació de fonts, combinant cinc grans tipus de materials. El primer grup està format per dades oficials, institucionals i judicials, procedents, entre altres organismes, de l'OBERAXE, el Ministeri de l'Interior, el Consell General del Poder Judicial, Eurostat, les Nacions Unides i la Comissió Europea contra el Racisme i la Intolerància. El segon reuneix literatura acadèmica i assajos especialitzats sobre feixisme, extrema dreta, polarització, comunicació i cultura digital, amb autors que van des de Jason Stanley i Robert Paxton fins a Elisabeth Noelle-Neumann i Byung-Chul Han. El tercer incorpora recerca periodística i treballs de verificació i anàlisi de dades, amb una atenció especial a mitjans com Maldita.es, Público, El Salto, El Crític o NODAL. El quart inclou informes i materials produïts per organitzacions socials, observatoris i campanyes de sensibilització, entre els quals Provivienda, HATENTO, NOVACT, SOS Racisme i la campanya BCNvsODI de l'Ajuntament de Barcelona. El cinquè incorpora l'experiència i la veu del mateix moviment per l'habitatge.

L'elecció de fonts diverses no respon únicament a una qüestió d'exhaustivitat. El discurs d'odi treballa precisament sobre la confusió entre fets, percepcions, rumors i desinformació; per això, contrastar una afirmació vol dir, en molts casos, posar-la en relació amb fonts que compleixen funcions diferents: una estadística oficial pot establir la dimensió d'un fenomen; una investigació periodística pot reconstruir com s'ha produït; un treball acadèmic pot ajudar a interpretar-lo; i una organització social pot aportar l'experiència de qui l'està vivint. Cap d'aquestes fonts no substitueix necessàriament les altres. Juntes permeten construir una imatge més completa i, sobretot, detectar contradiccions, exageracions o afirmacions que no resisteixen la comprovació.

La triangulació s'ha utilitzat especialment en les qüestions que formen part del debat públic i que són objecte habitual de manipulació: immigració, ocupació, desnonaments, habitatge, criminalitat, ajuts públics, extrema dreta o funcionament de les plataformes digitals. Quan ha estat possible, les xifres i afirmacions rellevants s'han contrastat amb més d'una font independent.

Quan una informació prové d'una única font, l'informe procura identificar-la com a tal i no presentar-la com un consens inexistent. De la mateixa manera, es distingeix entre dades contrastades, afirmacions de tercers, interpretacions de la literatura consultada i conclusions pròpies de l'informe.

Aquesta distinció és especialment important en un treball que vol ser útil per a una organització social que necessita arguments per fer-los servir en una assemblea, una entrevista, una reunió institucional o una campanya pública, però que també necessita saber fins on arriba l'evidència que sosté cada argument. La utilitat política i el rigor documental no són objectius contraposats; al contrari, un moviment social pot ser contundent sense renunciar a la precisió, i una recerca pot tenir posició sense deixar de distingir entre el que demostra i el que interpreta.

L'àmbit temporal principal de l'informe correspon a 2025 i 2026, i s'hi incorporen dades anteriors quan són necessàries per observar tendències, establir comparacions o comprendre l'origen de determinats fenòmens. En alguns casos, les fonts disponibles presenten dates de publicació, períodes de referència o metodologies de recollida diferents. S'ha procurat respectar sempre el període al qual correspon cada dada i evitar comparacions que puguin generar conclusions enganyoses. Quan una xifra prové d'una estimació, d'una organització social o d'una investigació periodística, s'assenyala expressament perquè qui llegeix en pugui valorar l'abast.

La recerca s'ha desenvolupat de manera iterativa. El punt de partida va ser comprendre com es construeix i circula el discurs d'odi i, especialment, com s'utilitza per intervenir en el debat sobre l'habitatge. A partir d'aquí es van anar identificant hipòtesis, fonts, casos i conceptes que van permetre ampliar o corregir el mapa inicial. Algunes línies de recerca en van obrir d'altres i algunes dades van obligar a reformular plantejaments previs. El resultat no pretén oferir una fotografia definitiva d'un fenomen que canvia constantment, sinó un diagnòstic situat en un moment concret i construït a partir de la millor evidència disponible durant la seva elaboració.

Aquesta manera de treballar explica també que no tots els apartats tinguin la mateixa extensió ni el mateix tipus d'evidència. El discurs d'odi travessa camps molt diferents i no tots compten amb la mateixa disponibilitat de dades. Algunes qüestions es poden documentar amb estadístiques oficials amb gran precisió; d'altres requereixen combinar recerques acadèmiques, periodisme de dades, informes d'organitzacions i anàlisi qualitativa. L'extensió dedicada a cada assumpte respon, per tant, tant a l'evidència disponible com a la seva rellevància per a la pràctica quotidiana, entenent el resultat com una eina de treball i no com una fotografia neutral del conflicte. Per això, el criteri final d'aquest informe no és únicament quant material aconsegueix reunir, sinó quina capacitat té aquest coneixement per convertir-se en una eina útil. Cada dada, cada concepte i cada cas incorporat busca respondre, en última instància, a qüestions com: què necessitem saber per entendre millor el problema? Què necessitem poder demostrar quan algú qüestiona aquest diagnòstic i què podem fer amb aquest coneixement quan arriba el moment de disputar el relat?

1. Què entenem per discurs d'odi?

"Qui controla el passat controla el futur."
George Orwell, 1984

El discurs d'odi ja no ocupa un racó marginal d'internet, reservat a perfils anònims o a comunitats fàcilment identificables. Forma part de la conversa política quotidiana i, en determinats moments, aconsegueix una cosa més important que provocar una reacció: aconsegueix desplaçar els límits del que una societat considera dicible, raonable i, finalment, acceptable. Un insult, una notícia falsa o un mem poden semblar irrellevants quan s'observen de manera aïllada; el problema apareix quan milers de missatges repeteixen durant mesos les mateixes idees, assenyalen els mateixos col·lectius i converteixen la desigualtat en una característica suposadament natural de qui la pateix.

Aquesta és la perspectiva de la qual parteix aquest informe. El racisme i la xenofòbia, el masclisme i la manosfera, l'aporofòbia i la naturalització del capitalisme no són fenòmens independents que coincideixen per casualitat a les xarxes socials. Comparteixen una mateixa estructura narrativa: hi ha un «nosaltres» que mereix protecció i un «altre» que es presenta com a amenaça, intrús, aprofitat o càrrega.

L'operació consisteix a convertir una desigualtat social o econòmica en una diferència moral i fer que la persona que la pateix aparegui com a responsable de la seva pròpia situació.

No tot discurs ofensiu és discurs d'odi, ni tot discurs d'odi constitueix un delicte. Si volem combatre l'odi amb eficàcia, necessitem saber de què parlem, quines conductes són punibles i quines requereixen altres eines, des de l'educació i la contranarrativa fins a la mobilització social i la disputa política.

L'OBERAXE, l'Observatori Espanyol del Racisme i la Xenofòbia, va identificar més de 845.000 continguts d'odi a les principals plataformes digitals durant el 2025. La xifra no equival al nombre de persones que produeixen o reben aquests missatges, ni permet per si sola mesurar-ne l'impacte social, però sí que dona una dimensió del volum de contingut que circula per les xarxes i de l'escala del problema que afrontem.

La qüestió és què es diu, què es repeteix, qui ho amplifica, contra qui es dirigeix i què passa quan una determinada manera de parlar acaba normalitzada.

1.1. Tres nivells que cal distingir

No hi ha una definició única i consensuada de discurs d'odi a escala internacional, i aquesta ambigüitat no és casual: com més amplis en siguin els límits, més gran és el debat sobre la seva tensió amb la llibertat d'expressió; com més restrictius, més gran és el risc de deixar fora manifestacions que, sense ser delicte, sí que erosionen la convivència. Per això és útil distingir tres nivells de gravetat creixent.

- El primer és l'incident motivat per odi: un acte, per exemple un insult racista o homòfob puntual, que, sense arribar a constituir delicte, representa un atac a la dignitat de qui el rep.

- El segon és el discurs d'odi en sentit ampli, que la Comissió Europea contra el Racisme i la Intolerància (ECRI) va definir a la Recomanació núm. 15 de 2015 com l'ús d'una o més formes d'expressió que defensen, promouen o instiguen l'odi, la humiliació o el menyspreu d'una persona o grup, basades en característiques com l'origen, la religió, el gènere o l'orientació sexual.

- El tercer és el delicte d'odi, que afegeix a aquest contingut discriminatori un requisit addicional: que la conducta estigui tipificada com a infracció penal.

A Espanya, l'article 510 del Codi penal tipifica com a delicte cinc conductes relacionades amb el discurs d'odi: fomentar o incitar a l'odi, l'hostilitat, la discriminació o la violència contra una persona o grup per motius d'origen, religió, ètnia, ideologia, orientació sexual, gènere o discapacitat; produir, posseir o distribuir material adreçat a aquesta finalitat; enaltir o justificar públicament un delicte d'odi; humiliar o menysprear una persona o grup pels mateixos motius; i negar, trivialitzar o enaltir públicament delictes de genocidi o de lesa humanitat quan això promogui un clima de violència o hostilitat. El mateix article preveu penes més severes quan aquestes conductes es cometen a través d'internet, precisament per la seva capacitat de difusió més gran i, en conseqüència, la seva perillositat social més elevada.

Aquesta distinció entre discurs d'odi punible i discurs d'odi en sentit ampli determina quines eines són pertinents en cada cas. Davant d'un delicte d'odi, correspon la denúncia davant les autoritats competents. Davant d'un discurs d'odi que no arriba a ser delicte, però que igualment erosiona la convivència i perpetua la discriminació de determinats col·lectius, la resposta pertinent passa per altres vies: la contranarrativa, la sensibilització, l'educació i la incidència pública, que són precisament les línies que desenvolupa aquest informe i la guia que l'acompanya.

Per reconeixer si una expressió concreta constitueix discurs d'odi, una recomanació del Comitè per a l'Eliminació de la Discriminació Racial de les Nacions Unides proposa atendre tres elements: el contingut i la forma del missatge, si conté insults o mencions deshumanitzadores; la motivació de qui l'emet, si busca comunicar la no-acceptació de l'altra persona com a igual; i el col·lectiu a qui va dirigit, si s'adreça contra algú per la seva pertinença, real o percebuda, a un grup protegit. A aquests criteris de contingut s'hi afegeixen factors de context que agreugen la perillositat d'un missatge: el moment social i polític en què s'emet, l'abast de la seva difusió i la posició de qui l'emet, atès que els representants polítics i els creadors d'opinió tenen una capacitat d'influència sobre audiències àmplies que agreuja l'impacte de les seves declaracions.

L'escala del problema s'agreuja per la seva elevada invisibilitat. Segons dades de l'Agència dels Drets Fonamentals de la Unió Europea, vuit de cada deu persones que pateixen un delicte d'odi no el denuncien, i entre les que no ho fan, el 64% assenyala que considera que no serviria de res. Aquesta infradenúncia dificulta que tant la societat civil com les administracions puguin dimensionar la magnitud real del fenomen i dissenyar-hi respostes proporcionals.

1.2. La piràmide de l'odi

Per entendre per què aquest informe presta atenció tant a un comentari aïllat com a una campanya d'assetjament coordinada, és útil el model de la piràmide de l'odi, popularitzat per la Lliga Antidifamació (ADL) i adoptat per nombrosos observatoris europeus de discurs d'odi. El model descriu cinc nivells de gravetat creixent, cadascun dels quals normalitza i sosté el següent: actituds esbiaixades (estereotips, acudits deshumanitzadors, llenguatge excloent); actes de prejudici (assetjament, exclusió social, difusió deliberada de notícies falses); discriminació (exclusió sistemàtica en l'accés a l'habitatge, la feina o els serveis); violència motivada pel prejudici (amenaces, agressions, vandalisme); i, a l'extrem, la violència organitzada i el genocidi.

La utilitat del model no és equiparar un acudit amb un genocidi, sinó mostrar que cap nivell superior no apareix del no-res: es recolza en la tolerància social cap als nivells inferiors. Un comentari que naturalitza l'estereotip de l'"okupa" o del "morós" (nivell 1) crea el terreny cultural en què després és més fàcil l'assetjament a una família concreta en un barri (nivell 2), la discriminació immobiliària (nivell 3) o, en la seva forma més extrema, la violència adreçada contra persones migrants o sense llar (nivell 4). Intervenir a la base de la piràmide, en les actituds que semblen més inofensives, és també una manera de prevenir el que passa després als nivells superiors.

Aquesta lògica d'escalada no opera en el buit: es recolza en un conjunt de factors estructurals, econòmics i mediàtics que creen el clima propici perquè l'odi es propagui, i tampoc no és aliena al cas de l'habitatge, que és un dels terrenys on germina.

Una guia de CEAR Euskadi proposa una metàfora complementària a la piràmide, el tetraedre del foc, útil per pensar no en nivells de gravetat sinó en les condicions necessàries perquè el discurs s'encengui.

Perquè es produeixi un incendi real calen quatre elements alhora (combustible, una espurna, oxigen a l'aire i una reacció en cadena), i n'hi ha prou de neutralitzar-ne un per apagar-lo. Traslladat al discurs d'odi, el combustible és el mateix discurs xenòfob o discriminatori; l'espurna és el fet concret que l'activa (un delicte, un rumor, una declaració política); l'aire és el clima social (la precarietat, la desconfiança institucional, la desinformació); i la reacció en cadena és la viralitat de les xarxes socials, que propaga el missatge molt més enllà de l'espurna inicial.

La metàfora és especialment útil quan parlem de xarxes socials. Un fet aïllat pot activar mesos de prejudicis; una afirmació falsa pot viatjar entre comptes, grups i plataformes fins a adquirir l'aparença d'una veritat àmpliament compartida. Si volem apagar l'incendi, per tant, no n'hi ha prou de discutir amb l'espurna: també podem retirar combustible, millorar l'aire o interrompre la reacció en cadena.

1.3. Discurs d'odi i llibertat d'expressió

L'objecció més habitual davant de qualsevol assenyalament d'un discurs d'odi és que s'estaria restringint la llibertat d'expressió. La distinció és, però, més senzilla: la llibertat d'expressió protegeix amb una intensitat especial la crítica, per dura que sigui, cap a qui ostenta poder polític, econòmic o institucional; el discurs d'odi, en canvi, es dirigeix contra persones per la seva pertinença a un grup històricament discriminat o estructuralment desproveït de poder.

El manual de referència de l'organització internacional de llibertat d'expressió ARTICLE 19 ho formula de manera encara més taxativa: ni l'Estat ni els seus símbols, institucions o càrrecs públics no poden ser objecte de discurs d'odi, perquè no són persones i, per tant, no són titulars de les característiques protegides que defineixen aquest concepte. Els funcionaris públics, afegeix, han de tolerar un grau de crítica i d'oposició política superior al que s'exigeix respecte de qualsevol altra persona.

Ningú no pot ser sancionat per criticar o insultar un govern, les seves institucions o els seus càrrecs públics, llevat que aquesta crítica inciti de manera directa a la violència imminent, cosa molt diferent de sotmetre a un escrutini dur les decisions d'un govern o d'un gran propietari.

Per distingir tots dos casos, una eina operativa és examinar el col·lectiu assenyalat a través de tres preguntes:

- si es tracta d'un grup minoritari o minoritzat
- si ha patit tradicionalment discriminació
- si no té poder o privilegi estructural en la societat de què es tracti.

Només quan la resposta a alguna d'aquestes preguntes és afirmativa, el missatge pot constituir discurs d'odi. Quan l'objectiu de la crítica és, en canvi, un càrrec públic, una entitat financera, un fons d'inversió o qualsevol altre actor amb poder polític o econòmic, el missatge s'emmarca en la llibertat de crítica que tota democràcia ha de garantir, per agressiu o incòmode que en sigui el to.

Aquesta distinció té una conseqüència pràctica directa per a aquest informe i per a l'activitat de la PAH. Denunciar Blackstone, assenyalar els responsables de la manca de polítiques d'habitatge o criticar amb duresa un partit polític pel seu vot al Congrés no és, sota cap criteri, discurs d'odi: és exactament la funció que compleix la crítica política en una democràcia, i és també l'activitat central de la PAH i de les entitats socials. Adreçar aquesta mateixa hostilitat contra una família migrant per ocupar un habitatge buit, o contra una persona sense llar per la seva situació, sí que ho és, perquè ataca algú per pertànyer a un col·lectiu estructuralment desprotegit, no pel poder que ostenta.

Convé subratllar també quins col·lectius queden fora d'aquesta protecció reforçada, no perquè no puguin patir un tracte injust en un cas concret, sinó perquè no reúnen la condició estructural que defineix el discurs d'odi: les persones que pertanyen a la religió o l'ètnia majoritària, col·lectius professionals com els cossos de seguretat, o les elits econòmiques i polítiques (caps d'Estat, governs, grans patrimonis) no són grups protegits a efectes d'aquesta categoria, amb independència de la duresa legítima amb què puguin ser criticats.

1.4. El clima de l'odi

L'odi no apareix del no-res: abans que una persona publiqui un missatge racista o que una comunitat digital converteixi un col·lectiu en enemic, sol haver-hi un context que fa que aquest missatge trobi on encendre's. La campanya BCNvsODI utilitza precisament la metàfora del clima per explicar aquest conjunt de condicions: factors econòmics, polítics, socials, mediàtics i culturals que, combinats, augmenten la permeabilitat d'una societat al discurs discriminatori.

Hi ha una primera capa estructural. Les crisis econòmiques i el deteriorament de les condicions materials poden alimentar la percepció que els recursos són escassos i que determinats grups competeixen per obtenir-los. Quan l'accés a un habitatge, a una feina o a un ajut públic es torna difícil, és políticament senzill assenyalar algú que està encara més avall en l'escala social i presentar-lo com a responsable de l'escassetat.

La desigualtat genera llavors una pregunta legítima: *per què no puc accedir al que necessito*? I el discurs d'odi ofereix una resposta falsa però emocionalment senzilla: perquè altres te'l prenen.

A aquesta tensió s'hi suma la política. La presència de partits xenòfobs i d'extrema dreta a les institucions no només permet que determinades idees arribin al Parlament o als governs; també pot desplaçar la frontera del que es considera acceptable dir en públic. Una afirmació que abans s'hauria considerat extrema pot començar a aparèixer com una posició més dins d'un debat legítim, especialment quan la repeteixen actors amb capacitat d'influència.

Els mitjans de comunicació tenen un altre paper decisiu quan prioritzen quins assumptes ocupen espai, quines imatges acompanyen una notícia i quins protagonistes apareixen una vegada i una altra associats a determinats problemes. Una cobertura sensacionalista pot convertir un fet excepcional en una amenaça quotidiana; una successió de notícies sense context pot acabar construint una associació que cap de les peces, considerada per separat, no demostra.

El problema no és únicament la informació falsa; també ho pot ser la manera com se selecciona, s'enquadra i es repeteix la informació veritable.

No podem obviar la gran importància de les xarxes socials, que hi afegeixen una lògica pròpia. La velocitat, la permanència, la possibilitat d'anonimat, la facilitat per replicar continguts i, sobretot, l'algoritme que premia la simplificació i el sensacionalisme per sobre de la profunditat i el contrast converteixen l'entorn digital en un multiplicador. Un missatge no necessita ser veritable per circular; necessita captar atenció; i l'enuig, la por, la indignació i la sensació d'amenaça són emocions extraordinàriament eficaces per aconseguir-ho.

Per això el discurs d'odi s'ha d'entendre com una cadena de transmissió i no únicament com un conjunt de missatges aïllats. Els estereotips alimenten prejudicis; els prejudicis fan més acceptable la discriminació; la discriminació pot normalitzar l'exclusió; i, en determinats contextos, l'exclusió pot obrir espai a la violència. Entre un extrem i l'altre no hi ha una línia inevitable, però sí una acumulació de petites normalitzacions que poden fer que cada pas trobi menys resistència.

A aquests canals digitals s'hi suma un de més antic però igualment actiu: l'espai públic. El discurs d'odi es propaga també fora de la pantalla, a través de pintades i actes de vandalisme.

La combinació d'aquests quatre canals (mitjans de comunicació, internet, xarxes socials i espai públic) actua com a catalitzador estable dels estereotips, prejudicis i falsedats sobre un col·lectiu que desemboquen en discriminació, exclusió i violència, amb la fractura social com a resultat final.

L'alfabetització mediàtica és una eina de prevenció. Una ciutadania capaç de preguntar-se qui produeix un missatge, quines dades aporta, quins interessos pot tenir, quines emocions intenta activar i quina informació omet té més possibilitats d'interrompre la cadena abans que el contingut es converteixi en una veritat compartida. No es tracta d'exigir una ciutadania permanentment desconfiada, sinó de recuperar una capacitat bàsica en qualsevol democràcia: no creure tot allò que està dissenyat per ser cregut ràpidament.

També hi ha dimensions culturals més profundes; les societats no parteixen d'una posició neutral davant la diferència. L'etnocentrisme, la tendència a interpretar altres formes de vida des dels valors propis; l'universalisme, quan converteix aquests valors particulars en una mesura suposadament vàlida per a tothom; i determinades formes de paternalisme cultural poden fer que la diversitat s'interpreti com un problema que cal corregir en lloc d'una realitat amb què conviure en condicions d'igualtat.

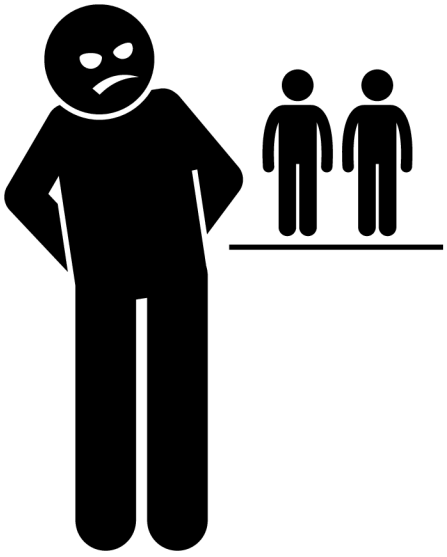

Tot això ajuda a explicar per què alguns discursos troben un terreny especialment fèrtil en moments d'incertesa. Quan la vida quotidiana es torna més insegura, necessitem explicacions. L'extrema dreta n'ofereix algunes d'extraordinàriament senzilles: hi ha un enemic, hi ha una pèrdua i hi ha algú que promet retornar el que suposadament ens han pres. L'immigrant, la feminista, la persona pobra, la persona trans, el moviment social o qualsevol altre grup pot ocupar aquest lloc segons el moment i el conflicte.

L'habitatge és un dels millors exemples d'aquest mecanisme perquè en reúne gairebé tots els ingredients: una necessitat bàsica convertida en mercaderia, un mercat sotmès a fortes tensions, una generació amb enormes dificultats per emancipar-se, una concentració creixent de la propietat i una població migrant que pateix una discriminació especialment intensa en l'accés al lloguer.

En aquest context, el discurs d'odi pot fer una cosa políticament molt útil: desplaçar la mirada de qui té capacitat per decidir sobre el territori cap a qui amb prou feines té capacitat per decidir sobre la seva pròpia vida.

Aquest desplaçament serà el fil conductor de les pàgines que segueixen. Perquè si volem comprendre per què funcionen determinats discursos, no n'hi ha prou d'estudiar les paraules que contenen. Cal mirar també les condicions materials que els fan creïbles, els interessos que protegeixen i les infraestructures que els converteixen en missatges capaços d'arribar a milers de persones.

Aquí comença la qüestió següent: quin paper tenen realment les plataformes i els seus algoritmes en aquesta circulació de l'odi?

2. L'algoritme premia l'odi

"No cal cremar llibres per destruir una cultura."
Ray Bradbury, Fahrenheit 451

No cal recórrer a cap teoria de la conspiració per explicar per què l'odi pot circular amb tanta facilitat a internet. N'hi ha prou de mirar com estan construïdes les plataformes digitals. Els seus sistemes de recomanació no ordenen els continguts segons la seva qualitat, la seva utilitat social o la seva capacitat per millorar la conversa pública, sinó a partir d'una sèrie de senyals relacionats, entre altres coses, amb l'atenció i la interacció que aconsegueixen. Un contingut que provoca una reacció té més possibilitats de tornar a ser mostrat que un altre que passa desapercebut, i entre les emocions que més fàcilment aconsegueixen aquesta reacció hi ha la por, la indignació, la ràbia o la sensació d'amenaça.

Això no vol dir que les plataformes estiguin dissenyades específicament per produir odi, ni que tots els seus usuaris acabin radicalitzats. Vol dir que, quan el sistema aprèn quins continguts aconsegueixen més atenció, els dona més oportunitats de circular. Si, a més, són simplistes, polaritzadors o agressius, la conseqüència és una conversa pública dominada per allò que provoca una resposta immediata.

La recerca de Torrens i Carrasco-Farré planteja que els sistemes algorítmics no es limiten a reflectir una polarització que ja existeix fora de les plataformes, sinó que poden contribuir a reforçar-la. L'exposició reiterada a continguts extrems del grup contrari endureix les fronteres entre comunitats polítiques i fa que les posicions intermèdies perdin visibilitat. A poc a poc, el desacord deixa de percebre's com una part normal de la democràcia i comença a interpretar-se com una amenaça a la pròpia identitat.

Un estudi de camp sobre l'algoritme de la xarxa social X, abans coneguda com a Twitter, constata que l'exposició al contingut recomanat per la plataforma va produir canvis mesurables en les actituds polítiques dels seus usuaris, que es van desplaçar cap a posicions més conservadores.

L'interès d'aquest resultat no és demostrar que una plataforma pugui convertir automàticament una persona en extremista, sinó mostrar que les decisions tècniques sobre quins continguts apareixen davant els nostres ulls no són políticament neutres.

La història recent ofereix, a més, exemples en què aquestes capacitats no van ser només una conseqüència involuntària del disseny, sinó que es van utilitzar deliberadament. El cas de Cambridge Analytica va mostrar fins a quin punt les dades personals i la infraestructura publicitària de Facebook es podien fer servir per perfilar psicològicament milions de persones i adreçar-los missatges polítics adaptats a les seves característiques. L'escàndol no va demostrar que una empresa pogués controlar tota sola el resultat d'unes eleccions, però sí que va revelar com la conversa política havia començat a desenvolupar-se dins d'infraestructures privades capaces de conèixer, segmentar i persuadir els seus usuaris a una escala desconeguda fins aleshores.

> **La persona que entra en una plataforma i hi troba centenars de missatges agressius contra la immigració, el feminisme o les organitzacions d'habitatge pot acabar pensant que tothom opina així. No cal que hi hagi una majoria real: n'hi ha prou de produir la sensació de majoria.**

És útil recuperar una idea formulada dècades abans de l'aparició de les xarxes socials per Elisabeth Noelle-Neumann, que va anomenar *espiral del silenci* el procés pel qual les persones que perceben que la seva opinió és minoritària tendeixen a amagar-la per evitar l'aïllament social. Com més callen els qui creuen que són minoria, més dominant sembla l'opinió contrària, i això fa que més persones optin per callar.

A les plataformes digitals, aquesta dinàmica pot adquirir una dimensió nova. Si els sistemes de recomanació mostren constantment les posicions més extremes perquè són les que generen més interacció, aquestes posicions poden començar a semblar molt més representatives de la societat del que realment són.

El resultat pot ser una inversió perversa de la conversa democràtica. Qui té posicions moderades deixa d'intervenir perquè percep que l'espai està dominat per la confrontació, mentre que qui busca precisament aquesta confrontació troba un terreny cada vegada més favorable. El silenci d'uns augmenta la visibilitat d'altres, i aquesta visibilitat es pot confondre amb suport social.

Byung-Chul Han ha descrit, des d'un altre angle, com l'exposició permanent i la lògica de la transparència poden generar espais de pressió social en què la discrepància té un cost. No cal una censura formal perquè algú deixi de parlar: n'hi ha prou que cada intervenció pugui desencadenar una allau de respostes, insults o assenyalaments. En aquest context, el silenci pot convertir-se en una forma d'autoprotecció.

Aquesta qüestió és especialment important quan parlem de col·lectius que ja pateixen una posició desigual fora d'internet. Una persona migrant, una activista feminista, una persona trans o una militant d'un moviment d'habitatge pot tenir menys incentius per participar en una conversa digital si sap que una intervenció pública pot desencadenar una campanya d'assetjament. L'odi no necessita expulsar-la tècnicament de la plataforma: pot aconseguir una cosa més eficaç, que participar deixi de semblar-li una opció raonable.

L'economia de l'atenció completa el mecanisme: les plataformes digitals obtenen bona part dels seus ingressos de models que depenen de la publicitat, de les dades i del temps que les persones passen dins dels seus serveis. En aquest context, l'atenció es converteix en el recurs central. Johann Hari ha assenyalat la relació entre la crisi contemporània de l'atenció i un ecosistema digital construït per interrompre-la contínuament, mentre que altres recerques han estudiat la relació entre emocions, interacció i circulació de continguts.

No cal afirmar que les plataformes vulguin que els seus usuaris siguin més extremistes per observar el problema: n'hi ha prou que la radicalització, l'enuig o la polarització generin atenció i que aquesta atenció tingui valor econòmic. Quan la rendibilitat depèn de mantenir les persones connectades, el contingut que aconsegueix que tornin, responguin, discuteixin o comparteixin adquireix un avantatge estructural.

El cas de Facebook és especialment il·lustratiu. Investigacions internes de la mateixa companyia van arribar a identificar efectes problemàtics dels seus sistemes de recomanació, inclosa la seva contribució a l'expansió de comunitats extremistes. En paral·lel, recerques sobre YouTube han analitzat el paper de les seves recomanacions en la difusió de continguts polítics cada vegada més radicalitzats, inclòs el creixement de la visibilitat de Jair Bolsonaro al Brasil. Cap d'aquests casos no permet reduir l'ascens d'una opció política a culpa de l'algoritme. Al darrere hi ha contextos socials, econòmics i polítics complexos. Ens mostren que la infraestructura digital forma part del terreny on es lliuren aquestes batalles polítiques.

Això explica per què l'extrema dreta ha sabut adaptar-se tan ràpidament al nou ecosistema. La seva comunicació sol treballar amb missatges breus, enemics reconeixibles, imatges fàcils de compartir, provocacions i una forta càrrega emocional. No necessita desenvolupar una explicació complexa de la crisi de l'habitatge si pot oferir un culpable immediat. No necessita explicar les causes estructurals de la precarietat juvenil si pot assenyalar l'immigrant, el moviment feminista o qui rep un ajut públic. El contingut simplista té l'avantatge afegit que cap sencer en un vídeo de vint segons, en un mem o en una frase dissenyada per convertir-se en captura de pantalla. Per això el problema no rau únicament en les idees de qui produeix aquests continguts, sinó també en la relació entre aquestes idees i una infraestructura que recompensa determinades formes de comunicació.

Monetitzadors d'odi

El Proyecto UNA aporta una precisió rellevant: una part significativa de l'odi que circula a les xarxes no prové de persones que simplement odien, sinó del que s'ha anomenat monetitzadors d'odi, és a dir, persones que obtenen un lucre econòmic directe per agredir verbalment altres persones, en un context en què les mateixes plataformes ho permeten i, de vegades, ho incentiven. El mecanisme descrit és el següent: un atac dirigit genera respostes de defensa de la persona assenyalada i dels seus seguidors, i això incrementa el nivell d'interacció. Plataformes com YouTube o TikTok fomenten explícitament el contingut d'enfrontament entre creadors perquè genera un volum alt d'interacció amb un cost de producció baix.

Aquesta dinàmica compleix, a més, una funció dissuasòria cap a qui s'expressa a internet, de manera més accentuada quan pertany a grups històricament infrarepresentats en determinats espais. Segons una estimació del mateix col·lectiu, si aquest contingut no es monetitzés, no existiria més enllà del 10% del volum actual, cosa que suggereix que una part substancial de l'odi a les xarxes respon a un model de negoci i no exclusivament a una motivació ideològica.

Això ens porta a plantejar-nos: quant odi es continuaria produint si deixés de generar diners, visibilitat o reconeixement?
Si pensem el discurs d'odi únicament com un problema de persones que tenen prejudicis, la nostra resposta es limitarà a intentar canviar aquestes idees.

Si entenem que també hi ha una infraestructura econòmica que en pot recompensar l'expressió, apareixen altres àmbits d'intervenció, com les polítiques de moderació, la monetització, la publicitat o els sistemes de recomanació, així com la responsabilitat de les mateixes plataformes.

És important tenir en compte que internet no és un món separat de la realitat i pot modificar la conversa política, les relacions entre grups i la percepció del que passa fora de la pantalla. L'odi que circula en línia pot acabar convertint-se en discriminació, en por, en aïllament, en decisions polítiques i, en determinats contextos, en violència. Davant d'això hi ha un intent institucional d'intervenir sobre les mateixes plataformes. El gener de 2025, el Codi de conducta contra la incitació il·legal a l'odi en línia, impulsat per la Comissió Europea, es va integrar formalment en el marc regulador de la Llei de serveis digitals, i el van subscriure Facebook, Instagram, X, TikTok, YouTube i els serveis al consumidor de Microsoft, entre altres plataformes. Les empreses adherides es comprometen a revisar la majoria de les notificacions de contingut d'odi il·legal en un termini de 24 hores i a retirar-lo quan correspongui. És un avenç real, però limitat pel seu mateix disseny: només cobreix el discurs d'odi que constitueix delicte d'acord amb la legislació de cada estat membre, no la immensa majoria del discurs d'odi en sentit ampli, i el seu compliment depèn, en última instància, de la voluntat de les mateixes plataformes, les mateixes el model de negoci de les quals, com s'ha explicat, es beneficia d'amplificar aquest contingut.

3. Els quatre eixos de l'odi

"La injustícia en qualsevol lloc
és una amenaça per a la justícia arreu."
Martin Luther King Jr., Carta des de la presó de Birmingham

En aquest apartat identifiquem quatre eixos principals en el discurs d'odi actual: racisme i xenofòbia, masclisme, aporofòbia i la naturalització del capitalisme com a únic horitzó possible. Els tres primers comparteixen una estructura reconeixible: assenyalen un col·lectiu concret com a amenaça o com a càrrega. El quart opera de manera diferent i més difícil de nomenar: no assenyala un col·lectiu propi, sinó que actua com la lògica de fons que travessa i sosté els altres tres, i presenta la pobresa com a conseqüència de decisions individuals, la desigualtat com a resultat de diferències d'esforç i la competència per recursos escassos com una condició natural de la vida social.

Aquests quatre eixos no s'han d'entendre com a compartiments estancs. El racisme pot incorporar arguments econòmics; l'aporofòbia es pot expressar mitjançant discursos xenòfobs; el masclisme pot utilitzar la precarietat material per reforçar determinats rols de gènere; i tots poden quedar travessats per una concepció de la societat en què les desigualtats deixen d'interpretar-se com a resultat de decisions polítiques i de relacions de poder.

3.1. Racisme i xenofòbia

Els butlletins trimestrals de l'OBERAXE, elaborats amb el sistema FARO, permeten seguir l'evolució del discurs racista i xenòfob de manera continuada. El tercer trimestre de 2025, el 79% de l'odi detectat es dirigia contra persones del nord d'Àfrica, seguides de persones musulmanes i de persones africanes o afrodescendents. Més d'un terç dels missatges analitzats deshumanitzen o degraden directament la persona d'origen estranger, i un de cada tres la presenta com una amenaça per a la ciutadania.

El Proyecto UNA descriu un model de com un terme arriba a arrelar en el llenguatge quotidià, representat com un embut: al nivell més ample i visible hi ha els mitjans de comunicació generalistes i els creadors de contingut més coneguts; cap al fons de l'embut apareixen espais més reduïts i reaccionaris (canals de Telegram, emissions de Twitch), des d'on determinades paraules comencen a circular cap amunt.

El cas de MENA, sigla administrativa que designa els menors estrangers no acompanyats, il·lustra perfectament aquest procés. Un terme tècnic ha acabat assentant-se en el llenguatge generalista amb una connotació emocional negativa que no tenia en origen, en un desplaçament semàntic que substitueix la referència a la infància per un acrònim administratiu associat a l'amenaça.

Els fets de Torre Pacheco, el juliol de 2025, il·lustren un mecanisme de detonació. Un fet puntual, amplificat i descontextualitzat, va generar un repunt sense precedents en l'activitat d'odi registrada, amb més de 32.000 continguts detectats en un sol dia. L'àmbit esportiu també registra aquest fenomen: el primer trimestre de 2026, jugadors com Lamine Yamal o Vinícius Júnior van concentrar un volum elevat de missatges d'odi racial a les xarxes.

Bona part d'aquest discurs s'articula, de manera explícita o implícita, al voltant de la teoria del gran reemplaçament: una idea d'origen francès que sosté, sense base empírica, l'existència d'un pla deliberat per substituir la població nativa per persones migrants. A Espanya, dirigents de Vox han recorregut a aquesta narrativa en diverses ocasions: Santiago Abascal s'ha referit a una "agenda de sustitución poblacional" que preveia l'arribada de fins a vuit milions de persones abans del 2050; Jorge Buxadé ha parlat d'una "voluntad real en Bruselas de poner en marcha un reemplazo poblacional en Europa"; i el juliol de 2026 el secretari general del partit, Ignacio Garriga, va afirmar que "España ni se rinde ni se sustituye por extranjeros".

Una variant d'aquesta mateixa lògica identitària apareix també, de manera simètrica, en corrents més radicalitzats del nacionalisme català, que expressen el temor a una substitució de la població catalanoparlant per població castellanoparlant.

La capacitat d'aquesta narrativa per alimentar processos de radicalització s'ha documentat també fora d'Espanya. La teoria del gran reemplaçament va aparèixer de manera explícita en els manifestos o discursos associats als autors d'atemptats com els de Christchurch, a Nova Zelanda, El Paso, als Estats Units, i Buffalo, també als Estats Units, fet que ha portat diverses organitzacions especialitzades en el seguiment de l'extremisme a descriure-la com una de les idees amb més capacitat d'inspirar violència massiva en l'entorn del supremacisme blanc contemporani.

El trasllat d'aquesta narrativa a l'àmbit de l'habitatge és especialment rellevant per a aquest informe. En discursos vinculats a la idea de substitució demogràfica apareix sovint l'afirmació que l'arribada de població migrant incrementa la demanda d'habitatge i, per tant, explica una part substancial de l'encariment del mercat. Aquest argument transforma una relació demogràfica real (tota població necessita accedir a un habitatge) en una explicació causal simplificada de la crisi residencial. La qüestió és observar com un únic component d'un problema complex pot convertir-se discursivament en l'explicació total i acabar desplaçant la responsabilitat de les estructures de propietat i les polítiques públiques cap a un col·lectiu determinat.

3.2. Masclisme i manosfera

L'anomenada manosfera, un conjunt de comunitats, referents i influencers que presenten el feminisme com una amenaça i l'home com a víctima del canvi social, és una de les vies d'entrada cap a l'extrema dreta identificades amb més freqüència, en particular entre nois adolescents. Les Nacions Unides han assenyalat que, en diversos tirotejos massius i incidents extrems, els autors participaven en plataformes d'aquesta naturalesa, que connecten la misogínia amb altres ideologies de racisme, homofòbia i autoritarisme.

El mecanisme que explota la manosfera és anàleg al d'altres discursos d'odi: ofereix una comunitat de pertinença i una explicació simple per a un malestar real. La periodista i antropòloga Nuria Alabao ha desenvolupat aquesta mateixa idea amb més detall: l'èxit de la manosfera entre adolescents no es pot explicar únicament per moralització o ignorància; revela també el clima emocional d'una època travessada per la precarietat, la solitud i el desencant, en què el ressentiment pot convertir-se en una forma de comunitat.

Estudis sobre la joventut espanyola documenten que aquesta narrativa té recorregut: augmenta la proporció de joves que no s'identifiquen com a feministes i disminueix la capacitat declarada de detectar desigualtats estructurals entre les noves generacions.

El vocabulari d'aquesta subcultura prové concretament dels fòrums 4chan i la seva escissió 8chan, sorgida entre usuaris que consideraven 4chan massa permissiu. Són espais que van encunyar termes com incel (cèlibe involuntari), blackpill (la idea que l'aspecte físic determina de manera irreversible l'èxit social i romàntic) o femoid (terme deshumanitzador cap a les dones). Com a mínim tres tirotejos massius (Christchurch, la sinagoga de Poway i El Paso, tots tres el 2019) van ser anticipats pels seus autors amb manifestos publicats a 8chan abans de l'atac.

El cas d'Andrew Tate il·lustra el pas d'aquesta subcultura de fòrum marginal a fenomen massiu: va assolir notorietat viral el 2022 amb contingut que incloïa posicions sobre el control físic de les dones i el seu dret a vot.

Un experiment del DCU Anti-Bullying Centre (Dublín) va quantificar la velocitat d'exposició a aquest tipus de contingut. Partint de comptes nous amb un interès inicial mínim per contingut de tipus manosfera, després de veure 400 vídeos (entre dues i tres hores de consum), el 76% del contingut recomanat per TikTok i el 78% del recomanat per YouTube Shorts ja corresponia a manosfera o a contingut de supremacisme masculí. Aquest tipus de reclutament ha estat identificat com una estratègia per figures vinculades a moviments d'extrema dreta.

4chan és un fòrum anònim d'internet creat el 2003, conegut per la seva cultura de mems, l'anonimat i comunitats molt diverses. Amb el temps, alguns dels seus espais també es van convertir en llocs de difusió de discursos d'odi, assetjament i continguts extremistes. 8chan, creat el 2013, va néixer amb una moderació encara més limitada i es va convertir en un refugi per a comunitats extremistes i teories conspiratives. Actualment es coneix com a 8kun.

Steve Bannon, aleshores al capdavant de Breitbart News i més tard estrateg de la Casa Blanca amb Trump, es va referir el 2014, durant la campanya d'assetjament coneguda com a Gamergate, al potencial polític d'aquests homes joves, i va assenyalar la possibilitat d'adreçar aquest descontentament cap a l'esfera política.

La recerca sobre aquests processos ha assenyalat també la importància dels codis i de l'humor. El dog whistle, o llenguatge codificat, permet utilitzar expressions aparentment neutrals que adquireixen un significat específic dins de determinades comunitats.

El mem té una funció similar perquè introdueix una capa d'ambigüitat que permet transmetre idees discriminatòries i, alhora, presentar el contingut com una simple broma quan rep crítiques.

Aquesta característica és especialment rellevant en la comunicació adreçada a públics joves, per als quals la frontera entre entreteniment, identitat política i participació en comunitats digitals pot ser molt més permeable.

La relació entre masclisme i habitatge és clara més enllà del terreny cultural o digital. La dependència residencial és també un factor material que pot contribuir a mantenir situacions de violència masclista. L'experiència de la PAH i d'altres moviments d'habitatge mostra que moltes dones arriben a situacions de precarietat habitacional després de processos de separació o ruptura amb parelles violentes, quan no tenen ingressos suficients ni una alternativa residencial.

Un reportatge que documenta catorze casos de dones acompanyades pel moviment va trobar que sis identificaven la violència masclista intrafamiliar com a arrel de la seva precarietat residencial, i que diverses havien conviscut durant anys amb parelles maltractadores perquè no disposaven d'alternativa habitacional; dues van recórrer a l'ocupació com a única via d'escapament.

Amnistia Internacional ha documentat que les dones que afronten un desnonament pateixen formes de discriminació múltiple (mares soles, cuidadores, migrants, dones amb discapacitat i víctimes de violència de gènere), i que la prioritat d'accés a l'habitatge social prevista legalment per a víctimes de violència masclista no sempre es tradueix en una protecció efectiva. Sense un lloc segur on anar, l'habitatge deixa de ser només un dret econòmic i es converteix en una condició material de la qual depèn, en molts casos, la possibilitat mateixa d'escapar d'una situació de violència.

3.3. Aporofòbia

La filòsofa Adela Cortina va encunyar el terme aporofòbia el 1995 per anomenar el rebuig, el menyspreu i la por cap a la persona pobra, precisament perquè no té recursos per a l'intercanvi. Mentre que la xenofòbia es pot dirigir contra una persona per la seva condició d'estrangera, l'aporofòbia es relaciona amb la seva posició econòmica i amb l'absència de recursos que la puguin convertir en un subjecte considerat valuós dins de determinades relacions socials. Aquesta diferència ajuda a explicar per què el rebuig no sempre desapareix quan una persona migrant millora la seva posició econòmica i, alhora, per què persones que pertanyen a la majoria social poden convertir-se en objecte de menyspreu quan es troben en situació de pobresa o d'exclusió.

En l'habitatge, l'aporofòbia es pot observar de manera particularment clara perquè l'accés a l'habitatge està profundament condicionat per la capacitat econòmica. La persona que no pot demostrar ingressos suficients, estabilitat laboral o capacitat de pagament és tractada pel mercat com un perfil de més risc, i determinats prejudicis poden reforçar aquesta classificació. Quan l'origen estranger s'utilitza com a indicador indirecte de solvència, racisme i aporofòbia acaben funcionant conjuntament.

Fa anys que circulen missatges que atribueixen a la població migrant un accés privilegiat a ajuts públics, habitatges gratuïts o prestacions reservades a persones estrangeres. Els serveis de verificació han desmentit reiteradament aquestes afirmacions i han mostrat que els ajuts al lloguer es concedeixen en funció de requisits relacionats principalment amb la situació econòmica, residencial i administrativa de les persones sol·licitants, no a través d'un suposat sistema general de privilegi basat en la nacionalitat.

Aquest tipus de continguts és especialment eficaç perquè transforma una qüestió complexa (com es distribueixen els recursos públics en un context d'escassetat habitacional) en una competició entre col·lectius. En lloc de preguntar pel volum d'habitatge públic disponible, pels criteris d'adjudicació, per l'evolució dels preus o per la concentració de la propietat, el debat es desplaça cap a qui rep suposadament més ajuts. El resultat és una percepció de competència directa entre persones que pateixen problemes habitacionals similars, encara que les seves situacions administratives o econòmiques siguin diferents.

La mateixa lògica apareix contra la població jove, quan s'explica la dificultat de les noves generacions per accedir a un habitatge amb arguments relacionats amb els seus hàbits de consum, les seves despeses en oci, les seves subscripcions digitals o la seva suposada manca de capacitat d'estalvi.

Aquesta explicació torna a desplaçar l'atenció de les condicions estructurals cap al comportament individual. El problema no es pot reduir a les decisions de consum de les persones joves quan el mateix preu d'entrada al mercat residencial és extremadament elevat.

Els diversos exemples responen a una mateixa operació discursiva: substituir una explicació estructural per una explicació individualitzada. Mentre la persona migrant passa a ser responsable de la manca d'habitatge; la persona pobra, responsable de la seva pobresa; i la persona jove, responsable de no poder emancipar-se, el problema deixa de ser la distribució de recursos, les relacions de propietat o les polítiques públiques i passa a situar-se en les característiques personals de qui es troba en una posició desafavorida.

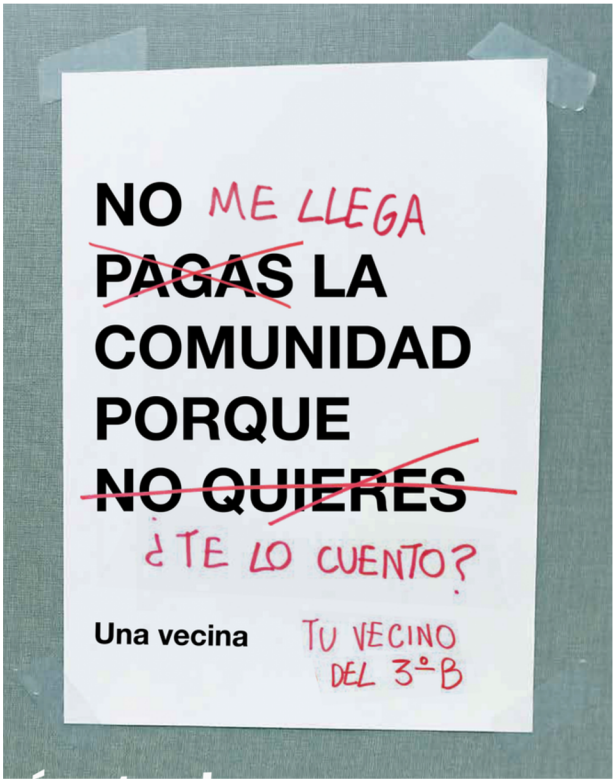

3.4. La naturalització del capitalisme

A diferència dels tres eixos anteriors, aquest no assenyala un col·lectiu concret com a amenaça: consisteix a presentar com a naturals, inevitables o moralment legítimes unes relacions econòmiques que són, en realitat, històriques, polítiques i transformables. El seu mecanisme més eficaç és convertir desigualtats estructurals en diferències individuals de mèrit, esforç o responsabilitat, i desplaçar l'explicació de les condicions materials cap al caràcter moral de qui ocupa les posicions més vulnerables. El filòsof Mark Fisher va descriure aquest fenomen com a realisme capitalista, la sensació generalitzada que el capitalisme és l'únic sistema viable, fins al punt que, segons la fórmula que va popularitzar, costa menys imaginar la fi del món que la fi del capitalisme.

Aplicat a l'habitatge, aquest eix és el que sosté la idea que el mercat lliure és el mecanisme natural i neutral d'assignació d'un bé de primera necessitat, i que qualsevol intervenció pública (control de preus, ampliació del parc públic, límits als grans tenidors) és una distorsió artificial d'aquest ordre.

La mateixa crisi de l'habitatge, la financiarització del sector, la concentració de la propietat i la insuficiència crònica d'habitatge públic deixen llavors de llegir-se com el resultat de decisions polítiques concretes i passen a presentar-se com una conseqüència inevitable de l'oferta i la demanda.

Aquesta naturalització opera mitjançant tres mecanismes concrets que la filosofia i les ciències socials han documentat des d'angles complementaris.

El primer és la meritocràcia com a relat: la idea que la posició econòmica d'una persona reflecteix el seu esforç i les seves decisions, no les condicions estructurals, l'herència o el moment històric en què li va tocar néixer.

El sociòleg Michael Young va encunyar el mateix terme meritocràcia el 1958 amb intenció crítica, com a advertència distòpica sobre una societat que legitima la desigualtat mitjançant el mèrit, un terme que dècades després va perdre el sentit irònic original.

El segon és la fórmula que va popularitzar la primera ministra britànica Margaret Thatcher, no hi ha alternativa, que presenta el model econòmic vigent no com una opció política entre d'altres, sinó com l'únic horitzó possible, i tanca d'entrada qualsevol debat. El geògraf David Harvey ha documentat com aquest model no va ser un procés econòmic espontani, sinó una construcció política deliberada que va estendre la lògica de mercat a àmbits que abans n'eren aliens, l'habitatge entre els més determinants.

El tercer és la competència elevada a principi moral. La idea que la relació social legítima per defecte és la competència per recursos escassos, no la cooperació o la redistribució, és un marc que, aplicat a l'habitatge, converteix qualsevol col·lectiu vulnerable en un competidor més per un recurs limitat, en lloc d'una víctima d'una escassetat fabricada.

Aquesta idea té una genealogia històrica precisa: va ser el filòsof Herbert Spencer qui va encunyar l'expressió "supervivència del més apte" el 1864, cinc anys abans que el mateix Darwin la incorporés a una edició posterior de L'origen de les espècies, i la va aplicar directament a l'economia, no a la biologia, en el que es va conèixer com a darwinisme social: la idea que els rics i poderosos havien arribat a ser-ho perquè estaven millor adaptats, i que era natural que els forts prosperessin a costa dels febles, un argument que Spencer va utilitzar explícitament contra qualsevol política pública d'ajuda a la pobresa.

El vocabulari ha canviat (meritocràcia, emprenedoria, competitivitat), però l'estructura de l'argument, que la desigualtat és el resultat natural d'una selecció entre els qui estan millor o pitjor preparats, continua sent essencialment la mateixa.

El darwinisme social no va quedar enrere: historiadors com Gyorgy Lukács n'han assenyalat l'assimilació posterior al racisme i al feixisme del segle XX, que van recuperar la idea d'una jerarquia natural entre races i pobles per justificar l'eugenèsia i l'exclusió, la mateixa lògica del supremacisme.

Altres referències completen el quadre. L'economista Thomas Piketty ha mostrat que cap desigualtat no se sosté tota sola: sempre necessita un relat ideològic que la justifiqui davant de qui la pateix. El sociòleg Pierre Bourdieu va explicar com les jerarquies socials arriben a percebre's com a legítimes fins i tot per part de qui les pateix, mitjançant mecanismes de distinció i reproducció que naturalitzen l'ordre social existent.

La filòsofa Nancy Fraser sosté que el capitalisme contemporani se manté apropiant-se d'allò que necessita però que alhora devalua (les cures, la natura, el poder públic i determinats grups socials), una lògica que, en el cas de l'habitatge, es tradueix a tractar el sostre com un actiu financer més, no com la condició material que sosté tota la resta.

La historiadora Silvia Federici connecta aquesta mateixa lògica amb el gènere. El capitalisme necessita el treball de cures no remunerat per sostenir-se, però alhora l'invisibilitza i el desvaloritza. I la politòloga Wendy Brown ha analitzat com la racionalitat neoliberal transforma progressivament la ciutadania en una mena de capital humà que s'ha de gestionar a si mateix, i substitueix el llenguatge dels drets pel de la inversió i la rendibilitat.

La conseqüència pràctica d'aquesta naturalització és que actua com a amplificador silenciós dels altres tres eixos.

Per aquest motiu, aquest quart eix és especialment rellevant per comprendre el funcionament conjunt del discurs d'odi. Racisme, masclisme i aporofòbia permeten identificar i assenyalar persones o grups concrets; la naturalització del capitalisme proporciona, en canvi, part del marc que permet interpretar les desigualtats produïdes pel sistema com a resultat de característiques individuals o inevitables. La resposta comunicativa requereix, per tant, invertir aquesta operació: tornar les condicions materials al centre de l'anàlisi, identificar les decisions polítiques i econòmiques que les produeixen i mostrar que allò que apareix com a inevitable respon, en realitat, a relacions socials que es poden modificar.

Si el discurs d'odi necessita individualitzar, culpabilitzar i deshumanitzar, la contranarrativa davant d'aquest quart eix ha de fer exactament el contrari: desindividualitzar el problema, politzar-ne les causes i retornar la mirada estructural allà on el mercat ha imposat categories de mèrit, esforç i rendibilitat.

4. L'impacte en la joventut

"Arrelar-se és potser la necessitat més important i ignorada de l'ànima humana."
Simone Weil, L'arrelament

La relació de la joventut amb el discurs d'odi no es pot entendre al marge de l'ecosistema digital on es desenvolupa bona part de la seva vida social, cultural i política. Per a una generació que ha crescut amb accés permanent a internet i que utilitza les xarxes socials no només com a espais d'entreteniment, sinó també com a fonts d'informació, de relació i de construcció d'identitat, l'exposició a continguts discriminatoris forma part de l'experiència quotidiana. Segons la iniciativa El odio marca, impulsada per l'Oficina del Parlament Europeu a Espanya i Fad Juventud, el 50,1% dels joves espanyols d'entre 15 i 29 anys afirma haver patit discurs d'odi a internet durant l'últim any, mentre que un 61% ha hagut de bloquejar perfils perquè rebia insults o missatges d'odi o patia assetjament. L'exposició no es limita a missatges que es poden classificar de manera explícita com a racistes, masclistes, xenòfobs o LGTBIfòbics.

Un estudi sobre violència simbòlica juvenil en l'ecosistema digital, fet amb una mostra representativa de 1.205 joves d'entre 16 i 29 anys, va constatar que més de la meitat havia rebut comentaris negatius relacionats amb el seu aspecte físic o la seva manera de vestir.

La frontera entre l'assetjament interpersonal, la violència simbòlica i el discurs d'odi és especialment porosa en aquests espais, on els continguts es barregen, es reprodueixen i adquireixen significats nous en circular entre comunitats diferents.

Per analitzar l'impacte del fenomen cal atendre tant els missatges explícitament ideològics com les dinàmiques quotidianes que contribueixen a normalitzar la humiliació, l'exclusió i la deshumanització.

4.1. La radicalització adolescent

Les xarxes socials ocupen un lloc central en la manera com les generacions més joves accedeixen a la informació i construeixen les seves opinions. Una anàlisi publicada a The Conversation sobre la relació entre xarxes socials i radicalització juvenil assenyala precisament que una part creixent dels continguts polítics arriba a través de plataformes el funcionament de les quals no està orientat prioritàriament a oferir informació contrastada, sinó a maximitzar l'atenció i la interacció.

En aquest context, els continguts emocionals, polaritzadors o provocadors disposen d'unes condicions de circulació especialment favorables.

Aquesta circumstància adquireix una rellevància particular en relació amb els discursos de gènere. El descens de la identificació amb el feminisme entre els homes joves és un dels indicadors utilitzats per analitzar aquesta evolució. El 2024, només el 35,1% dels homes de la generació Z s'identificava com a feminista.

La dada no permet establir per si mateixa una relació causal entre xarxes socials i posicions antifeministes, però sí que coincideix amb una preocupació acadèmica i social creixent per l'exposició d'adolescents i joves a continguts procedents de la manosfera i per la capacitat d'aquests espais per convertir frustracions personals, inseguretats o conflictes relacionats amb les relacions afectives en explicacions polítiques basades en la culpabilització de les dones.

La desconfiança cap als mitjans tradicionals i les noves formes de socialització digital han desplaçat part de l'autoritat informativa cap a creadors de contingut que no necessàriament treballen amb criteris periodístics ni estan sotmesos a mecanismes equivalents de contrast i responsabilitat editorial. Això no vol dir que la joventut sigui una població passiva davant la manipulació, sinó que les condicions en què rep informació han canviat substancialment.

La recerca de pertinença, reconeixement i comunitat es produeix, en molts casos, en els mateixos espais on circulen continguts polítics i on determinats actors han après a presentar explicacions simples per a problemes complexos.

El projecte Surfear la Red, desenvolupat pel Centro Reina Sofía de Fad Juventud en col·laboració amb Google.org i publicat el gener de 2026, permet observar una part d'aquesta exposició. L'anàlisi de les mencions desinformadores a X adreçades a població jove va constatar que gairebé dues de cada deu contenien algun element de desinformació i que el 45% d'aquestes mencions estaven alineades amb posicions d'extrema dreta, corrent que concentrava el nombre més gran de perfils generadors de notícies falses.

La immigració apareixia com la temàtica més afectada: la meitat de les mencions analitzades sobre aquesta qüestió contenien desinformació, seguida de la justícia, amb un 47%; la religió, amb un 43%, especialment a través de l'associació reiterada entre islam i violència; els conflictes bèl·lics, amb un 41%; i la política, amb un 39%.

Més que demostrar que les xarxes converteixen automàticament els joves en extremistes, aquestes dades permeten identificar el volum i la naturalesa dels continguts entre els quals es desenvolupa una part significativa de la seva socialització política.

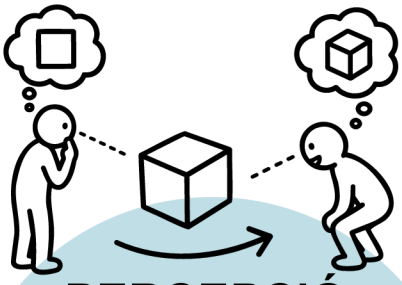

PERCEPCIÓ DESIGUAL

Un mateix contingut no s'interpreta igual: la recepció varia segons les experiències prèvies, la sensibilitat personal i el context.

1

INFLUÈNCIA DEL CONTEXT

L'entorn educatiu, social i cultural condiciona com es valora el missatge i el grau de rebuig que provoca

2

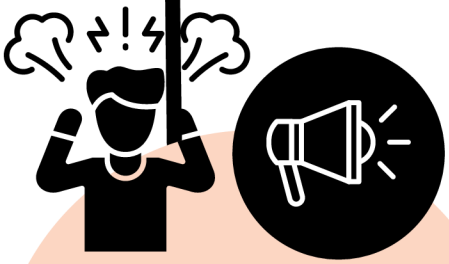

DEL MALESTAR A L'ACCIÓ

Sentir incomoditat o desacord no sempre porta a denunciar o qüestionar el que circula.

3

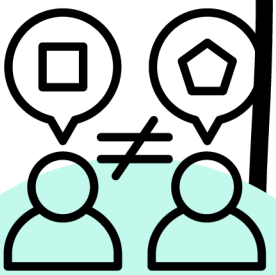

DIFERÈNCIES EN LA RESPOSTA

La recerca detecta matisos en la manera de reaccionar, interpretar el dany i expressar el rebuig.

4

4.2. Per què reprodueixen l'odi

Una recerca de Wachs, Wettstein, Bilz i Gámez-Guadix, feta amb 346 adolescents suissos, va identificar sis motivacions diferents per produir discurs d'odi: venjança, ideologia, conformitat amb el grup, millora de l'estatus social, gaudi i poder. La motivació més freqüent no era la ideològica, sinó la venjança, seguida de la necessitat de respondre a una ofensa percebuda i de la conformitat amb el grup d'iguals.

El resultat és important perquè desplaça part de l'anàlisi del contingut del missatge cap a les relacions socials en què es produeix. Les normes que els adolescents perceben al seu entorn, és a dir, el que creuen que els seus companys consideren acceptable, apareixen relacionades amb diverses d'aquestes motivacions, mentre que les normes explícites transmeses per adults sobre el que està bé o malament presenten una relació molt més limitada.

La capacitat d'intervenir sobre el discurs d'odi juvenil depèn de modificar les normes socials que determinen quins comportaments proporcionen reconeixement, pertinença o estatus dins d'un grup.

Una recerca d'Alicia Presencio Herrero i Darío Martín Sánchez assenyala que una part important dels continguts discriminatoris adreçats a adolescents no apareix formulada com una agressió explícita, sinó a través de mems, ironia, humor o bromes que permeten presentar el contingut com una cosa aparentment innocent.

Un contingut que ridiculitza dones, persones migrants, persones LGTBIQ+ o minories religioses es pot difondre així com un simple acudit, cosa que redueix la percepció de gravetat i dificulta el rebuig. La recerca identifica tres elements que es reforcen entre si per sostenir aquesta normalització: el disseny algorítmic ja descrit en aquest informe, la pressió del grup d'iguals i la simple repetició.

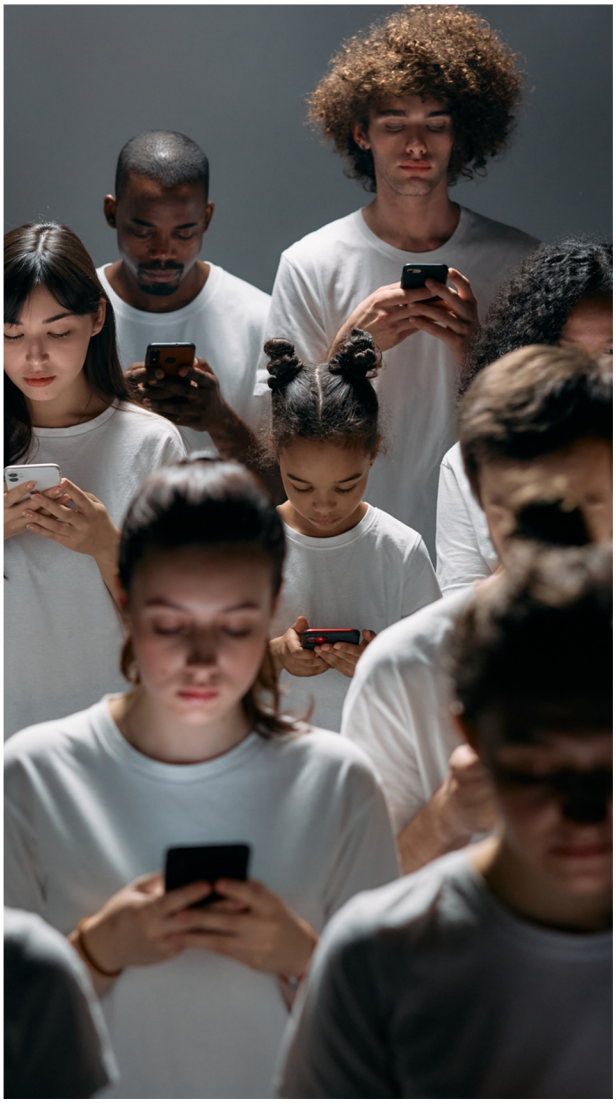

4.4. La resposta juvenil

Una recerca participativa amb adolescents documenta com la mateixa joventut construeix i afronta el discurs d'odi en el seu dia a dia. L'estudi parteix d'una premissa coherent amb el plantejament d'aquest informe i de la guia que l'acompanya: el diàleg és una pràctica de no-violència, i la violència tendeix a sorgir quan aquest diàleg s'interromp o se substitueix per la simplificació identitària de l'adversari.

Aquesta línia de recerca connecta amb l'Objectiu de Desenvolupament Sostenible número 4 de l'Agenda 2030 de les Nacions Unides, que persegueix garantir una educació inclusiva, equitativa i de qualitat, i situa l'alfabetització mediàtica i l'educació emocional com a eines tan necessàries com la regulació legal o la moderació algorítmica per frenar el discurs d'odi entre les generacions més joves.

Massip i Sabater, García-Ruiz i González-Monfort, en un estudi amb 307 estudiants de secundària, van trobar un rebuig general cap als relats racistes i discriminatoris, però també dificultats per comprendre el context dels missatges i per elaborar-hi respostes argumentades. Un treball posterior de Castellví, Casadellà, Massip Sabater i Santisteban, amb 254 estudiants de secundària de la província de Barcelona, matisa que, tot i que bona part de l'alumnat identifica el discurs d'odi quan el troba, una proporció no el reconeix i una minoria fins i tot el reprodueix; i, dels qui sí que el detecten, només al voltant de la meitat aconsegueix construir un contrarelat, que a més sol ser força simple.

Hi ha, però, evidència que aquesta capacitat es pot entrenar. Wachs, Wright i Gámez-Guadix van avaluar el programa de prevenció HateLess amb 820 adolescents d'entre 12 i 16 anys i van constatar que reduïa tant la perpetració com la victimització de discurs d'odi, alhora que augmentava les respostes actives davant d'aquest discurs. L'efecte no era directe i operava principalment a través de dos factors: l'empatia cap a qui rep l'atac i l'autoeficàcia, és a dir, la percepció que un mateix té capacitat real d'intervenir.

> **Els discursos d'odi són expressions que generen un clima d'intolerància que promou la discriminació, l'hostilitat i la violència. És important recordar els drets essencials de les infanteses i les adolescències: a una vida lliure de violència, assetjament i abusos, a l'ús d'internet, a relacionar-se amb iguals i a la informació.**

Com es normalitza l'odi entre adolescents a les xarxes socials (I)

1 Formes quotidianes

L'odi s'expressa en formats que semblen inofensius

MEME

Ridiculitzen persones o grups

BROMA

Deshumanitzen o exclouen

IRONIA

Odi disfressat d'humor

COMENTARI VIRAL

Missatges de validació massiva

2 Factors que l'impulsen

Condicions de l'entorn digital i social que afavoreixen la difusió i l'acceptació de l'odi.

ALGORITMES

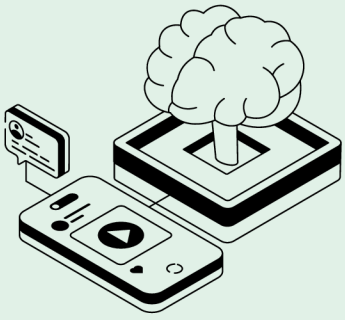

Recomanen continguts emocionals i polaritzadors per mantenir l'atenció

PRESSIÓ DE GRUP

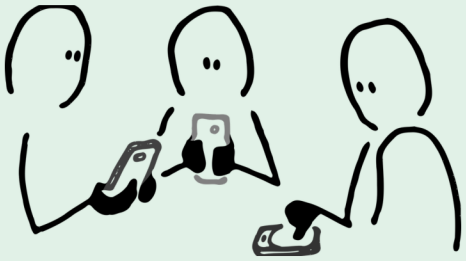

Per pertànyer al grup o no quedar-ne fora, se n'adopten i comparteixen els missatges

REPETICIÓ

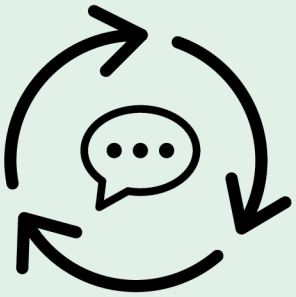

L'exposició constant fa que l'odi sembli normal i acceptable

Com es normalitza l'odi entre adolescents a les xarxes socials (II)

3 Efectes

Conseqüències en la manera com els adolescents perceben el discurs d'odi i s'hi relacionen.

BANALITZACIÓ

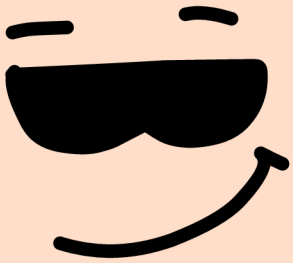

El'odi es torna una cosa normal, una opció més.

LEGITIMACIÓ

Se legitimen prejudicis i estereotips.

MENYS PERCEPCIÓ DEL DANY

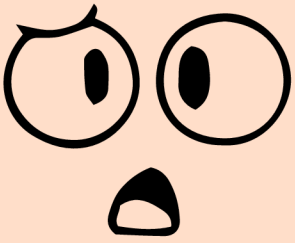

Se subestima l'impacte que l'odi té en les altres persones

4 Què ajuda a frenar-lo

EDUCACIÓ MEDIÀTICA I DIGITAL

Desenvolupa coneixements, actituds i habilitats per participar a les xarxes de manera crítica, ètica i responsable.

LECTURA CRÍTICA A LES XARXES

Qüestionar el contingut, les intencions i les fonts abans de creure, compartir o reaccionar.

CAPACITAT D'IDENTIFICAR MISSATGES DISCRIMINATORIS

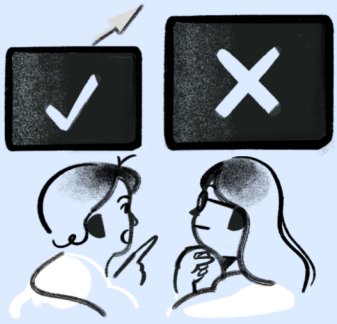

Reconèixer estereotips, deshumanització i discursos que promouen l'odi.

4.5. L'habitatge com a bloqueig vital

L'impacte de la crisi de l'habitatge sobre la joventut és un dels factors centrals que defineixen les condicions de vida d'aquesta generació. Segons l'Observatori d'Emancipació del Consell de la Joventut d'Espanya, la taxa d'emancipació juvenil es va situar el 2025 en el 14,5%, el mínim històric des que hi ha registres, amb una edat mitjana per poder independitzar-se de 30,2 anys, davant dels 26,3 anys de mitjana a la Unió Europea. El 85,5% dels joves d'entre 16 i 29 anys, 6,3 milions de persones, continua vivint a la llar familiar, i entre els 16 i els 24 anys la xifra d'independència amb prou feines arriba al 4,5%[56].

El mateix Observatori documenta que el lloguer actua com un factor directe d'empobriment: el preu mitjà se situa en 1.176 euros mensuals, l'equivalent al 98,7% del salari mitjà d'una persona jove, cosa que fa inviable emancipar-se en solitari fins i tot amb una feina estable. Entre els qui sí que viuen de lloguer, el risc de pobresa passa del 25,9% abans de pagar l'habitatge al 43% després de fer-ho, i gairebé la meitat de les llars joves de lloguer (48,9%) estan sobreendeutades i destinen més del 30% dels seus ingressos a l'habitatge. El nivell educatiu ja no actua com a garantia: només el 20,4% dels qui tenen estudis universitaris ha aconseguit emancipar-se.

Aquest bloqueig material té, a més, un correlat directe en el benestar emocional. Un informe conjunt del Consell de la Joventut d'Espanya, Fad Juventud i Oxfam Intermón, publicat el 2026, documenta que el 48,8% dels joves de 16 a 24 anys i el 38,2% dels qui tenen entre 25 i 34 anys declaren una salut mental autopercebuda dolenta o regular.

Entre els qui destinen més del 50% dels seus ingressos a l'habitatge, la incidència de mala salut mental duplica la registrada entre els qui hi destinen menys del 30%, i entre els qui han hagut de renunciar a teràpia psicològica per motius econòmics, més d'una de cada tres persones de 16 a 24 anys declara mala salut mental.

El mateix informe documenta una associació entre la precarietat habitacional i la ideació suïcida: entre joves amb una mancança material severa, el 13,3% té pensaments suïcides amb freqüència, davant del 5,8% dels qui no pateixen cap mancança. La solitud no desitjada segueix el mateix patró i afecta amb freqüència el 56,9% dels qui viuen amb dificultats econòmiques, davant del 19,2% dels qui viuen amb comoditat.

Aquestes dades són rellevants per comprendre el context en què determinats discursos polítics troben audiència.

Una part de la joventut té dificultats materials molt concretes per construir un projecte autònom, com ara el retard de l'emancipació, les feines insuficientment remunerades, els lloguers inassumibles, la impossibilitat d'accedir a un habitatge en propietat i la dependència prolongada de la llar familiar. Aquest malestar no condueix inevitablement cap a posicions autoritàries o xenòfobes, però és un terreny sobre el qual diversos actors poden construir explicacions polítiques.

El discurs de l'extrema dreta intervé precisament en aquest espai quan transforma un problema estructural d'accés a l'habitatge en un conflicte entre els qui ja viuen al territori i els qui hi arriben, i presenta la població migrant com a competidora per uns recursos que, en realitat, estan condicionats per l'estructura del mercat immobiliari, la disponibilitat d'habitatge públic i les decisions de política econòmica.

La qüestió és especialment rellevant perquè la crisi habitacional afecta alhora dues dimensions que aquest capítol ha analitzat per separat: les condicions materials de vida i l'ecosistema comunicatiu en què es construeixen les explicacions sobre aquestes condicions.

La joventut que té dificultats per independitzar-se és també una de les generacions amb més exposició quotidiana a les xarxes socials i, per tant, als continguts que intenten explicar aquesta frustració. La disputa no es produeix únicament sobre les dades de l'habitatge, sinó sobre la interpretació de les seves causes.

Qualsevol estratègia de comunicació adreçada a públic juvenil ho ha de tenir en compte: no n'hi ha prou de desmentir el discurs d'odi amb dades, cal oferir pertinença, explicació i una comunitat alternativa abans que ho faci algú altre.

4.6. Com afecta això els moviments socials?

Per als moviments que lluiten pel dret a l'habitatge, aquesta relació entre habitatge, joventut i discurs d'odi té una importància específica. Les situacions de desnonament, precarietat residencial o impossibilitat d'emancipar-se no afecten únicament la persona que apareix com a titular del contracte o de la hipoteca, sinó unitats familiars i xarxes de suport senceres, incloses les persones joves que creixen en aquestes llars. Alhora, la dificultat per accedir a un habitatge propi en condiciona directament la capacitat de construir projectes de vida autònoms.

El diagnòstic permet, per tant, situar la intervenció comunicativa en un terreny més ampli que el de la simple refutació de notícies falses. Quan un missatge atribueix a la població migrant la manca d'habitatge, respon a una experiència material que sí que existeix, encara que l'explicació que ofereix sigui incorrecta. L'eficàcia d'una contranarrativa dependrà en bona mesura de la seva capacitat de reconèixer aquest malestar sense acceptar el marc que el converteix en rebuig cap a un altre col·lectiu.

En el cas de la joventut, això implica explicar de manera comprensible les causes estructurals de la crisi habitacional, oferir dades que permetin identificar qui concentra els recursos i quines decisions polítiques han configurat el mercat actual, i construir espais de participació i pertinença en què la frustració es pugui transformar en acció col·lectiva en lloc de ser canalitzada cap a un grup presentat com a responsable.

L'evidència disponible apunta, a més, que la capacitat juvenil de respondre al discurs d'odi es pot desenvolupar mitjançant educació, alfabetització mediàtica, empatia i entrenament de l'autoeficàcia.

Per a una organització com la PAH, l'experiència de la qual combina defensa de drets, acompanyament i acció col·lectiva, aquest últim element ofereix un punt de connexió especialment útil: la resposta a l'odi no consisteix únicament a convencer individualment qui comparteix una notícia falsa, sinó a enfortir les capacitats col·lectives per reconèixer el problema, disputar-ne les explicacions i construir altres maneres d'interpretar el conflicte. L'habitatge pot ser, en aquest sentit, un espai especialment adequat per connectar l'experiència quotidiana d'una generació amb una narrativa basada en drets, organització i transformació col·lectiva.

5. L'habitatge

"L'habitatge ha estat i continua sent utilitzat com una eina de mercantilització."
Leilani Farha, exrelatora especial de l'ONU

L'habitatge ocupa una posició particular dins de les crisis socials contemporànies perquè concentra, en un mateix espai, una necessitat bàsica i un actiu econòmic. Un habitatge és el lloc on una persona desenvolupa la seva vida quotidiana, construeix relacions, en cuida d'altres i manté una certa continuïtat biogràfica, però també és un bé que es pot comprar, vendre, hipotecar, llogar i utilitzar com a reserva de valor. Aquesta doble condició no constitueix per si mateixa una contradicció, però genera un conflicte quan la rendibilitat que se n'obté comença a determinar les condicions d'accés i quan la capacitat econòmica de convertir-lo en actiu financer pesa més que la necessitat d'utilitzar-lo com a llar.

El geògraf David Harvey va formular aquesta tensió mitjançant la distinció entre valor d'ús i valor de canvi. El primer remet a la utilitat concreta d'un habitatge per a qui l'habita; el segon, a la seva capacitat per generar valor dins del mercat. En societats on l'habitatge és alhora un dret reconegut i un dels principals actius patrimonials de les llars, tots dos valors conviuen de manera permanent.

La qüestió política apareix quan el segon adquireix una posició dominant i l'habitatge deixa d'organitzar-se principalment al voltant de la necessitat residencial per fer-ho al voltant de l'expectativa de rendibilitat.

La transformació del mercat espanyol de les últimes dècades permet observar aquest procés amb una claredat especial. La crisi financera de 2008 no va produir únicament una onada d'execucions hipotecàries i de pèrdua d'habitatges. També va modificar qui comprava habitatge, qui hi podia accedir i quin paper tenien els inversors financers en el mercat residencial. Mentre una part important de les llars quedava exclosa de la propietat i passava al lloguer, nous actors adquirien carteres d'immobles procedents d'entitats financeres, processos concursals i operacions de desinversió pública. Amb el pas dels anys, l'habitatge va deixar de ser únicament l'escenari d'una crisi hipotecària per convertir-se en el centre d'una crisi del lloguer.

Aquest canvi és fonamental per comprendre per què l'habitatge s'ha convertit també en un terreny de disputa política.

Quan el preu d'un bé imprescindible augmenta molt més ràpidament que els ingressos disponibles, la població necessita trobar-hi una explicació. Pot interpretar el problema com a conseqüència d'una estructura de propietat concentrada, de l'escassetat d'habitatge públic, de la regulació del sòl, de l'activitat turística, de la financiarització o de la insuficiència d'ingressos. Però també pot rebre una explicació diferent: que el problema existeix perquè altres persones ocupen el lloc que li hauria de correspondre.

El Comitè de Drets Econòmics, Socials i Culturals de l'ONU, en la seva Observació General núm. 4 sobre el dret a un habitatge adequat, ha assenyalat que l'escassetat d'habitatge assequible i la competència per accedir a un pis poden actuar com a factor de suport a partits que articulen el seu discurs al voltant del rebuig a determinats col·lectius. A Alemanya, un estudi de Tarik Abou-Chadi, Denis Cohen i Thomas Kurer ha constatat que l'increment dels preus locals del lloguer augmenta el suport a l'extrema dreta entre els llogaters amb menys ingressos. L'efecte és particularment significatiu entre els qui tenen menys capacitat econòmica per absorbir una pujada de costos. Un increment hipotètic d'un euro per metre quadrat en el lloguer local eleva en més de quatre punts percentuals la probabilitat de donar suport a Alternativa per Alemanya entre les llars amb ingressos més baixos. Els autors interpreten aquest resultat com una forma d'inseguretat econòmica vinculada a la transformació de l'entorn residencial, que els partits d'extrema dreta poden canalitzar políticament.

La importància d'aquest mecanisme per a Espanya rau precisament en el fet que la població llogatera ha crescut mentre la possibilitat d'accedir a la propietat s'ha reduït per a bona part de les generacions joves i per a determinats grups de població. L'habitatge es converteix en una experiència quotidiana d'inseguretat. Una pujada de cent, dos-cents o tres-cents euros en el lloguer pot determinar si una família es queda al seu barri, si pot renovar o no el contracte o si ha de triar entre pagar el lloguer o menjar, si una persona jove es pot emancipar o si una persona migrant pot accedir o no a un contracte.

Al Regne Unit, viure en un pis de lloguer social s'associa estadísticament amb més oposició a la immigració i més vot a l'ultradreta a les zones on escasseja l'habitatge assequible.

El relat segons el qual l'habitatge és car perquè arriben persones estrangeres no té suport en les dades disponibles sobre concentració de la propietat i dinàmiques de mercat, que es detallen en els apartats següents; el fenomen s'explica en més mesura per dinàmiques financeres globals, la mercantilització del sòl i la insuficiència de polítiques públiques d'habitatge. Aquest relat, però, compleix una funció identificable: desplaça l'atenció pública dels qui més es beneficien de la configuració actual del mercat.

La comparació entre països europeus desmenteix, a més, la relació de causalitat directa entre població migrant i preu de l'habitatge.

Hongria va registrar la pujada de preus més pronunciada de la Unió Europea entre 2015 i 2025, un 375% segons Eurostat, mentre perdia població, un 2,8% en el mateix període; Bulgària, el país que més població va perdre proporcionalment en aquella dècada, un 11%, és alhora el tercer país amb més encariment de l'habitatge, multiplicat per 2,6; i Lituània, que també va perdre població, només queda per darrere d'Hongria en pujada de preus. L'únic país europeu on el preu de l'habitatge va baixar en aquella dècada, Finlàndia, és a més un dels pocs que va guanyar població, un 3%. Si la pressió migratòria expliqués l'encariment, aquesta correlació hauria de ser l'oposada.

El mateix mecanisme, una afirmació política concreta desmentida amb dades verificables, es repeteix en altres terrenys aliens a l'habitatge, i en cadascun reapareix la mateixa gramàtica descrita a l'apartat 3: la jerarquia com a ordre natural, l'altre com a amenaça. L'eix racisme i xenofòbia s'activa tant en el discurs sobre els ajuts a persones migrants com en la suposada islamització del nostre país; l'eix masclisme i manosfera, en la idea que el feminisme ja ha anat massa lluny; i l'eix aporofòbia i naturalització del capitalisme, en els atacs al finançament públic de les ONG de cooperació i en l'atribució de la crisi del sector agrari a l'ecologisme. Cap d'aquests casos no és objecte d'aquest informe, però confirmen que el patró que aquí es documenta per a l'habitatge no és un fenomen aïllat.

5.1. Racisme immobiliari

La relació entre habitatge, migració i discurs d'odi no es pot analitzar només a partir dels missatges que circulen a les xarxes socials o de les declaracions de determinats actors polítics. Hem de tenir en compte que les persones migrants troben obstacles específics per accedir a un habitatge, i aquests obstacles no s'expliquen només pels seus ingressos o per la seva situació laboral.

Una part de les dificultats prové de pràctiques discriminatòries que es produeixen en el mateix mercat immobiliari i que s'han identificat mitjançant recerques de camp. Això permet distingir entre l'afirmació que la població migrant perjudica l'accés a l'habitatge de la població autòctona i la constatació que aquesta mateixa població migrant pateix més dificultats per accedir-hi. Les dades disponibles apunten amb molta més claredat cap a la segona.

Els estudis fets per Provivienda permeten observar aquesta discriminació directament en el funcionament de les agències immobiliàries.

En la segona edició de la seva recerca ¿Se alquila?, corresponent a 2024, el 99% de les immobiliàries consultades a Madrid i Barcelona van acceptar aplicar alguna pràctica discriminatòria quan se'ls va demanar expressament excloure persones estrangeres. El resultat suposa un increment considerable respecte de la primera edició de l'estudi, feta el 2020, quan la proporció era del 72,5%.

La recerca no es limita a identificar una actitud general de rebuig, sinó que mostra les formes concretes amb què es pot materialitzar la discriminació: exigència d'avals addicionals, increment selectiu del preu, ocultació d'habitatges disponibles, establiment de condicions diferents per a unes persones i unes altres o ús de mecanismes aparentment neutrals, com les assegurances d'impagament, per filtrar determinats perfils.

L'estudi identifica mecanismes d'exclusió com l'encariment selectiu, l'exigència d'avals addicionals, l'ocultació de la disponibilitat real dels pisos i l'ús de l'assegurança d'impagament, recomanada pel 73% dels agents immobiliaris consultats, com a filtre encobert, juntament amb llistats de llogaters considerats fiables que un 44% de les empreses reconeix utilitzar.

La discriminació no comença quan una persona entra en una immobiliària: la mateixa estructura d'accés a l'habitatge mostra una desigualtat molt significativa entre població autòctona i població migrant.

L'estudi El precio del prejuicio: inmigración y vivienda de alquiler, elaborat per Pablo Pérez Ruiz i Jaime Palomera per a l'Institut de Recerca Urbana de Barcelona (IDRA), assenyala que aproximadament el 70% de la població migrant a Espanya viu de lloguer, davant d'al voltant del 14% de les llars de nacionalitat espanyola. Aquesta diferència es pot interpretar en el sentit que l'accés a la propietat depèn de factors acumulatius, com el patrimoni previ, l'estabilitat laboral, la possibilitat de disposar d'avals o la capacitat de fer front a una entrada, i tots tendeixen a situar la població migrant en una posició més feble.

El mateix estudi assenyala que les persones migrants no necessàriament paguen menys pel seu habitatge quan accedeixen a segments inferiors del mercat. En molts casos paguen preus similars o superiors per habitatges de pitjor qualitat i amb pitjors condicions. La nacionalitat o l'origen migratori apareix així com un factor que pot condicionar l'accés a un habitatge de lloguer amb una intensitat que no s'explica exclusivament per variables com l'edat, la feina o els ingressos.

El resultat és una forma de desigualtat acumulativa per a qui té menys patrimoni i menys capacitat per respondre a les exigències del mercat. Un estudi fet per la Cooperativa Broll a partir de 1.000 sol·licituds enviades a 500 anuncis d'habitatge va trobar que les peticions signades amb noms associats a un origen àrab van rebre un 18,8% menys de respostes que les signades amb noms considerats autòctons.

La metodologia és rellevant perquè permet aïllar parcialment el component discriminatori: com que només canvia el nom del remitent, les diferències en la resposta es poden utilitzar per identificar l'efecte associat a la percepció de l'origen.

Un altre treball, Discriminación a la carta, elaborat per la sociòloga Ariadna Fitó a partir de 350 trucades fetes per un propietari fictici a agències immobiliàries de Barcelona, permet observar la discriminació des del costat de l'oferta. El suposat propietari demanava que l'habitatge no s'oferís a persones immigrants. El 62% de les agències va acceptar directament la petició i un altre 24% va facilitar la discriminació de manera indirecta, amb fórmules destinades a excloure-les sense explicitar el motiu. Només al voltant del 10% va rebutjar la sol·licitud. Els resultats mostren que la discriminació pot formar part del funcionament quotidià del mercat.

Qui troba més obstacles per accedir a un habitatge pot veure's empès cap a lloguers més barats i de pitjor qualitat, habitatges compartits o condicions contractuals més precàries, cosa que contribueix a reproduir processos de segregació urbana. Accem va comptabilitzar el 2025 358 incidents de discriminació contra persones migrants i refugiades en àmbits com l'habitatge, la sanitat i l'ocupació, 68 dels quals considerats delictes d'odi. Les xifres no reflecteixen tota la discriminació existent, però mostren que no es tracta d'experiències aïllades.

Tot i que el creixement de la població genera noves necessitats residencials, reduir la crisi de l'habitatge a la immigració n'amaga les causes principals. El discurs xenòfob converteix així un problema estructural en un conflicte entre els qui busquen habitatge, però si volem entendre de debò per què falta habitatge assequible, la pregunta no hauria de ser qui competeix pels pisos disponibles, sinó qui els posseeix, quants en concentra i per a què els fa servir.

5.2. La concentració de la propietat

La discussió sobre l'habitatge sol plantejar-se en termes de preus. Quant costa comprar un pis, quant ha pujat el lloguer o quin percentatge del sou ha de dedicar una família per poder mantenir casa seva són indicadors necessaris, però per si sols no permeten comprendre el canvi en la distribució de la propietat que s'ha produït en el mercat residencial espanyol des de la crisi financera del 2008.

Espanya ha passat d'un model en què la majoria de les llars era propietària del seu habitatge a un altre en què cada vegada menys llars tenen una casa en propietat, mentre que els qui ja tenen patrimoni acumulen cada vegada més habitatges. L'informe El problema de la concentración inmobiliaria en España, elaborat el 2026 pel Ministeri de Drets Socials, Consum i Agenda 2030 en col·laboració amb l'Institut de Filosofia del CSIC a partir de dades del Panel de Hogares de l'Agència Tributària, permet observar aquesta transformació amb una precisió que fins ara no estava disponible.

Entre el 2008 i el 2025, la proporció de llars que viuen en un habitatge de propietat va caure del 79% al 63,9%, mentre que les llars que viuen de lloguer van augmentar de l'11,9% al 19,2%. Paral·lelament, les llars propietàries d'un sol habitatge es van reduir un 22%, mentre que les llars sense cap immoble van augmentar un 63% i les que en tenen dos o més van créixer un 54%. La transformació és especialment significativa si observem que els grans tenidors, persones físiques o jurídiques amb més de deu habitatges, han triplicat el seu pes en el parc residencial espanyol des del 2010: han passat del 3% al 9,2% el 2026. Deu grans propietaris controlen més de 200.000 habitatges a Espanya, amb un perfil que ha evolucionat de la banca, predominant després de la crisi del 2008, cap a fons d'inversió internacionals i socimis.

Entre els principals propietaris identificats hi ha Blackstone, amb més de 13.000 habitatges de lloguer entre les seves societats més grans; CaixaBank, amb milers d'immobles arrendats a Catalunya; i Cerberus, CBRE, Renta Corporación i Banco Santander. A aquesta llista s'hi afegeixen altres actors amb menys presència en el discurs públic malgrat el seu pes real: Lone Star, Apollo, Haya Real Estate, BBVA i la mateixa Sareb, que gestionen bona part dels habitatges públics venuts després de la crisi del 2008. Una anàlisi publicada a Público calcula que el mercat del lloguer es reparteix entre un 15% en mans de fons i un 42% en mans de propietaris amb més de tres habitatges.

Espanya té un mercat residencial relativament atomitzat i els fons d'inversió o les grans societats no controlen per si sols la majoria dels habitatges de lloguer. L'informe del Ministeri de Consum i el CSIC publicat l'abril del 2026 calcula que aproximadament el 61% del mercat del lloguer és en mans de multiarrendadors particulars, persones jurídiques i entitats públiques, mentre que els particulars que tenen un sol habitatge llogat representen al voltant del 39%. Entre els propietaris particulars que lloguen, més de la meitat dels habitatges corresponen ja a persones que tenen dos o més immobles destinats al lloguer. En ciutats amb mercats especialment tensionats, la proporció controlada per multiarrendadors és encara més alta: arriba al 60,8% a Barcelona, al 56,4% a Madrid i al 63% a Palma.

És rellevant que, en una societat en què cada vegada menys llars poden accedir a la propietat, augmenti el nombre d'immobles acumulats pels qui ja disposen de patrimoni. El 2008, el 53,9% dels propietaris tenia un sol habitatge i el 46,1% en tenia dos o més; el 2025 la relació s'havia invertit: els propietaris d'un sol habitatge representaven el 48,3%, davant del 51,7% que en tenien dos o més.

Aquest procés es coneix com a financiarització de l'habitatge o, en la literatura crítica, com a gran acaparament, i la crisi del 2008 en va ser el gran punt d'inflexió. Mentre centenars de milers de famílies perdien els seus habitatges, bancs i fons d'inversió acumulaven grans carteres immobiliàries. La creació de la Sareb, la transferència d'actius deteriorats i la venda de grans paquets van permetre que una part del patrimoni residencial passés dels balanços bancaris a mans d'inversors especialitzats. El 2026, els anomenats servicers gestionen al voltant de 160.000 milions d'euros en actius procedents de la banca, uns 130.000 milions dels quals amb garantia immobiliària.

Que els fons es llancessin a comprar habitatge no va ser casualitat, i el geògraf David Harvey ja n'havia avançat l'explicació abans que passés. Quan a les grans empreses els sobren diners i no troben on invertir-los amb benefici, es refugien en el totó, una cosa que triga molt a devaluar-se i que sempre es pot revendre. És el que Harvey anomena un ajust espacial; dit d'una altra manera, els fons no van comprar pisos de cop perquè de sobte els importés l'habitatge, sinó perquè no tenien un lloc millor on posar els seus diners.

Harvey va encara més enllà i anomena tot el procés acumulació per despossessió, la versió actual d'una cosa molt antiga: el repartiment i el tancament de les terres comunals. No es guanyen diners produint res de nou, sinó prenent a algú el que ja tenia. Raquel Rolnik ha descrit tot aquest procés a escala internacional i ha assenyalat com, després de la crisi hipotecària, el lloguer es va convertir en una nova frontera per a la inversió financera.

Aquesta mateixa història té una cara que gairebé mai no s'explica i que la historiadora Silvia Federici va recuperar en el seu llibre Caliban i la bruixa, on documenta com el repartiment de terres comunals no va ser només una qüestió de fronteres i propietats, sinó que es va fer també a costa dels cossos de les dones. Federici mostra com la caça de bruixes a Europa, entre els segles XVI i XVII, va servir per arrabassar a les dones el control sobre el propi cos i el propi treball, amb el mateix pes històric que va tenir l'expropiació de terres camperoles o el tràfic de persones esclavitzades. No era casualitat qui era perseguida: moltes de les dones assenyalades com a bruixes eren precisament les que exercien un control autònom sobre el seu cos, els seus sabers o l'ús de la terra comuna.

Això ajuda a entendre que el masclisme i l'especulació amb l'habitatge no són dos problemes que coincideixen per atzar. És la mateixa lògica d'espoliació, aplicada al cos i al territori alhora.

Aquesta mateixa lògica arriba a una escala transnacional quan s'analitza el que es pot anomenar lògica extractiva, que no consisteix només a obtenir beneficis d'un territori concret, sinó a organitzar-hi la relació de manera que els seus components (sòl, habitatge, recursos, persones) es puguin convertir en fonts d'acumulació independentment de la frontera on es trobin.

Un informe de les organitzacions catalanes NOVACT, Suds i ODHE documenta com empreses i fons vinculats a l'ocupació de terres palestines operen també en el mercat immobiliari català, en tots dos casos amb efectes de desplaçament sobre comunitats, de manera més acusada entre persones racialitzades. El cas de Galil Capital, una socimi vinculada a capital israelià, es documenta en relació amb el desnonament el 2017 d'una família amb menors al barri del Raval, que vivia a l'immoble des del 1992.

Aquesta lògica la trobem a KKR, fons d'inversió nord-americà que gestiona a través de la seva filial Hipoges el 55% del parc immobiliari de la Sareb, un dels grans tenidors d'habitatge a Espanya. El think tank Who Profits assenyala KKR com a accionista majoritari del grup alemany Axel Springer des del 2019, la filial del qual, Yad2, anuncia habitatges en assentaments de Cisjordània, Jerusalem Est i els Alts del Golan. El Sindicato de Inquilinas e Inquilinos de Madrid i la campanya BDS han assenyalat que el Govern espanyol transfereix a aquest fons fins a 90 milions d'euros anuals en comissions per la gestió de la Sareb.

No es tracta d'equiparar un desnonament amb un procés d'ocupació i desplaçament de població palestina, sinó d'observar que tots dos processos poden compartir una mateixa estructura financera i el mateix mecanisme simbòlic que els fa possibles. L'extracció material pot quedar facilitada per una extracció simbòlica prèvia: presentar determinades persones com a amenaça o com a subjectes amb drets disminuïts permet reduir la percepció del cost humà associat a l'operació econòmica.

Tornant directament al problema de l'habitatge, la concentració patrimonial té conseqüències directes sobre els qui viuen de lloguer. En l'última dècada, el preu del lloguer va augmentar un 77%, davant d'un creixement del 33% de la renda disponible. La renda mitjana de les persones llogateres se situa entre 19.758 i 26.288 euros anuals, davant dels 50.604-56.473 euros dels qui tenen els habitatges que lloguen: entre 2,15 i 2,58 vegades més.

Aquesta concentració de la propietat afecta directament la creació de nous projectes de vida. La taxa d'emancipació juvenil espanyola va arribar el 2025 al mínim històric, el 14,5%, i els qui sí que aconsegueixen independitzar-se ho fan majoritàriament com a llogaters permanents. El 57,9% del jovent emancipat viu de lloguer, en lloc d'accedir a la propietat, com van fer generacions anteriors.

Hi ha un perfil inversor addicional que relaciona l'odi monetitzat a les xarxes i l'especulació immobiliària.

Tal com descriu el Proyecto UNA en la seva recerca sobre l'economia de creadors de contingut i streaming, en què només un 3% dels qui emeten en directe reuneix més de trenta espectadors de mitjana, amb jornades de treball llargues i poca projecció a llarg termini, els qui obtenen més ingressos no sempre els reinverteixen en la seva activitat, sinó que de vegades compren habitatge com a alternativa d'inversió.

Una anàlisi del Grupo de Estudios Críticos Urbanos, elaborada amb dades oficials de l'Agència Tributària, l'Enquesta de Condicions de Vida i l'Enquesta Financera de les Famílies, confirma que el mercat de lloguer a Espanya funciona com un mecanisme de transferència regressiva de renda: en l'última dècada, el preu del lloguer va pujar un 77%, davant d'un augment del 33% de la renda disponible de les llars. La renda mediana de qui viu de lloguer, entre 19.758 i 26.288 euros anuals, és entre 2,15 i 2,58 vegades inferior a la de qui té l'habitatge que lloga, entre 50.604 i 56.473 euros, i aquesta desigualtat persistiria fins i tot si s'eliminessin del tot els ingressos per lloguer dels propietaris.

Oxfam Intermón ha batejat aquesta dinàmica com la trampa del lloguer: una persona que viu de lloguer necessita ingressar 2.500 euros mensuals per tenir la mateixa probabilitat d'estalviar que una persona amb el salari mínim interprofessional però amb l'habitatge completament pagat.

Les dades de desnonaments més recents confirmen que el problema ha canviat de naturalesa: el 2025, dels 24.540 llançaments executats a Espanya, segons el Consell General del Poder Judicial, el 74,6% (18.317) va correspondre a impagaments de lloguer, davant d'un 17,7% (4.356) d'execucions hipotecàries i un 7,6% (1.877) per altres causes, cosa que inverteix la proporció que va dominar l'imaginari col·lectiu després de la crisi del 2008. A aquesta dada s'hi suma un fenomen que les estadístiques judicials no recullen: els anomenats desnonaments invisibles, canvis de casa forçosos per motius econòmics que no arriben a un procediment judicial.

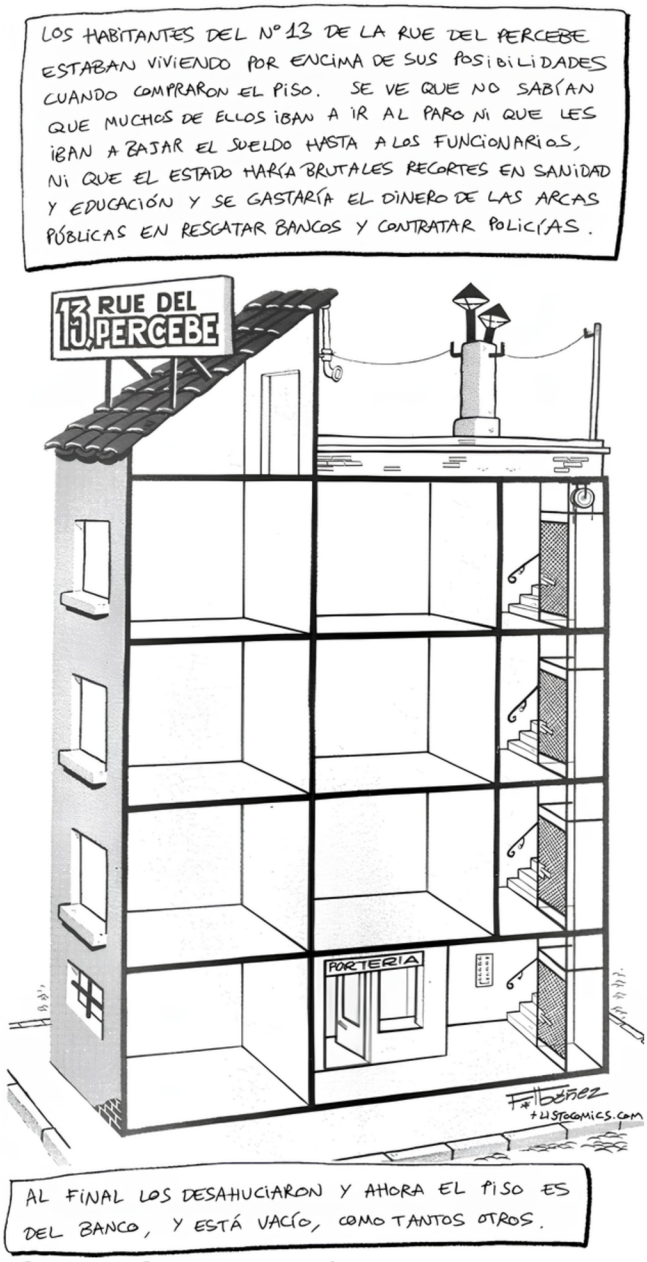

Segons Oxfam Intermón, al voltant de tres milions de persones llogateres a Espanya es van veure obligades a canviar de casa per aquest motiu durant l'últim any, una de cada tres persones que viuen de lloguer, amb una incidència encara més alta entre la població migrant extracomunitària, a prop del 40%.

Una dada recent del Ministeri d'Habitatge, corresponent al 2025, situa aquest problema en una escala encara més gran: el 28,6% dels habitatges d'Espanya, 7,7 milions, no són habitatge principal, una xifra que podria cobrir deu vegades el dèficit residencial que calcula el Banc d'Espanya, xifrat en 750.000 habitatges. En la comparativa europea, amb dades d'Eurostat del 2021, només Croàcia, Bulgària, Grècia i Portugal superen Espanya en aquest percentatge, molt per sobre de França, amb un 18%, Alemanya, amb un 8%, o els Països Baixos, amb un 4%. D'aquests 7,7 milions, s'estima que 2,9 milions són segones residències, 3,8 milions estan buits i 380.000 són pisos turístics. Convé matisar la dada amb la mateixa cautela que recull el mateix informe ministerial: l'economista Pablo Tucat adverteix que el càlcul d'habitatge buit és controvertit, perquè es va basar en dades de consum energètic durant la pandèmia, i que importa sobretot on es concentra aquest habitatge: mobilitzar-lo és prioritari a les grans ciutats amb molta demanda, i molt menys a l'Espanya buidada.

L'antropòleg José A. Mansilla ha documentat com Airbnb ha aprofitat activament aquest buit legal dels lloguers de temporada com a via de negoci. Després de la caiguda de la demanda turística durant la pandèmia, la mateixa plataforma va confirmar que més de la meitat de les estades de llarga durada comercialitzades entre l'agost i el novembre del 2020 responien a aquesta reorientació, una direcció que s'ha mantingut els anys posteriors tot i que aquest tipus de lloguer arriba a costar fins a un 35% més que un de durada estàndard.

Mansilla conclou que Airbnb ja no funciona com un simple intermediari turístic, sinó com un actor que organitza directament els fluxos de població que s'instal·len a la ciutat, i que només ho pot fer perquè els marcs normatius existents no acaben d'establir amb claredat que l'habitatge és un dret abans que un actiu financer.

Mansilla situa aquest gir en un canvi encara més ampli, que documenta per a tota la ciutat de Barcelona: fins al 2008, qui volia invertir comprava pisos, amb famílies que s'endeutaven a tipus d'interès baixos. Des d'aleshores, els diners s'han desplaçat cap al lloguer i cap al turisme, i el turisme funciona com a excusa per continuar traient rendibilitat al sòl urbà. I tot això es ven sota etiquetes com ciutat intel·ligent, sostenible o resilient, paraules que sonen neutres i tècniques, però que compleixen una funció molt concreta: fer que un conflicte d'interessos sembli un simple problema de gestió.

5.3. La funció del relat

La concentració de la propietat i la transformació del mercat del lloguer descrites a l'apartat anterior no determinen per si mateixes la interpretació política que la societat fa de la crisi de l'habitatge. Les mateixes dades poden portar a preguntes molt diferents: per què ha disminuït la capacitat de les llars joves per accedir a la propietat, per què el lloguer ha crescut més ràpidament que els ingressos, quin paper hi tenen els grans tenidors, quin volum d'habitatge queda fora de l'ús residencial permanent o quines polítiques permetrien ampliar el parc públic.

També es poden interpretar des d'una perspectiva completament diferent, atribuint l'escassetat a l'arribada de població estrangera, a les persones que ocupen habitatges buits, als qui deixen de pagar el lloguer o a una suposada pèrdua d'autoritat dels propietaris.

En el debat polític espanyol, la immigració ocupa des de fa anys un lloc destacat dins d'aquesta segona interpretació. La població migrant apareix presentada de vegades com un grup que competeix per recursos escassos: els ajuts socials, els serveis públics o la feina. L'evidència disponible no permet establir una relació directa entre el creixement de la població migrant i l'encariment de l'habitatge que pugui explicar per si sola l'evolució observada a Espanya.

Els preus residencials responen a una combinació de factors entre els quals hi ha els tipus d'interès, el cost del sòl i de la construcció, la disponibilitat d'habitatge, la demanda, les condicions del crèdit, els usos turístics i temporals, la inversió immobiliària i les polítiques urbanístiques i fiscals. La població és un d'aquests factors de demanda, però convertir-la en l'explicació principal exigeix demostrar una relació causal que les dades comparades no sostenen de manera general.

En aquest context, el discurs d'odi adreçat a la població migrant té l'efecte de desplaçar l'atenció pública del procés de concentració de la propietat descrit. El debat sobre la regulació de l'habitatge a Espanya distingeix habitualment entre el petit propietari que complementa els seus ingressos amb una renda i els grans tenidors i fons que acumulen milers d'habitatges; el discurs de l'extrema dreta tendeix a difuminar aquesta distinció i presenta qualsevol proposta de regulació com una amenaça a la propietat privada en general.

S'observa una asimetria en el posicionament d'alguns líders d'extrema dreta: mentre reclamen mesures contra l'ocupació o la migració vinculada a l'habitatge, no plantegen propostes equivalents davant la concentració especulativa, i en alguns casos han defensat la desregulació del mercat. El migrant i la persona amb impagaments ocupen, en aquest relat, el lloc visible del problema, mentre que el fons d'inversió queda fora del focus públic.

Una variant recurrent d'aquest relat és la teoria de l'anomenat efecte crida, segons la qual les regularitzacions de persones migrants o l'accés a determinats ajuts socials incentivarien noves arribades irregulars i agreujarien, entre altres efectes, la manca d'habitatge.

Diversos estudis acadèmics han examinat aquesta hipòtesi a partir de les sis regularitzacions extraordinàries fetes a Espanya des del 1986, que en conjunt van beneficiar 1,25 milions de persones: una recerca del 2015 sobre la regularització del 2005 va concloure que aquesta «no va tenir un efecte significatiu» sobre el percentatge de població estrangera, i un estudi del 2025 publicat al Journal of Labor Economics, elaborat per economistes de tres universitats catalanes sobre les mateixes dades, va concloure igualment que «la política no va conduir a cap efecte crida». Les afirmacions que vinculen les regularitzacions amb l'agreujament de la manca d'habitatge, en particular, no tenen suport en l'evidència disponible.

La comparació europea permet observar-ho amb prou claredat. Entre el 2015 i el 2025, alguns dels increments més grans del preu de l'habitatge es van produir en països amb dinàmiques demogràfiques molt diferents. Hongria va registrar un dels augments més elevats de la Unió Europea mentre la seva població disminuïa; Bulgària va perdre una proporció encara més gran de població i, alhora, va experimentar un fort increment dels preus residencials. Lituània també va combinar pèrdua demogràfica amb un encariment molt acusat de l'habitatge.

Aquests casos no demostren que la immigració no pugui incrementar la demanda en determinats mercats locals, però sí que mostren que no hi ha una relació simple entre immigració i preus de l'habitatge a escala estatal. Allà on els preus creixen més ràpidament, hi intervenen també altres elements relacionats amb el crèdit, la inversió, l'oferta residencial, l'estructura de propietat i la concentració territorial de la demanda.

Aquesta distinció és important perquè el discurs polític no necessita demostrar una causalitat completa per ser eficaç. N'hi ha prou d'establir una associació repetida.

Si una persona observa que hi ha molta demanda d'habitatge a la seva ciutat i, alhora, veu augmentar la població migrant, la proximitat entre tots dos fenòmens es pot convertir fàcilment en una explicació intuïtiva: «hi ha més gent que busca casa i per això pugen els preus».

El problema apareix quan aquesta associació es transforma en una atribució de responsabilitat col·lectiva i es presenta la població migrant com a causant d'una crisi l'explicació de la qual requereix analitzar moltes altres variables.

A TikTok, Instagram i YouTube s'ha consolidat un gènere de contingut que presenta la compra d'habitatges per llogar-los com una via cap a la independència econòmica. L'esquema és senzill: comprar un primer pis, reformar-lo, llogar-lo, fer servir la rendibilitat per finançar la compra següent i repetir el procés. El model es presenta com una trajectòria individual d'esforç i disciplina, mentre que en queden fora les condicions materials que permeten iniciar-la: capital inicial, capacitat d'endeutament, estabilitat laboral, garanties o suport familiar. Qui hereta un habitatge o compta amb un aval familiar parteix d'una posició molt diferent de qui només disposa dels seus ingressos.

La recerca de Yatim Harkous, Fernández Rodríguez i Bernad i Garcia sobre els influencers immobiliaris mostra com aquests creadors presenten l'habitatge com un actiu capaç de proporcionar seguretat i llibertat financera, i com calculadores de rendibilitat, simulacions d'ingressos i consells de finançament converteixen l'espai residencial en una unitat d'inversió quantificable. Expressions com «llibertat financera», «fer que els teus diners treballin», «crear patrimoni» o «posar els teus pisos a produir» desplacen el focus de la funció residencial cap a la rendibilitat: el lloguer apareix com a ingrés del propietari i deixa d'aparèixer com la despesa imprescindible d'una altra persona.

Aquest canvi de perspectiva és especialment visible als barris populars. Per a l'inversor, un barri amb lloguers relativament baixos pot ser una oportunitat de rendibilitat futura; per als qui hi viuen, la transformació pot significar pujada de rendes, substitució del comerç, expansió turística o dificultats per quedar-se al barri. Neil Smith va analitzar aquests processos amb el concepte de gentrificació i va assenyalar el paper del llenguatge. Expressions com «pioners urbans» o «exploradors urbans» presenten l'arribada de població amb més capacitat econòmica com una aventura de descobriment i ignoren els qui ja habitaven aquests espais. De la mateixa manera, termes com «revitalització», «regeneració» o «posada en valor» destaquen l'activitat econòmica i la revalorització del sòl, i en poden amagar les conseqüències distributives.

Aquesta operació és rellevant per a l'estudi del discurs d'odi perquè la deshumanització no comença necessàriament amb un insult. Pot començar quan un col·lectiu deixa d'aparèixer com a subjecte amb interessos legítims i passa a ser presentat com un obstacle.

L'informe d'Oxfam Internacional *Contra el imperio de los ricos,* 2026, permet observar un mecanisme similar en un altre context. Al Regne Unit analitza com determinats discursos polítics i mediàtics concentren l'atenció en les petites embarcacions de persones migrants que travessen el canal de la Mànega, mentre que qüestions relacionades amb la concentració de riquesa i el poder econòmic de les elits reben menys atenció.

El paral·lelisme amb l'habitatge a Espanya no implica que tots dos fenòmens siguin idèntics, sinó que comparteixen una estructura: una qüestió distributiva complexa es representa mitjançant un conflicte visible entre grups situats en posicions socials relativament properes.

L'eficàcia d'aquestes narratives parteix d'una frustració real. El discurs d'odi no crea la dificultat per emancipar-se, afrontar una pujada del lloguer o quedar-se en un barri; ofereix una explicació i un responsable identificable. La contranarrativa ha d'explicar què ha passat amb la propietat i el lloguer, quin paper hi tenen els grans tenidors, per què l'habitatge públic és insuficient i quins usos fan que un habitatge pugui ser més rendible com a actiu que com a residència.

No es tracta només de desmentir missatges falsos, sinó d'oferir una explicació alternativa de l'experiència de les persones afectades, que vinculi els seus problemes amb les condicions materials que els produeixen.

L'habitatge constitueix així un terreny especialment rellevant per estudiar la relació entre desigualtat material i discurs d'odi. Quan la manca d'habitatge s'atribueix a la presència d'un col·lectiu vulnerable, les solucions tendeixen a adreçar-se contra aquest col·lectiu. Quan es vincula amb l'estructura de propietat, la insuficiència d'habitatge públic i determinats usos econòmics del parc residencial, les solucions es desplacen cap a la regulació, la redistribució i l'ampliació de drets.

Aquest relat ha estat confrontat públicament en diverses ocasions durant el 2025 en els debats televisius de laSexta Xplica, on la sindicalista Afra Blanco s'ha enfrontat repetidament a inversors immobiliaris que defensaven les seves rendes com a fruit de l'«esfuerzo y el sacrificio», mentre ella qüestionava que un aixopluc es pugui tractar com un actiu financer sense límits.

Aquest mecanisme reprodueix, en clau d'autoajuda i emprenedoria, la mateixa naturalització del capitalisme descrita a l'apartat 3.3 d'aquest informe: no criminalitza un col·lectiu vulnerable, però compleix una funció equivalent, la de presentar com a mèrit individual el que és, en la majoria dels casos, una posició de partida desigual, i així desplaça la conversa pública lluny de la concentració de la propietat que aquest mateix apartat documenta.

Aquesta operació de desplaçament té, a més, una cara que es veu en les mateixes paraules que es fan servir, i que el geògraf Neil Smith va identificar en el llenguatge de la gentrificació: anomenar els qui s'instal·len en un barri revaloritzat «pioners urbans» o «exploradors urbans», manllevant l'imaginari de la conquesta de l'Oest. Smith va advertir que aquest llenguatge tracta la gent que ja vivia al barri com a part del paisatge que cal colonitzar, «menys que social», en paraules seves, en lloc de tractar-la com a veïns amb dret a quedar-s'hi. És la mateixa operació que aquest informe documenta per a la paraula «okupa»: no són dues metàfores diferents, és el mateix truc, buidar d'humanitat qui ja hi és per justificar l'avenç de qui arriba amb capital.

5.4. El mite de l'ocupació, por per fabricar odi

El relat sobre l'ocupació d'habitatges és un dels exemples més nítids de com el discurs d'odi protegeix interessos econòmics concrets. La preocupació perquè un habitatge pugui ser ocupat no és una preocupació inventada. L'entrada no autoritzada en un immoble vulnera la propietat o la possessió, i quan afecta la morada d'una persona pot constituir un delicte d'allanament. El problema apareix quan situacions jurídiques i socials molt diferents es presenten com si fossin una sola realitat, i a partir d'aquesta simplificació es construeix la imatge d'una amenaça generalitzada que afectaria qualsevol propietari. En aquest procés, la figura de l'«okupa» deixa de designar una situació concreta per convertir-se en un personatge polític, algú que representa desordre i inseguretat, encara que les estadístiques disponibles descriguin un fenomen molt més limitat.

El Codi Penal distingeix amb claredat dues figures que se solen confondre:

- La usurpació d'un immoble buit, que no és la morada de ningú, és una falta lleu amb penes de multa.
- L'allanament d'un habitatge habitat té penes de fins a dos anys de presó i desallotjament immediat, i compta a més amb un procediment de desallotjament exprés des del 2018.

A aquesta confusió s'hi ha afegit els últims anys una tercera figura, l'anomenada «inquiokupación», un terme per criminalitzar i alimentar l'odi cap a la persona que va accedir legalment a un habitatge amb un contracte de lloguer i després va deixar de pagar la renda, i que no es troba en la mateixa situació jurídica que qui entra sense cap títol. El conflicte pot acabar igualment en un desallotjament, però les causes, els drets afectats i els procediments són diferents, i presentar-los com la mateixa cosa esborra precisament les diferències que permetrien entendre la dimensió real de cada problema.

Aquesta ampliació semàntica no és casual: coincideix amb un desplaçament del mateix conflicte habitacional. Després de la crisi del 2008, la imatge dominant era la de famílies que perdien l'habitatge en propietat després d'una execució hipotecària, i la PAH va aconseguir situar al centre del debat la responsabilitat de les entitats financeres. Amb el desplaçament progressiu del problema cap al lloguer, el conflicte es va fer menys visible com a enfrontament entre famílies i bancs i més fàcil de presentar com un enfrontament entre particulars: propietaris contra llogaters, veïns contra ocupants, residents contra persones migrants.

Les dades disponibles contradiuen sistemàticament l'alarma construïda al voltant de l'ocupació. Ja el 2019, un estudi de l'Institut Cerdà xifrava els habitatges ocupats en uns 90.000, dels quals prop de 80.000 corresponien a pisos buits de bancs i fons voltor. El desglossament de la Delegació del Govern a Madrid per a aquell mateix any situava en només un 16% els habitatges ocupats propietat de particulars. Les denúncies per ocupació registrades pel Ministeri de l'Interior van passar de 7.739 el 2013 a 10.619 el 2017, en paral·lel a l'agreujament de la crisi del lloguer, i no a un suposat brot espontani d'okupació.

Els estudis més recents confirmen que aquesta proporció gairebé no ha variat: a escala de tot l'Estat, només el 0,34% del total d'habitatges està ocupat, i d'aquest parc total, només un 0,02% pertany alhora a un particular, al voltant d'un 6% de tot l'habitatge realment ocupat. El 94% restant és en mans de bancs, fons d'inversió, societats públiques o mercantils, davant d'un 13,75% d'habitatge buit en el conjunt de l'Estat i un parc públic de tot just el 2%.

Professionals de l'àmbit judicial corroboren aquesta desproporció de manera consistent en el temps. Ja el 2019, el magistrat d'un jutjat de Barcelona Francisco González Maíllo descrivia, en declaracions a Verne-El País, un canvi en el perfil de les persones ocupants: de l'ocupació reivindicativa d'anys anteriors a un fenomen majoritàriament social protagonitzat per famílies joves sense accés al mercat de l'habitatge.

En aquell mateix reportatge de Verne-El País, «El perfil real del okupa que no aparece en los debates» (maig del 2019), Juanjo Ramón, portaveu de la PAH, ja alertava que s'estava «poniendo de moda criminalizar y estigmatizar a las familias» que, lluny de ser-ne responsables, eren víctimes de la manca d'habitatge assequible. Anys després, el magistrat Adolfo Carretero, d'un jutjat d'instrucció de Madrid amb gairebé tres dècades d'exercici, ha declarat públicament que no recorda cap cas d'ocupació d'habitatge d'un particular en tota la seva carrera, i l'advocada Naomi Abad, de Red Jurídica, especialitzada en la matèria, descriu una experiència professional coincident.

Les dades més recents del Ministeri de l'Interior i del Consell General del Poder Judicial confirmen la mateixa tendència, amb un matis metodològic important que cal precisar abans de citar-les. Interior va comptabilitzar el 2025 un total de 14.875 fets coneguts per allanament i usurpació d'immobles, un 9,4% menys que els 16.426 registrats el 2024, tot i que aquesta xifra agrega tots dos delictes i no permet distingir quants casos van correspondre a un habitatge habitual i quants a un immoble que no era la morada de ningú. El CGPJ, per la seva banda, va registrar durant el 2025 1.845 procediments verbals possessoris per ocupació il·legal, un 20,1% menys que l'any anterior. Aquesta sèrie judicial, però, només recull des del 2018 els casos en què la propietat correspon a persones físiques, entitats sense ànim de lucre o entitats públiques d'habitatge social, de manera que no permet afirmar que el conjunt d'ocupacions d'habitatges de bancs i fons quedi íntegrament reflectit en aquests 1.845 procediments.

El descens també s'aprecia en el terreny de la percepció ciutadana. El servei telefònic 112 Okupación, creat per la Comunitat de Madrid el 2022, va registrar 1.552 trucades el 2023, però només 327 durant els cinc primers mesos del 2026, amb prou feines 2,38 trucades diàries, en paral·lel al descens dels indicadors oficials. La «inquiokupación» segueix el mateix patró, contrari al relat dominant. El CGPJ va registrar 10.154 sentències per impagament de renda el 2024, un 30% menys que tres anys abans, quan aquest terme ni tan sols s'havia popularitzat, i el 2025 els llançaments per impagament de lloguer van continuar sent la causa principal dels llançaments practicats a Espanya, molt per davant de l'ocupació sense títol.

El model de negoci d'empreses com Desokupa, fundada el 2016 per Daniel Esteve, i de la indústria de la seguretat associada s'ha beneficiat directament d'aquesta alarma. La contractació d'alarmes i portes blindades antiokupa ha crescut un 200% des del 2020, mentre que les usurpacions han baixat gairebé un 70% en el mateix període. Entre el personal de Desokupa hi ha diverses persones amb antecedents penals per delictes violents i vincles documentats amb organitzacions d'extrema dreta, i el seu fundador ha compartit actes públics amb dirigents de Vox. Entre els seus clients hi ha fons d'inversió i administradors de societats immobiliàries, cosa que situa l'empresa com un actor que rendibilitza el relat d'odi, i no com una resposta a un problema real.

El cas de Securitas Direct, l'empresa de seguretat privada més gran d'Espanya, documenta el mateix mecanisme amb més detall probatori. El 2017 es va fer públic un vídeo intern en què un responsable comercial instruïa el seu equip de vendes per escampar rumors de robatoris inexistents en urbanitzacions, amb l'objectiu de generar alarma social i augmentar la contractació; almenys tres ajuntaments, entre els quals el de Getxo, van presentar queixes formals, i Autocontrol va ordenar retirar un anunci de la companyia per explotar de manera desproporcionada la por als robatoris. Exhaurit el filó dels robatoris, la companyia va reorientar la seva estratègia comercial cap a la por a l'ocupació, amb campanyes estacionals que s'intensifiquen cada estiu: el 2025, la mateixa empresa assenyalava que el 97,1% dels madrilenys es declarava preocupat per la protecció del seu habitatge.

La mateixa companyia reconeix, a més, que una part rellevant de les alarmes orientades a prevenir ocupacions s'instal·la en pisos buits propietat de La Caixa, entitat amb què manté un acord comercial, cosa que situa bona part del producte més a prop de protegir l'estoc buit d'una entitat financera que els habitatges de particulars que la seva publicitat diu defensar.

Veurem com darrere d'aquest negoci hi ha un entramat d'interessos concrets. L'abril del 2019, la Corporación Financiera Alba, vehicle d'inversió de la família March, el patriarca de la qual va finançar el cop d'estat del juliol del 1936 a canvi del monopoli bancari del país, va invertir 557 milions d'euros per fer-se amb una participació rellevant de Securitas Direct. La companyia va ser a més adjudicària de més de 130.000 contractes públics del Govern del Partit Popular només el 2014. Els dos principals grups de comunicació privada d'Espanya, Mediaset i Atresmedia, compten entre els seus accionistes amb fons amb interessos en el mercat immobiliari i de la seguretat, cosa coherent amb la intensa presència publicitària de Securitas Direct a les seves cadenes.

El model de negoci és clar: es genera una por fabricada, primer als robatoris i després a l'ocupació, que beneficia econòmicament empreses de seguretat, els fons amb interessos immobiliaris que participen en el seu capital i els partits que es beneficien de desviar la conversa pública cap a un enemic intern, en lloc de cap a la concentració de l'habitatge buit en mans de la banca i els fons d'inversió.

Aquest patró no és exclusiu d'Espanya, ni tampoc nou. El geògraf Neil Smith ja va documentar als anys noranta el que va anomenar la ciutat revengista, i explicava com cada vegada que el capital torna a un centre urbà i el revaloritza, apareix també una reacció política de tipus venjatiu contra els qui són construïts com a obstacles per a aquesta revalorització: persones sense llar, població migrant, venedors ambulants, col·lectius okupes. Smith ho va veure repetir-se a Nova York, Londres, París i Amsterdam, i advertia que la gentrificació i la ciutat revengista no són dues coses que coincideixen per casualitat, sinó la mateixa dinàmica. Això no implica que tota política de recuperació d'habitatge respongui a interessos especulatius, ni que tota preocupació per la seguretat de la llar formi part d'una estratègia de criminalització. El que sí que es pot documentar és com determinades narratives seleccionen uns conflictes i en silencien uns altres.

Aquesta distinció és especialment rellevant perquè canvia el terreny on es desenvolupa la comunicació pública. El problema no consisteix només a desmentir una xifra incorrecta, sinó a disputar el marc des del qual s'interpreta l'habitatge. On falta habitatge assequible, el marc habitacional pregunta pels preus, els salaris, el parc públic i les alternatives disponibles; el marc securitari pregunta qui ha entrat, com expulsar-lo i quin dispositiu pot impedir que ho torni a fer. Tots dos es poden referir al mateix habitatge, però produeixen diagnòstics i respostes polítiques completament diferents, i aquesta disputa de fons, no la xifra concreta, és el que realment està en joc.

5.5. Aporofòbia i sensellarisme

L'exclusió residencial no s'acaba quan una persona perd el seu habitatge. L'absència d'una llar modifica les condicions materials de vida, però també la posició que aquesta persona ocupa en l'espai públic i la manera com la percep la resta de la societat. Qui dorm al carrer queda exposat a una sèrie de riscos que difícilment afecten amb la mateixa intensitat qui disposa d'un espai privat on protegir-se: agressions, robatoris, insults, discriminació, exposició permanent a les condicions meteorològiques i dificultats per accedir a serveis bàsics. L'habitatge és, en aquest sentit, alguna cosa més que un bé material.

La mateixa Estratègia Nacional per a la lluita contra el sensellarisme 2023-2030 reconeix que és una porta d'accés efectiu a altres drets fonamentals, entre els quals la seguretat, la salut i l'autodeterminació, i relaciona directament la insuficiència d'habitatge assequible amb la prevenció del sensellarisme. L'Enquesta a les Persones sense Llar de l'INE va comptabilitzar el 2022 un total de 28.552 persones ateses en centres d'allotjament, de les quals 7.277 es trobaven en situació de carrer, 11.498 en albergs i 9.778 en pisos o pensions, una xifra que no recull altres formes d'exclusió residencial menys visibles. L'Estratègia Nacional, aprovada el 2023, fixa com a objectiu reduir un 95% la situació de carrer involuntària abans del 2030, en un país on la despesa per habitant en protecció social vinculada a exclusió i habitatge equivalia el 2019 a tot just el 27% de la mitjana de la zona euro.

Segons l'Observatori HATENTO, impulsat per Hogar Sí, el 47,1% de les persones en situació de sensellarisme a Espanya ha patit algun incident o delicte d'odi, i el 81,3% d'elles n'ha estat víctima en més d'una ocasió; una de cada tres ha estat insultada o vexada, i una de cada cinc ha patit una agressió física. Al voltant del 60% d'aquests incidents es produeix al mateix lloc on la persona dorm, l'espai que l'hauria de protegir, i la majoria de les agressions les cometen homes joves en contextos d'oci nocturn. La infradenúncia agreuja el problema: el 87% de les víctimes no denuncia, i el 68% dels qui presencien una agressió no intervenen. Els delictes d'odi motivats per aporofòbia, mentrestant, van créixer un 33,3% segons l'últim balanç del Ministeri de l'Interior, un dels increments percentuals més alts de les categories registrades.

Les causes d'aquesta exclusió solen ser de naturalesa estructural (pèrdua de feina, precarietat, ruptura de la unitat de convivència, dificultat per mantenir un lloguer en un mercat tensionat), mentre que la percepció social tendeix a atribuir la responsabilitat a la mateixa persona sense llar, en un mecanisme pel qual una exclusió d'origen estructural s'interpreta com un tret individual de qui la pateix.

Aquest mateix mecanisme té una expressió directa en el contingut de creadors de xarxes socials. L'Asociación Realidades ha documentat episodis de burla i imatges estereotipades cap a persones sense llar per part d'influencers que busquen generar contingut viral a partir d'aquesta humiliació: una influencer va ridiculitzar a TikTok una persona en situació de carrer a qui havia comprat aigua i protector solar, i a més n'imitava la veu amb to de mofa; el creador Borja Escalona va oferir diners a vianants perquè llancessin un ou a una persona sense llar. La mateixa associació assenyala una tendència paral·lela, la romantització de la pobresa en el contingut de viatges, on la manca de recursos bàsics es presenta com una experiència estètica o una anècdota de superació personal, en lloc de com una vulneració de drets.

L'Ordenança de mesures per fomentar i garantir la convivència ciutadana a l'espai públic, aprovada el 2005, es va presentar sota la idea de preservar el civisme, tal com assenyala l'antropòleg Manuel Delgado en la seva anàlisi crítica de l'anomenat model Barcelona.

Delgado observa que la seva aplicació ha perseguit de manera desproporcionada les persones sense llar, la venda ambulant i altres formes de pobresa visible al carrer, mentre que la major part de les conductes efectivament incíviques, segons la seva pròpia anàlisi, corresponen a turistes joves que rarament són objecte de la mateixa vigilància.

Vint anys després, la mateixa ciutat ha obert un procés de revisió d'aquesta normativa, en el qual Hogar Sí ha participat assenyalant-hi avanços, però reclamant encara canvis per evitar que determinades disposicions perjudiquin les persones que viuen al carrer. En un assaig posterior, La ciudad mentirosa, Delgado estén aquesta crítica al conjunt de les polítiques urbanes de la ciutat: sota la façana d'un model premiat internacionalment hi conviuen, en paraules seves, desnonaments massius, la destrucció de barris sencers considerats obsolets i batudes policials contra persones migrants sense papers. La mateixa ciutat que es ven com a exemple de convivència cívica és, en aquesta anàlisi, la que criminalitza normativament la pobresa que ella mateixa produeix. Les dades judicials avalen aquesta lectura: segons el CGPJ, Barcelona fa tres anys que viu una escalada creixent que l'ha convertit en la ciutat amb més desnonaments de tot l'Estat, amb 1.255 el 2023, 1.331 el 2024 i 1.373 el 2025, dins d'una Catalunya que aquell mateix any va tornar a encapçalar el rànquing autonòmic amb 6.814 llançaments, el 26,6% del total estatal.

Quan la pobresa visible es presenta com un problema d'incivisme o de seguretat, la discussió se centra en la conducta de la persona afectada, no en les condicions que n'han produït l'exclusió. Una persona que dorm al carrer pot ser tractada com un problema de convivència, però la seva situació també indica que els mecanismes d'accés a l'habitatge i de protecció social han fallat; sense una alternativa residencial estable, cap resposta assistencial no resol el problema que diu atendre. La mateixa Estratègia Nacional ho reconeix i orienta les seves polítiques cap a solucions basades en l'habitatge i no només en l'assistència temporal.

Hi ha, doncs, una tensió entre actuar sobre les causes del sensellarisme i limitar-se a reduir-ne la visibilitat a l'espai públic. Quan la persona sense llar apareix com una molèstia o una amenaça, la conversa es desplaça del dret a l'habitatge cap al control de comportaments: la pobresa deixa de ser una qüestió de drets socials per tractar-se com una qüestió d'ordre públic. Les imatges de persones dormint al carrer generen rebuig o compassió immediats, però no n'expliquen les causes, i poden invertir la relació entre conseqüència i causa: la persona no és al carrer perquè hi ha pobresa, sinó que sembla que hi ha pobresa perquè determinades persones «són» d'una manera concreta.

L'aporofòbia ocupa un lloc específic dins del discurs d'odi: a diferència del racisme o la xenofòbia, discrimina per posició socioeconòmica, no per origen, tot i que totes dues dimensions solen superposar-se.

El seu mecanisme característic és transformar una desigualtat social en un tret del grup més feble, i convertir la desigualtat, una relació entre posicions diferents, en una col·lecció de fracassos individuals. La frontera entre precarietat i sensellarisme tampoc no és fixa: una família que no pot pagar una pujada del lloguer, algú que deixa de pagar després de mesos d'impagament o un jove que no aconsegueix emancipar-se ocupen punts diferents d'una mateixa cadena d'inseguretat residencial, de la qual el sensellarisme visible només és l'extrem.

La resposta a l'aporofòbia no es pot limitar a combatre insults o perseguir agressions, encara que totes dues coses siguin necessàries: exigeix també reduir les condicions materials que hi exposen una persona. Quan la pèrdua de l'habitatge va acompanyada d'estigma i d'exclusió de l'espai públic, la desigualtat residencial es converteix en desigualtat de reconeixement, i la crisi de l'habitatge deixa de ser només una qüestió de mercat per esdevenir una qüestió de ciutadania.

5.6. L'absència de solucions

La relació entre crisi habitacional i creixement de l'extrema dreta no es pot explicar només a partir dels discursos que circulen a les xarxes socials ni de la capacitat de determinats actors polítics per convertir la població migrant, les persones ocupants o les llars amb dificultats per pagar el lloguer en responsables d'un problema que no han creat. Quan accedir a un habitatge esdevé cada vegada més difícil, quan una part creixent dels ingressos s'ha de destinar al lloguer, quan l'emancipació s'endarrereix i quan ni tan sols tenir feina no garanteix poder mantenir una llar, augmenta la percepció que les regles del sistema han deixat d'oferir una relació reconeixible entre esforç i resultat. És precisament en aquest espai d'incertesa on els discursos polítics capaços d'oferir una explicació senzilla del malestar poden adquirir més capacitat de penetració.

La recerca de Tarik Abou-Chadi, Denis Cohen i Thomas Kurer, ja citada en aquest informe, conclou que les transformacions urbanes i la pujada del preu de l'habitatge constitueixen una font d'inseguretat econòmica comparable a la transformació del mercat laboral, amb implicacions polítiques similars. Un patró equivalent es documenta als Països Baixos, on el preu de l'habitatge es va duplicar en una dècada i el Partit per la Llibertat va guanyar les eleccions del 2023 amb l'habitatge com una de les principals preocupacions de l'electorat.

A Espanya s'observa un patró similar. Diverses anàlisis assenyalen que el vot a l'extrema dreta creix als barris on la crisi de l'habitatge és més aguda i els llogaters destinen una proporció més gran dels ingressos al lloguer. El baròmetre del CIS fa quatre onades consecutives que situa l'habitatge com la principal preocupació de la població, citat per més d'un 28% com a problema principal. En aquest context, el discurs de Vox tendeix a atribuir l'emergència habitacional a la població migrant abans que a l'activitat dels actors especuladors.

Les dades més recents confirmen que el problema no només persisteix, sinó que s'agreuja. Segons Eurostat, el preu de l'habitatge a Espanya va pujar un 12,8% interanual el primer trimestre del 2026, més del doble que la mitjana de la Unió Europea, un 5,1%; l'INE ja havia confirmat que el 2025 es va tancar amb la pujada més gran en divuit anys. L'Informe Mercado Inmobiliario 2026 de l'OBS Business School, dirigit per l'investigador Carlos Balado, quantifica l'origen estructural del problema: des del 2021 s'han format a Espanya 1,2 milions de llars noves, mentre que només s'han acabat 474.000 habitatges, un dèficit acumulat de 740.000 unitats que afecta gairebé totes les províncies del país. Corregir-lo exigiria superar els 230.000 habitatges promoguts l'any durant almenys vuit anys seguits, més del doble del ritme del 2024, que ja va ser el màxim de l'última dècada; Espanya construeix avui amb prou feines 2,7 habitatges per cada 1.000 habitants, davant dels gairebé 20 previs a la crisi del 2008.

En paral·lel, la inversió immobiliària va créixer un 93% només el primer trimestre del 2026, fins als 6.300 milions d'euros, mentre que la construcció continua estancada: el capital troba en l'habitatge ja existent una rendibilitat que no troba en la construcció d'habitatge nou. No és casualitat que l'habitatge sigui, segons els baròmetres del CIS des del desembre del 2024, la principal preocupació de la ciutadania espanyola, amb un 43% el juliol del 2026, molt per davant de la immigració, un 23,4%, i de la política, un 18,7%.

Aquesta absència de solucions no és casual, sinó el resultat d'una transformació estructural que la urbanista brasilera Raquel Rolnik, relatora especial de l'ONU per al dret a l'habitatge entre el 2008 i el 2014, ha documentat a escala global:

la financiarització de l'habitatge, la seva conversió en un actiu financer abans que en un dret, que els últims anys ha trobat en el lloguer el seu front més recent. «El lloguer és la nova frontera de financiarització de l'habitatge», assenyala Rolnik en el seu llibre La guerra de los lugares, en referència al desplaçament del capital especulatiu cap al mercat d'arrendament un cop exhaurit el cicle expansiu de la compravenda. Aquest gir cap al lloguer és precisament el terreny en què, com mostra aquest mateix apartat, la manca d'habitatge públic suficient deixa les famílies llogateres més exposades tant a la pujada de preus com al discurs que les culpa d'aquesta pujada.

El mecanisme: convertir la mancança en enemic

Un reportatge d'El Salto sobre els criteris d'accés a l'habitatge públic documenta com aquest discurs es tradueix en política concreta: governs autonòmics del Partit Popular, amb la conformitat o l'impuls de Vox, han endurit els requisits d'accés a l'habitatge protegit exigint anys d'empadronament previ, cosa que té l'efecte d'excloure la població migrant d'un parc d'habitatge públic ja insuficient. A Extremadura, el pacte de govern entre PP i Vox del 2026 va introduir el criteri de prioritat nacional en l'accés a l'habitatge protegit i al lloguer social, a més de mesures per agilitar els desallotjaments en casos d'ocupació.

El mecanisme discursiu descrit presenta l'ocupació i l'arribada de persones migrants com a causa de la crisi de l'habitatge, quan les dades analitzades en aquest informe indiquen que tots dos fenòmens són més aviat conseqüència de l'espiral de preus i de la insuficiència del parc públic. Criminalitzar l'ocupació no resol la necessitat d'habitatge de fons, i pot tenir l'efecte de desplaçar el problema cap a un objectiu visible.

El cas de la «prioritat nacional»: l'arrelament com a nou dogwhistle

El concepte de «prioritat nacional», amb origen en el Front Nacional francès de les dècades del 1980 i el 1990, s'ha incorporat als pactes de govern entre PP i Vox en diverses comunitats autònomes, entre les quals l'Aragó i Extremadura, amb clàusules que inclouen l'exclusió de determinats col·lectius migrants de l'accés a prestacions. El Partit Popular ha optat en diverses ocasions per substituir el criteri de nacionalitat pel d'arrelament, entès com el temps de residència o vinculació amb el territori, per formular mesures d'efecte similar sense una referència explícita a l'origen nacional.

La periodista Sarah Babiker ha assenyalat una incoherència en l'ús d'aquest criteri: si l'arrelament, entès com la possibilitat de quedar-se en un barri, una ciutat o un habitatge, fos realment la prioritat, caldria esperar polítiques actives de regulació del lloguer i de contenció de l'activitat turística, ja que aquestes incideixen directament en la possibilitat de les persones residents, independentment del seu origen, de mantenir el seu habitatge habitual.

La mateixa anàlisi assenyala que les polítiques migratòries restrictives conviuen, a la pràctica, amb l'absència de mesures equivalents davant l'activitat de grans tenidors i fons d'inversió en el mercat de l'habitatge, ja documentada en aquest informe.

Aquest mecanisme, substituir un criteri explícit d'origen nacional per un criteri aparentment neutre que produeix un efecte excloent equivalent, és coherent amb el concepte de dogwhistle ja presentat a l'apartat 3.2 d'aquest informe, aplicat ara a l'àmbit de les polítiques públiques i no només al llenguatge col·loquial a les xarxes socials.

El marc teòric desenvolupat pel sociòleg Norbert Elias i l'antropòleg John L. Scotson a Establecidos y marginados és pertinent per a aquest fenomen: la seva recerca sobre una comunitat anglesa de mitjan segle XX documenta com els residents establerts construeixen una identitat de grup basada en una suposada superioritat moral respecte als qui van arribar després, i com evitar el contacte social directe és funcional per mantenir aquesta jerarquia davant l'evidència que el tracte quotidià podria desmentir.

Una enquesta publicada per El País permet dimensionar la magnitud d'aquesta narrativa en la societat espanyola: el 44,2% de les persones enquestades es declara a favor de prioritzar la població espanyola en l'accés a ajuts públics; un 19,3% addicional prioritza el criteri d'arrelament independentment de la nacionalitat; i un 31% considera les prestacions un dret de tota persona resident, sigui quin sigui el seu origen o temps de residència.

El concepte de «prioritat nacional», amb origen en el Front Nacional francès de les dècades del 1980 i el 1990, s'ha incorporat als pactes de govern entre PP i Vox en diverses comunitats autònomes, entre les quals l'Aragó i Extremadura, amb clàusules que inclouen l'exclusió de determinats col·lectius migrants de l'accés a prestacions. El Partit Popular ha optat en diverses ocasions per substituir el criteri de nacionalitat pel d'arrelament, entès com el temps de residència o vinculació amb el territori, per formular mesures d'efecte similar sense una referència explícita a l'origen nacional.

Aquest mecanisme ja ha derivat en un litigi judicial en matèria d'habitatge. El Govern de Canàries va aprovar el 9 de març del 2026 el decret 23/2026, que exigeix un mínim de dotze anys d'empadronament ininterromput a l'arxipèlag per poder optar a un habitatge de protecció oficial. L'Observatorio DESCA i l'organització Derecho al Techo, amb el suport dels sindicats de llogateres de Tenerife i Fuerteventura, van presentar el 19 de maig del 2026 una demanda davant el Tribunal Superior de Justícia de Canàries, en què qualifiquen el decret de cas de discriminació indirecta, el disseny del qual afecta de manera desproporcionada la població migrant.

El decret il·lustra, a més, la dificultat d'aquest tipus de criteris per complir el seu propi objectiu declarat: una persona migrant amb nacionalitat espanyola, tràmit que exigeix entre dos i deu anys d'empadronament, pot continuar sense complir el requisit de dotze anys i quedar exclosa; i una persona canaria resident a la península o a l'estranger quedaria igualment exclosa de les promocions d'habitatge públic a les illes.

Les organitzacions demandants assenyalen també que el requisit de residència o feina continuada de cinc anys al mateix municipi afecta de manera desproporcionada persones en situació de precarietat laboral, amb més probabilitat de canviar de residència, i que el requisit d'ingressos mínims, entre 12.600 i 21.000 euros anuals, exclou per si sol el 16,9% de les famílies llogateres de Canàries, independentment del seu origen.

Les organitzacions demandants han proposat per a aquest fenomen la denominació misèria nacional, en referència al fet que aquestes polítiques coincidirien amb la manca d'habitatge públic suficient, la pujada del preu del lloguer i la pressió de l'activitat turística sobre el parc d'habitatge, factors que aquest informe documenta en apartats anteriors.

El Tribunal de Justícia de la Unió Europea s'ha pronunciat en un sentit similar en altres casos, i ha situat aquest tipus de criteris fora de les garanties d'accés a prestacions socials recollides a la Carta de Drets Fonamentals de la Unió Europea.

La guerra entre pobres com a objectiu explícit

Un reportatge de Público sobre l'estratègia de Vox envers l'electorat jove descriu l'objectiu com la generació d'un enfrontament entre col·lectius amb interessos potencialment convergents: hipotecats, llogaters, persones sense llar i població migrant, tots afectats per la financiarització de l'habitatge descrita en aquest informe. La formació no ha donat suport a les protestes per l'habitatge registrades en ciutats com Madrid, Barcelona, Lisboa, Amsterdam o Praga, tot i que el seu discurs respon al malestar que aquestes expressen i el redirigeix cap a altres objectius.

Un editorial de l'Ara assenyala que l'habitatge està generant una proporció creixent de persones excloses de l'accés a aquest dret bàsic, i adverteix que aquesta situació pot ser un terreny favorable per al creixement de l'extrema dreta mentre no hi hagi una resposta institucional proporcional a la magnitud de l'emergència.

Què confirma això per a l'estratègia de la PAH i el moviment per l'habitatge en general

Aquest conjunt d'anàlisis, amb dades i casos en diversos països, és coherent amb el plantejament que sosté la PAH des de la seva fundació: l'habitatge no és un tema sectorial aïllat, sinó un àmbit directament relacionat amb l'avenç de l'extrema dreta.

L'ampliació del parc d'habitatge públic i la regulació eficaç del preu del lloguer tendeixen a reduir aquest terreny favorable; la seva absència, o el retard en la seva aplicació, tendeix a mantenir-lo obert. En conseqüència, l'activitat de la PAH orientada a solucions habitacionals reals incideix directament sobre les condicions que aquest informe associa a l'extensió del discurs d'odi.

Aquest diagnòstic coincideix amb el que ha plantejat, des de dins del mateix moviment, el portaveu de la PAH Juanjo Ramón en un article d'opinió que connecta diversos dels fils desenvolupats en aquest informe i hi afegeix una peça important: l'extrema dreta no ha inventat el malestar, ha après a interpretar-lo i capitalitzar-lo allà on les institucions ja no arriben, amb mems, vídeos curts i una narrativa clara, mentre el discurs progressista arriba tard i no emociona. L'article conclou amb una idea que enllaça directament amb les línies de treball que proposa aquest informe més endavant: qui vulgui aturar el feixisme ha de començar per garantir el més bàsic, un sostre, però també una veu i una comunitat que no deixi ningú sol davant l'algoritme.

Aquesta capacitat de la PAH per fixar el seu propi relat no sempre ha topat amb la resistència mediàtica que descriu aquest capítol. Un estudi acadèmic sobre la cobertura de la Iniciativa Legislativa Popular contra els desnonaments impulsada per l'organització el 2013 documenta que els quatre diaris analitzats, El País, El Mundo, Infolibre i ElDiario.es, van assumir íntegrament els enquadraments proposats per la PAH.

Emergència habitacional, drama i injustícia social, responsabilitat del Govern i la banca, suport ciutadà majoritari desatès i absència de solucions. Els quatre mitjans van oferir una cobertura favorable, i van trencar amb l'habitual «paradigma de la protesta», que sol presentar els moviments socials com una amenaça a l'ordre.

El contrast amb la situació actual és revelador: el mateix moviment que el 2013 aconseguia imposar el seu relat en mitjans d'ideologies oposades afronta avui l'operació inversa, el desplaçament cap a l'enquadrament de l'ocupació i el conflicte veïnal, que situa l'organització, i les persones a qui representa, al costat sospitós del relat en lloc del de la víctima.

Una part del debat públic presenta avui la PAH, de manera reduccionista, com un col·lectiu de suport a l'ocupació il·legal o com una entitat antipropietaris, en lloc del que és, un moviment pel dret a l'habitatge que treballa tant amb persones llogateres com amb petits propietaris en dificultats, i reprodueix així la mateixa operació retòrica que confon usurpació amb allanament, aplicada ara a l'organització que acompanya les víctimes.

L'episodi més recent i il·lustratiu d'aquesta dinàmica s'ha produït amb la moratòria de desnonaments, que va quedar definitivament sense efectes jurídics el 26 de febrer del 2026, quan Junts per Catalunya va votar juntament amb el Partit Popular, Vox i UPN en contra de la convalidació del reial decret que la prorrogava, i va deixar sense protecció prop de 70.000 llars vulnerables; la formació catalana va justificar el seu vot argumentant que el text avalava les ocupacions, una afirmació totalment falsa.

La moratòria era retroactiva a ocupacions anteriors al 2021, i cap ocupació posterior no hi estava protegida. Dos mesos després, Junts va repetir el vot en contra per tombar la pròrroga de la protecció dels contractes de lloguer per a prop de tres milions de persones llogateres, i el Partit Popular va impulsar en paral·lel, amb el suport de Vox i Junts, una reforma per agilitar els desallotjaments amb l'argument de combatre la inquiokupación, un fenomen amb menys casos i en descens segons les mateixes dades judicials d'aquest informe.

En tots dos casos, un discurs sobre l'ocupació que afecta una proporció marginal de l'habitatge del país va servir per justificar la retirada d'una protecció social que beneficiava un volum de població diversos ordres de magnitud superior. No és un episodi aïllat: ja el 2019, Albert Rivera i després Isabel Díaz Ayuso alertaven del risc d'ocupació amb dades que contradeien les xifres oficials, cosa que confirma que es tracta d'un mateix guió sostingut durant almenys una dècada. El mecanisme resumeix el que travessa tot aquest capítol: el discurs d'odi no es limita a l'agressió verbal, sinó que opera com a argument polític amb capacitat real de bloquejar drets ja reconeguts i de deslegitimar qui els defensa. Davant d'això, la resposta no es pot limitar a desmentir xifres: exigeix disputar el relat amb la mateixa insistència amb què l'extrema dreta i els seus aliats parlamentaris l'instal·len a l'agenda pública.

Una xifra que circula insistentment en el debat públic, arrelada al mem «con Franco se vivía mejor», és l'atribució a la dictadura de la construcció de 4,5 milions d'habitatges socials. No és una dada del tot inventada, sinó la distorsió d'una dada real. Entre el 1943 i el 1974 es van construir a Espanya 3,19 milions d'habitatges protegits, i el II Plan Nacional de Vivienda, 1961-1975, va arribar a projectar fins a quatre milions de pisos. Aquesta xifra, però, responia a una necessitat forçada, la reconstrucció després de la Guerra Civil i l'èxode rural cap a les ciutats industrials, no a una política de benestar universal, i va conviure durant dècades amb una realitat molt diferent de la que suggereix la notícia falsa.

El 1960, només a Madrid hi havia més de 72.000 barraques habitades per unes 180.000 persones; el 1965, Càritas encara comptabilitzava 18.000 famílies que vivien en barraques a la capital, i en barris de nova construcció com Moratalaz amb prou feines el 43% dels habitatges tenia aigua corrent. El 1968, els mateixos sindicats franquistes estimaven un dèficit anual de 60.900 habitatges només a Barcelona. Molts dels polígons construïts en aquells anys van fer servir ciment aluminós i no tenien pavimentació, escoles, centres de salut ni transport públic suficient.

El cas de Barcelona hi afegeix una capa addicional, ja que a finals dels anys cinquanta prop de 100.000 persones vivien en barraques a la ciutat, al voltant del 7% de tota la seva població. El 1957 se'n comptabilitzaven 10.352, xifra que va fregar les 20.000 a començament dels seixanta.

El mateix Ajuntament va crear el 1949 un servei municipal específic per reprimir-les, conegut popularment com «els Pics», que censava les barraques i les enderrocava si els seus habitants intentaven aixecar-les amb materials més duradors, mentre que el control s'exercia també a les mateixes estacions de tren, on s'exigia documentació a qui arribava a la ciutat i, si no en tenia, se l'internava en instal·lacions de Montjuïc fins que era retornat al lloc d'origen. El barri del Somorrostro es va enderrocar el 1966 coincidint amb una visita de Franco a la ciutat, aprofitada per organitzar maniobres militars amb 30.000 soldats a la mateixa platja on abans vivien milers de famílies, i va ser l'alcalde socialista Pasqual Maragall qui va destruir simbòlicament l'última barraca de la ciutat, el 7 de novembre del 1990, catorze anys després de la mort del dictador.

El fenomen, lluny d'haver desaparegut, ha canviat de cara i s'ha agreujat els últims anys. El recompte d'Arrels Fundació va registrar el 2025 un rècord històric de 1.982 persones dormint als carrers de Barcelona, un 43% més que dos anys abans, un augment que la mateixa entitat vincula directament als desallotjaments d'assentaments de barraques i campaments informals practicats des de l'estiu sense oferir alternativa als seus ocupants. A aquesta xifra s'hi sumen les dades de la Generalitat, que situen en 5.400 les persones que viuen en situació de barraquisme o infrahabitatge al conjunt de Catalunya, amb almenys 37 naus industrials identificades com a assentaments. On abans la migració interna espanyola omplia aquests nuclis, avui els ocupen majoritàriament persones migrants estrangeres juntament amb població local en situació d'exclusió, seguint la mateixa lògica d'espoliació aplicada a subjectes diferents.

El desembre del 2025, l'Ajuntament de Badalona, governat per Xavier García Albiol (PP), va executar el desnonament més gran de la història de Catalunya, el desallotjament d'unes 400 persones migrants de l'antic institut B9, en una ciutat amb més de 7.000 habitatges buits segons l'INE; la Fiscalia va determinar mesos després que el mateix consistori va incomplir l'ordre judicial en no oferir cap alternativa habitacional a les persones afectades. El desenllaç confirma que aquesta absència d'alternativa no va ser un error puntual. Mesos després, les mateixes famílies es troben en una nau ocupada coneguda com La Cotorra, al municipi veí del Masnou, de nou en procés de desallotjament imminent i de nou sense cap alternativa habitacional, repetint exactament el que ja havien viscut a Badalona.

A Barcelona, l'assentament de la Zona Franca va ser desallotjat el febrer del 2026 després de la pressió del PP municipal, i les prop de 175 persones expulsades es van veure forçades a desplaçar-se repetidament, primer a altres punts de la mateixa Zona Franca i després al municipi veí de l'Hospitalet, en el que entitats socials descriuen com l'absència de cap lloc de la ciutat on passar la nit sense risc d'un nou desallotjament. El barri de Vallcarca viu des de fa anys una tensió sostinguda entre assentaments, ocupacions i veïnat, amb episodis com el desallotjament d'una vintena de persones dedicades a la recollida de ferralla després d'un incendi el maig del 2025, i declaracions de responsables municipals que han arribat a emmarcar el problema de l'habitatge a la ciutat com la por als «inquilinos morosos». I el juny del 2026, el Consorci de la Mina va iniciar a Sant Adrià de Besòs el desallotjament de 58 habitatges públics ocupats des del 2017, els anomenats blocs de la Rambla, amb un ampli desplegament policial i famílies en situació de vulnerabilitat entre les persones afectades.

Més enllà de les xifres, la comparació rellevant no és quina època tenia pitjor habitatge, sinó quina funció complia aquest habitatge en cada cas. Sota el franquisme, la promoció de la propietat no responia al reconeixement d'un dret, sinó a una estratègia explícita de pacificació social: el ministre franquista José Luis Arrese ho va formular sense ambigüitat en afirmar que Espanya havia de deixar de ser un país «de proletarios» per convertir-se en un país «de propietarios». Convertir la classe treballadora en propietària, mitjançant pagaments fixos a terminis de vuit a deu anys, molt més curts que les hipoteques actuals, funcionava com a eina antisubversiva, no com a política de benestar. Aquesta lògica explica, segons diversos historiadors, bona part de la feblesa estructural del parc de lloguer social espanyol, tot just el 2,5% del total, ja documentada a l'apartat 5.6 d'aquest informe, i la persistència d'una cultura de la propietat heretada directament d'aquella època.

El paral·lelisme amb el present no és en les xifres concretes, sinó en el mecanisme. Llavors com ara, unes xifres d'habitatge construït o disponible es presenten com a prova d'èxit mentre l'experiència material de bona part de la població, el barraquisme llavors i l'exclusió del mercat per preu ara, continua sense resoldre's. La nostàlgia per «lo bien que se vivía» substitueix l'anàlisi d'aquesta continuïtat per una comparació falsa entre un passat idealitzat i un present assenyalat exclusivament com a crisi migratòria.

En els quatre casos citats, la resposta institucional s'ha recolzat en el mateix repertori d'etiquetes que aquest informe documenta al llarg dels seus capítols: persones ferrallaires, migrants o ocupants presentades com un problema de convivència o de seguretat, mai com a subjectes d'un dret pendent de garantir. El racisme hi opera de manera directa, a través del perfil concret dels qui habiten aquests espais o en són desallotjats. I el desplaçament reiterat del problema d'un municipi a un altre, en lloc de la seva resolució, constitueix en si mateix una forma de violència institucional: no s'atén la causa, simplement es trasllada la responsabilitat de gestionar-la a la següent administració, tal com confirma cruament el mateix itinerari de les famílies del B9.

La continuïtat no és en les xifres, sinó en qui carrega amb la culpa cada vegada que l'habitatge falla.

Més enllà de les xifres, la comparació rellevant no és quina època tenia pitjor habitatge, sinó quina funció complia aquest habitatge en cada cas. Sota el franquisme, la promoció de la propietat no responia al reconeixement d'un dret, sinó a una estratègia explícita de pacificació social: el ministre franquista José Luis Arrese ho va formular sense ambigüitat en afirmar que Espanya havia de deixar de ser un país «de proletarios» per convertir-se en un país «de propietarios». Convertir la classe treballadora en propietària, mitjançant pagaments fixos a terminis de vuit a deu anys, molt més curts que les hipoteques actuals, funcionava com a eina antisubversiva, no com a política de benestar. Aquesta lògica explica, segons diversos historiadors, bona part de la feblesa estructural del parc de lloguer social espanyol, tot just el 2,5% del total, ja documentada a l'apartat 5.6 d'aquest informe, i la persistència d'una cultura de la propietat heretada directament d'aquella època.

El paral·lelisme amb el present no és en les xifres concretes, sinó en el mecanisme. Llavors com ara, unes xifres d'habitatge construït o disponible es presenten com a prova d'èxit mentre l'experiència material de bona part de la població, el barraquisme llavors i l'exclusió del mercat per preu ara, continua sense resoldre's. La nostàlgia per «lo bien que se vivía» substitueix l'anàlisi d'aquesta continuïtat per una comparació falsa entre un passat idealitzat i un present assenyalat exclusivament com a crisi migratòria.

En els quatre casos citats, la resposta institucional s'ha recolzat en el mateix repertori d'etiquetes que aquest informe documenta al llarg dels seus capítols: persones ferrallaires, migrants o ocupants presentades com un problema de convivència o de seguretat, mai com a subjectes d'un dret pendent de garantir. El racisme hi opera de manera directa, a través del perfil concret dels qui habiten aquests espais o en són desallotjats. I el desplaçament reiterat del problema d'un municipi a un altre, en lloc de la seva resolució, constitueix en si mateix una forma de violència institucional: no s'atén la causa, simplement es trasllada la responsabilitat de gestionar-la a la següent administració, tal com confirma cruament el mateix itinerari de les famílies del B9.

La continuïtat no és en les xifres, sinó en qui carrega amb la culpa cada vegada que l'habitatge falla.

6. Qui capitalitza l'odi

«Si no aneu amb compte, els diaris us faran odiar els qui són oprimits i estimar els qui oprimeixen.»
Malcolm X,

Fins aquí hem analitzat com es produeix i circula el discurs d'odi: el paper dels algoritmes, els mecanismes d'amplificació, els principals eixos sobre els quals es construeixen les narratives d'exclusió i, de manera particular, com tot plegat es projecta sobre el conflicte habitacional. Però una narrativa no es converteix per si sola en una força política: necessita actors capaços de convertir el malestar en una explicació, l'explicació en una identitat i la identitat en una posició política.

Aquesta és la qüestió que aborda aquest capítol. Qui capitalitza l'odi? Qui aconsegueix transformar una frustració social real en un relat que assenyala un enemic? Com aconsegueixen determinades forces polítiques presentar-se alhora com a antisistema i com a opció de govern? Quina relació hi ha entre les seves estratègies i l'ecosistema digital en què aquestes narratives es produeixen, circulen i s'amplifiquen? I, sobretot, què poden aprendre els moviments socials d'una maquinària comunicativa que, amb diferències importants entre països i organitzacions, ha demostrat una capacitat extraordinària per disputar el sentit comú.

La resposta obliga a ampliar la mirada. L'extrema dreta contemporània no és un bloc homogeni ni respon a una única ideologia, i tampoc no tots els seus actors es poden definir indistintament com a feixistes. Cal distingir entre partits d'extrema dreta contemporània, moviments neofeixistes i neonazis, populismes de dreta, governs autoritaris o il·liberals i formes més recents de mobilització digital com el ciberfeixisme. Hi ha diferències ideològiques, històriques i estratègiques entre ells que no s'han d'esborrar.

El que permet estudiar-los conjuntament no és que siguin exactament el mateix, sinó que comparteixen determinats repertoris de comunicació, maneres de construir enemics, mecanismes de polarització i una capacitat creixent per aprofitar les transformacions de l'ecosistema mediàtic.

En aquest sentit és especialment útil el concepte d'«extrema dreta 2.0» desenvolupat per Steven Forti, que no pretén afirmar que les noves dretes siguin simplement una repetició del feixisme històric, sinó assenyalar la transformació de forces polítiques que han après a adaptar-se al segle XXI.

Les dretes han après molt bé a utilitzar les noves tecnologies, les xarxes socials, la comunicació directa i les guerres culturals per competir per l'hegemonia política i cultural en societats profundament travessades per la desconfiança i el malestar. Forti insisteix precisament que no hem de confondre aquesta nova extrema dreta amb el feixisme històric ni utilitzar feixisme com una etiqueta automàtica per a qualsevol formació situada a la dreta radical.

La nova extrema dreta ha entès una cosa que durant molt de temps bona part de l'esquerra i dels moviments socials han infravalorat: la política no es lliura només en el terreny de les propostes, sinó també en el de les explicacions. Quan una persona perd la feina, no pot pagar el lloguer, tem que els seus fills visquin pitjor que ella o percep que les institucions no responen als seus problemes, hi ha una batalla prèvia a qualsevol programa polític: la batalla per explicar per què està passant.

Una explicació pot assenyalar les estructures econòmiques, la concentració de la riquesa, el preu de l'habitatge, la precarització laboral o la insuficiència de les polítiques públiques. Però també pot assenyalar el migrant, qui rep una prestació, la feminista, el moviment ecologista, la persona trans, l'«okupa», el sindicat o qualsevol altre grup presentat com a beneficiari il·legítim d'uns recursos que suposadament haurien de pertànyer als «d'aquí». El malestar és real; el que canvia és l'explicació que s'hi construeix al voltant.

Aquí hi ha una de les claus de la capitalització de l'odi, que no necessita inventar totes les frustracions sobre les quals treballa. Necessita, sobretot, oferir una interpretació capaç d'ordenar aquestes frustracions, proporcionar un culpable reconeixible i construir alhora una comunitat de pertinença a través de les noves tecnologies.

L'extrema dreta contemporània ha desenvolupat una habilitat especial per ocupar aquest espai. Ha après a combinar comunicació política, entreteniment, provocació, humor, mems, vídeos breus, conflictes culturals i presència permanent a les xarxes. Ha entès que una idea no necessita ser certa per circular, però sí que necessita ser comprensible, emocionalment reconeixible i fàcil de compartir. I ha descobert que la provocació no és necessàriament un inconvenient: pot convertir-se en una estratègia per aconseguir atenció gratuïta, obligar els adversaris a reaccionar i transformar cada polèmica en una nova oportunitat de visibilitat.

6.1. Un fenomen global

Javier Milei a l'Argentina, Donald Trump als Estats Units, Giorgia Meloni a Itàlia i Viktor Orbán a Hongria governen en contextos diferents, però presenten similituds d'estil comunicatiu documentades a l'assaig Los ingenieros del caos: una combinació de l'ús estratègic d'algoritmes amb el descontentament d'amplis sectors de la població, articulada en relats que canalitzen aquest descontentament cap a projectes polítics personalistes. S'ha registrat el suport explícit de Trump a la campanya de Milei, així com declaracions de Steve Bannon sobre l'extensió d'aquest model a altres països d'Amèrica Llatina.

El concepte d'extrema dreta 2.0 serveix precisament per anomenar aquest fenomen transnacional, que no és un ressorgiment literal del feixisme d'entreguerres, sinó una actualització d'aquella ideologia adaptada a les noves tecnologies i amb una imatge deliberadament diferent. La nova extrema dreta ha deixat de rapar-se el cap, fer la salutació romana o exhibir símbols obertament neonazis; vesteix vestit i corbata, es presenta com a defensora del sentit comú davant d'una suposada dictadura progressista i rebutja activament l'etiqueta de feixista o extremista. Aquesta façana civilitzada, que no equival a una moderació real de les seves posicions, és precisament la que li ha permès entrar a les institucions, governar Itàlia amb Meloni, créixer a França amb Le Pen o consolidar-se a Espanya amb Vox. És un procés de normalització que el politòleg Cas Mudde situa ja en marxa des del canvi de mil·lenni, amb antecedents tan primerencs com Àustria el 1999 o Itàlia el 1994.

Forti situa, a més, l'origen d'aquesta estratègia d'imatge civilitzada als anys seixanta i setanta, amb la Nouvelle Droite francesa liderada per Alain de Benoist, que va decidir ajornar la conquesta directa del poder polític per lliurar abans el que anomena, en una relectura explícita d'Antonio Gramsci, una guerra de posició per l'hegemonia cultural.

Trenta anys abans que Forti encunés el terme «extrema dreta 2.0», el semiòleg Umberto Eco ja havia anticipat la mateixa idea. En un discurs pronunciat l'abril del 1995 a la Universitat de Colúmbia, va advertir que el feixisme etern, o Ur-feixisme, podia tornar «amb les aparences més innocents», i que desemmascarar-lo era una tasca diària, a qualsevol part del món, no un episodi del passat ja resolt. Trenta anys després, aquest feixisme té un nom i una forma reconeixibles.

El mateix Forti explica per què aquest discurs acaba dominant el debat públic a Espanya: *«los contra-relatos democráticos son débiles, defensivos y, a menudo, meramente reactivos»*, davant d'una extrema dreta que fa dècades que construeix agenda pròpia.

Dos episodis del 2026 ho mostren amb precisió. El primer és la «prioritat nacional», integrada aquell any als pactes autonòmics entre PP i Vox a Castella i Lleó, Extremadura, l'Aragó i Andalusia, i rellançada per Vox arran de la crisi de Ceuta. És un concepte que no va néixer a Espanya: el va formular el 1985 l'ideòleg francès Jean-Yves Le Gallou com a «preferència nacional» i Jean-Marie Le Pen li va donar forma política. Dècades després, la seva filla Marine el va rebatejar com a prioritat nacional per suavitzar-ne la imatge sense renunciar al fons, i el mateix Le Gallou ha anat un pas més enllà amb un llibre recent que reclama la «remigració» i la deportació massiva de població d'origen migrant, una idea que Vox ja va defensar fa un any per a vuit milions de persones a Espanya.

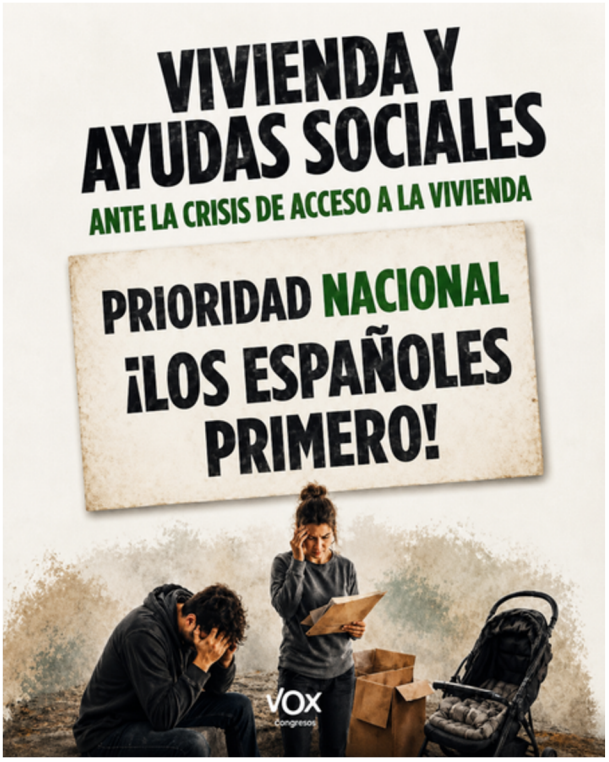

El segon episodi és la desregulació convertida en cartera de govern: el mateix model que va portar Javier Milei a crear a l'Argentina un Ministeri de Desregulació i Transformació de l'Estat es va traslladar el 2026 a Espanya, amb vicepresidències o conselleries de Desregulació pactades entre PP i Vox a Extremadura, Castella i Lleó, Andalusia i l'Aragó, en diversos casos fusionades amb les àrees de Serveis Socials i Família.

No és una coincidència de vocabulari: és la mateixa agenda internacional, amb els mateixos noms de cartera, aplicada amb mesos de diferència.

Aquest estil comunicatiu presenta trets recurrents entre països: el posicionament com a outsider davant les elits establertes, la confrontació com a recurs retòric habitual i la prioritització del registre emocional sobre l'argumentatiu. Milei ha limitat l'ús dels canals tradicionals de comunicació política en favor de la comunicació directa a través de xarxes socials i actes massius, en un patró ja emprat per Trump i Bolsonaro. El president argentí també ha convertit la motoserra en el símbol de tot el seu projecte polític; ja l'empunyava en els actes de la campanya del 2023 com a metàfora d'una retallada dràstica de la despesa pública. En el primer any de govern, aquesta retallada va arribar a un terç del pressupost, amb l'acomiadament de més de 40.000 funcionaris i reduccions directes en pensions, assistència social, obra pública i universitats. El mateix Milei l'ha descrit com «una política de Estado que durará años» i ha promès una «motosierra profunda» per a etapes successives del seu mandat.

Hi ha un actor que connecta directament aquest fenomen global amb el mateix disseny de plataformes descrit a l'apartat 2 d'aquest informe: Elon Musk, propietari d'X, ha passat de moderar el discurs d'odi a la seva xarxa social a amplificar-lo activament en favor de partits d'extrema dreta. El gener del 2025 va entrevistar en directe per X Alice Weidel, candidata d'Alternativa per a Alemanya (AfD), i va animar els votants alemanys a donar suport al partit setmanes abans de les eleccions amb el missatge «només l'AfD pot salvar Alemanya», i va participar per videotrucada en un míting del partit demanant-li que «deixés d'avergonyir-se del seu passat».

La connexió amb Milei no és només ideològica: el febrer del 2025, el president argentí va regalar personalment a Musk una rèplica de la seva motoserra, en una trobada en què tots dos van coincidir en la necessitat de retallar la despesa pública, poc abans que Musk assumís la direcció del Departament d'Eficiència Governamental (DOGE) de l'Administració Trump, encarregat de retallar dràsticament la despesa federal nord-americana, inclosos programes d'assistència social.

Qui té la infraestructura que decideix quin contingut s'amplifica és també qui executa directament polítiques de retallades que el mateix discurs d'odi ajuda a legitimar.

A Espanya, Vox ha situat la regulació del discurs d'odi entre els seus principals fronts de debat públic, amb declaracions del seu diputat Manuel Mariscal que qüestionen la legitimitat del concepte. La formació ha mantingut una posició sostinguda d'oposició al Reglament de Serveis Digitals europeu i a les investigacions de Brussel·les sobre plataformes com X, i descriu els intents de moderació de contingut com una forma de censura.

El relat del vot obrer de Vox requereix matisos: les dades electorals indiquen que el seu millor resultat històric prové de municipis de renda més alta i del vot jove, més que de barris de majoria obrera, si bé el partit ha desenvolupat una narrativa adreçada a la classe treballadora, amb un sindicat propi, Solidaridad, i campanyes com Obrero y español. El missatge, independentment de la seva correspondència exacta amb la composició real del seu electorat, ofereix una explicació i una identitat de pertinença a persones que perceben que la política tradicional no atén les seves preocupacions.

El cas d'Aliança Catalana és semblant: combina independentisme català, un discurs restrictiu envers la immigració i una estratègia comunicativa centrada en les xarxes socials, amb poca intermediació dels mitjans tradicionals. El seu creixement s'ha vinculat tant a la seva pròpia proposta com a la fragmentació dels seus rivals polítics.

Els sondejos disponibles indiquen que Aliança Catalana capta suport no només d'antics votants de Junts, sinó de fins a un 23% d'antics votants de Vox i un 8% de votants del PP, cosa que suggereix que competeix en un terreny d'identitat i seguretat similar al que mobilitza l'extrema dreta en altres contextos.

Aquest desplaçament del discurs no es limita a Vox ni a formacions que es presenten com a alternativa als partits tradicionals. El mateix Partit Popular ha experimentat un enduriment documentat del seu discurs migratori: en el congrés del juliol del 2025, la formació liderada per Alberto Núñez Feijóo va formalitzar per escrit aquest gir, fins al punt que fonts del mateix Vox han descrit el nou ideari popular com una còpia del seu. Feijóo ha recuperat en els seus discursos fórmules com la promesa de retornar Espanya als espanyols, una expressió que remet directament a la lògica de pertinença excloent.

Isabel Díaz Ayuso, presidenta de la Comunitat de Madrid, ha anat més lluny en episodis concrets: es va negar a assumir el repartiment de menors migrants no acompanyats acordat pel Consell de Ministres, al·legant falta de capacitat, i va advertir en el debat de l'estat de la regió contra el que va anomenar un procés d'islamització d'Europa. Ayuso sostè a més una distinció entre immigració integrable i problemàtica que, sense arribar al llenguatge de Vox, opera amb una lògica de classificació prèvia al comportament individual similar a la que aquest informe documenta en altres eixos del discurs d'odi.

Hi ha, a més, corrents que se situen explícitament a la dreta de Vox, tot i que el seu pes electoral encara és marginal. Núcleo Nacional, un grup d'origen neonazi amb presència en diverses ciutats espanyoles, va fer el 2026 el salt del carrer a la via electoral formal. Organitzacions de seguiment del discurs d'odi n'han assenyalat el caràcter supremacista i xenòfob. La seva rellevància rau en la capacitat de produir continguts, símbols, mems i marcs interpretatius que poden ser recollits per comunitats molt més àmplies.

6.2. Per què cala el desencís

La pregunta més incòmoda després d'identificar qui capitalitza l'odi és la més important: per què funciona? Hem vist que aquests discursos no generen el descontentament social, sinó que responen a condicions preexistents (precarietat, dificultat d'accés a l'habitatge, percepció que la política tradicional no ofereix solucions), a les quals associen una explicació simplificada i un responsable identificable.

Cal evitar, tot i així, una explicació massa còmoda, ja que la precarietat no converteix automàticament ningú en votant d'extrema dreta. Un estudi sobre dotze països de l'Europa occidental va trobar que la percepció d'inseguretat laboral sí que s'associava amb més vot a la dreta radical, però que la inseguretat econòmica objectiva, mesurada per exemple en ocupació temporal, no presentava aquesta mateixa relació entre les classes treballadores.

Recerques posteriors a França, Alemanya, Grècia i Espanya confirmen que no hi ha una relació simple entre precarietat laboral i vot a la dreta radical. El que importa no és tant la condició material en si mateixa com la interpretació que se'n fa, i a l'extrema dreta li n'hi ha prou d'oferir una direcció.

Aquesta és també la raó per la qual el discurs d'odi és tan eficaç quan s'instal·la sobre problemes materials reals. No necessita convencer una persona que la seva vida és difícil, necessita convencer-la de per què ho és, i un culpable visible té un avantatge comunicatiu enorme davant de qualsevol explicació estructural.

Part d'aquesta capitalització depèn, a més, d'actors que no produeixen el discurs extremista però que el fan possible. Els politòlegs Steven Levitsky i Daniel Ziblatt, de la Universitat Harvard, han descrit aquesta figura com la del «demòcrata semilleial»: polítics convencionals que aparenten seguir les regles del sistema, que mai no es veuen actuar de manera obertament antidemocràtica, però que toleren l'extremisme, el consenten o hi pacten en privat mentre en públic en guarden les distàncies. No es tracta d'una excepció menor, sinó d'una peça habitual. Quan des dels partits convencionals es normalitzen aquests actors en lloc d'aïllar-los, es dona alè a un discurs que altrament tindria menys marge per instal·lar-se en el debat públic.

La periodista britànica Ash Sarkar ha analitzat aquest mateix mecanisme a escala global en el seu llibre *La tiranía de la minoría*. Sarkar encunya el terme «minoria governant» per descriure la por, alimentada per mitjans de comunicació i sectors empresarials, que les minories d'identitat estiguin desplaçant les poblacions majoritàries, una por que serveix per amagar qui governa de debò: gestors de fons d'inversió, barons de la premsa, propietaris d'immobles i grans corporacions, que mantenen la seva posició mentre la majoria continua dividida en guerres culturals que no ha triat. És un model per instrumentalitzar les lluites identitàries subversives que dissol la lluita de classes i la redirigeix cap a una guerra entre oprimits.

Per això no n'hi ha prou de respondre al discurs d'odi només amb dades: si algú rep cada dia un relat que li diu qui és, qui són els seus i per què la seva vida ha empitjorat, demostrar que una xifra és falsa deixa intacta l'estructura emocional que sosté aquest relat.

La PAH permet observar l'operació inversa: una persona que arriba a una assemblea amb problemes d'habitatge troba altres persones en la seva mateixa situació, descobreix que el seu problema no és individual i pot acabar convertint-se en subjecte actiu de la reivindicació. La transformació és profunda. Qui viu el dia a dia d'aquest moviment reconeix el patró des de dins: quan l'extrema dreta arriba abans que ningú a oferir una explicació, encara que sigui falsa, i una comunitat, encara que sigui excloent, no n'hi ha prou de desmentir-la, cal arribar primer amb alguna cosa millor. La PAH fa disset anys que demostra que aquest buit es pot omplir amb solidaritat, comunitat i suport mutu, més enllà dels assessoraments i les reivindicacions.

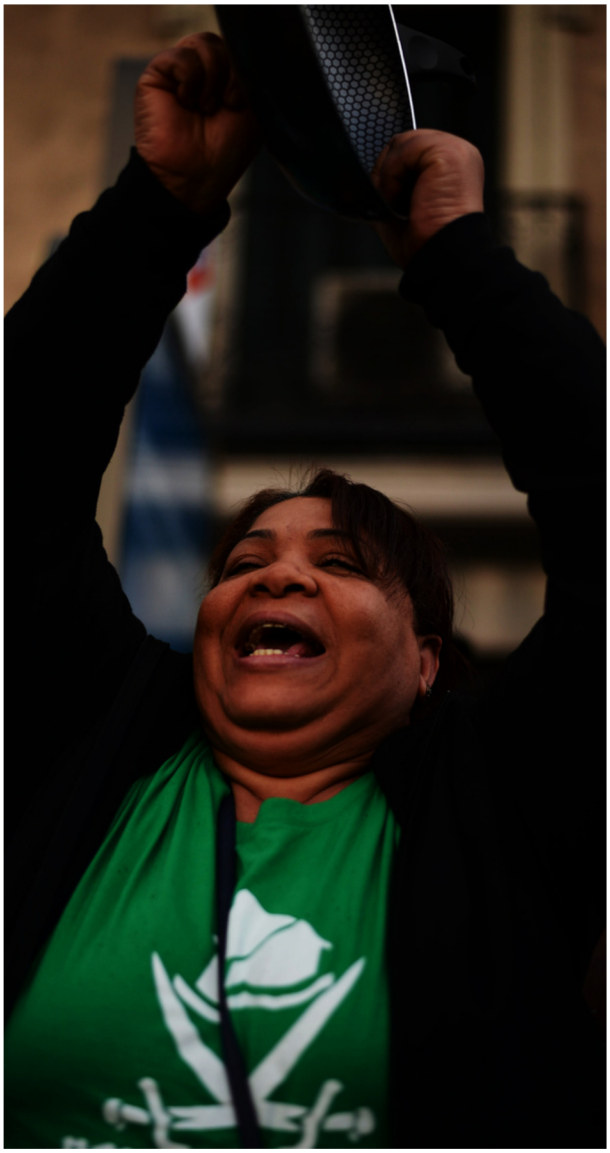

6.3. Què és el feixisme

El feixisme és una ideologia, un moviment polític i una forma de govern d'extrema dreta que rebutja la democràcia liberal, el comunisme i l'internacionalisme, i que defensa la superioritat de la nació juntament amb la disposició a fer servir la violència contra els qui considera enemics interns o externs. El mateix terme prové del llatí fasces, el feix de vares amb una destral que portaven els magistrats de l'antiga Roma com a símbol d'autoritat, i que Benito Mussolini va recuperar el 1919 per anomenar el seu moviment.

El primer règim feixista va ser la Itàlia de Mussolini, seguida de l'Alemanya de Hitler entre el 1933 i el 1945 i, amb matisos propis, l'Espanya de Franco durant el seu primer decenni, entre el 1939 i el 1949, abans d'evolucionar cap a una dictadura de perfil diferent, tot i que la seva classificació com a règim feixista en sentit estricte continua sent objecte de debat entre historiadors.

El feixisme va sorgir a Europa després de la Primera Guerra Mundial, en un context de crisi econòmica i de temor d'amplis sectors de la burgesia i les classes propietàries davant l'auge del moviment obrer, especialment després del triomf de la revolució bolxevic a Rússia el 1917. Es va presentar alhora com a enemic frontal del marxisme i les seves variants, cosa que li va fer guanyar suports entre grans empresaris i sectors conservadors, i com a alternativa a un parlamentarisme liberal que considerava feble i ineficient davant d'aquesta amenaça.

Tot i que els règims feixistes pròpiament dits pertanyen sobretot al període d'entreguerres, la ideologia feixista no ha desaparegut. L'anomenat neofeixisme contemporani conserva bona part dels seus enemics històrics (l'esquerra, el moviment obrer organitzat, l'internacionalisme), mentre n'incorpora de nous segons el context: el supremacisme blanc nord-americà es dirigeix contra la població afroamericana, l'extrema dreta centreeuropea contra persones musulmanes, migrants i del col·lectiu LGTBIQ, i certs corrents de l'Europa de l'Est contra població jueva i occidental. Amb aquesta base històrica, cal precisar el terme amb més rigor conceptual.

Abans de continuar fent servir el terme feixisme, cal precisar-lo. El filòsof Jason Stanley proposa una definició operativa a partir de quatre principis recurrents en casos històrics i contemporanis: autoritarisme, jerarquia, puresa i lluita, encarnats en la figura d'un líder que apel·la a un passat idealitzat que presenta com a recuperable.

Aquests estudis assenyalen una connexió coherent amb el que aquest informe documenta a l'apartat sobre la manosfera: el masclisme i el feixisme comparteixen elements històrics, en la mesura que el victimisme derivat de la percepció de pèrdua de privilegis és un recurs emprat sovint pels partits d'extrema dreta contemporanis.

L'historiador Robert Paxton, en la seva obra de referència sobre el feixisme, el descriu com una conducta política marcada per la preocupació per la decadència de la comunitat, la victimització percebuda i cultes compensatoris a la unitat i la puresa. L'historiador Roger Griffin hi afegeix el concepte d'ultranacionalisme palingenèsic, és a dir, el mite d'una nació en declivi que requereix un procés de renaixement mitjançant esforços extraordinaris i un lideratge fort.

Cal distingir també, seguint el politòleg Cas Mudde, entre extrema dreta i dreta radical segons la seva relació amb la democràcia: la primera rebutja l'essència mateixa de la democràcia liberal, mentre que la segona pot acceptar les eleccions com a via d'accés al poder però qüestiona elements centrals de l'Estat liberal, en particular el pluralisme, els drets de les minories o determinades garanties institucionals. Aquesta distinció ajuda a entendre per què una organització pot competir electoralment, acceptar formalment els resultats d'uns comicis i, alhora, promoure una concepció excloent de la ciutadania.

Cal assenyalar, amb la mateixa honestedat intel·lectual que guia la resta d'aquest informe, que l'ús del terme feixisme per descriure aquests fenòmens contemporanis no és unànime entre especialistes. El filòsof Jason Stanley defensa una etiqueta àmplia, aplicable a contextos molt diferents, precisament perquè considera que el feixisme no necessita destruir les institucions democràtiques de cop: pot injectar la seva lògica en la vida pública existent i afeblir-la des de dins.

Davant d'aquesta postura, historiadores com Victoria de Grazia han assenyalat diferències de fons entre el feixisme d'entreguerres, que va néixer a les trinxeres de la Primera Guerra Mundial i es va definir com un projecte de mobilització imperial, i bona part de la nova dreta radical contemporània, que presenta un perfil diferent, amb una altra base social i una altra relació amb la violència estatal.

L'historiador Samuel Moyn adverteix que tractar aquests fenòmens com una simple importació estrangera pot amagar-ne les arrels pròpies i desviar l'atenció de les condicions locals, en aquest cas espanyoles, que els fan possibles, precisament les que aquest informe es proposa documentar. Cap d'aquestes objeccions no invalida el valor analític del terme, però sí que exigeix fer-ne un ús precís, no com a comodí retòric.

Al·legoria del feixisme com una bèstia de tres caps amb cuirassa que destrueix la cultura, la ciència i la religió, de Harry Sternberg (1947)

Un assaig recent i de fàcil accés, publicat en català i en castellà pel professor de la Universitat Pompeu Fabra i la Universitat Autònoma de Barcelona Jordi Mir, sintetitza bé aquesta mateixa idea operativa per a un públic no especialitzat: el feixisme no ha estat l'excepció històrica, sinó un component dominant al llarg de bona part de la història, i l'excepció és més aviat la democràcia.

El seu element central és el supremacisme, la creença que «nosaltres» som superiors i tenim dret a imposar-nos als altres, que es pot reproduir fins i tot en espais que es consideren antifeixistes, i que no necessita arribar a les cambres de gas per manifestar-se. Mir hi afegeix la idea que el feixisme contemporani no sorgeix només del malestar econòmic, sinó com a reacció al mateix èxit de les reivindicacions igualitàries (el feminisme, la diversitat, els drets materials o l'emergència climàtica), un gir que connecta directament amb el mecanisme de desencís descrit a l'apartat 6.3.

L'habitatge permet observar aquesta lògica de pertinença amb una claredat especial. Quan una persona és definida abans que res com a okupa, morosa o inquiokupa, l'etiqueta deixa de descriure una circumstància concreta i comença a funcionar com una identitat moral: ja no importa què li ha passat ni quins drets li corresponen, la categoria ja conté el judici. És precisament aquest mecanisme de classificació prèvia el que connecta l'anàlisi del feixisme amb els quatre eixos de l'odi que desenvolupa aquest informe.

La pregunta rellevant, per tant, deixa de ser simplement si un actor concret és feixista o no, i passa a ser quins elements d'aquesta lògica s'estan incorporant a la cultura política contemporània, per quins canals circulen, a quins públics arriben i quines conseqüències tenen quan es normalitzen. Els dos apartats següents aborden precisament dues formes especialment rellevants d'aquesta actualització: el ciberfeixisme, on aquestes dinàmiques es desenvolupen en comunitats digitals descentralitzades, i el pop feixisme, on l'estètica, l'humor i la cultura popular contribueixen a normalitzar idees que abans es quedaven als marges.

Els casos descrits en els apartats anteriors, tot i operar en països, partits i contextos molt diferents (Milei a l'Argentina, Musk amplificant l'AfD, Vox i Aliança Catalana a Espanya, el mateix Partit Popular en el seu gir migratori), comparteixen un repertori de tàctiques comunicatives prou recurrent per descriure'l com un manual no escrit, però identificable en la pràctica de tots ells.

6.4. Comunicació de manual

Comunicació directa, sense intermediaris

Minimitzar el pes dels mitjans tradicionals i parlar directament a la base a través de xarxes pròpies, canals afins i actes massius, evitant el contrast periodístic.

L'outsider permanent

Presentar-se sempre com a aliens al poder establert, encara que es governi o es porti anys a les institucions, mantenint la pose de rebel·lia davant d'una casta difusa.

Personalització del conflicte

Convertir problemes estructurals en antagonismes entre persones reconeixibles, perquè una fotografia amb un titular es consumeix en segons.

La batalla cultural abans que la proposta

Desplaçar el debat del terreny de les polítiques concretes al terreny simbòlic i identitari, on l'emoció rendeix més que l'argument.

Explotació emocional de fets tràgics

Instrumentalitzar un crim o una tragèdia puntual abans que hi hagi investigació o context, i vincular-lo directament a la narrativa prèvia sobre immigració o inseguretat.

Repetició i humor

Convertir paraules i consignes en condensadors capaços d'activar tot un relat només pronunciant-les, i refugiar el contingut més extrem en la ironia: «només era un mem».

Aprofitar la fragmentació de l'adversari

Repartir atacs entre feministes, sindicats, moviments d'habitatge o mitjans progressistes dins d'una mateixa narrativa d'«elit progressista», cosa que obliga cada organització a defensar-se per separat.
La mateixa lògica algorítmica reforça aquesta segmentació i adreça a cada audiència l'enemic que més la preocupa.

Comunicació de manual

Convertir l'audiència en productora del missatge

Qui comparteix un mem, edita un vídeo o respon a un compte contrari contribueix a reproduir-la, i dilueix l'autoria clàssica de la propaganda mentre la narrativa es manté intacta.

La provocació com a mecanisme d'abast

Denunciar una provocació en pot multiplicar la difusió més que ignorar-la, perquè cada captura compartida per criticar-la arriba a una audiència més gran que el missatge original. Cal distingir entre respondre per corregir una falsedat i respondre només perquè s'ha aconseguit provocar una reacció.

L'important no és memoritzar aquesta llista, sinó entendre la lògica que la connecta. Cap d'aquests mecanismes no exigeix un adversari unit a qui enfrontar-se, ni una estructura organitzativa equivalent a la dels grans partits del segle XX. L'extrema dreta ha après a treballar sobre l'atenció, l'emoció, la identitat i la necessitat de trobar explicacions i comunitat quan el món sembla difícil d'entendre.

La resposta democràtica necessita operar en aquestes mateixes dimensions per oferir a qui viu aquestes contradiccions no un enemic a qui culpar, sinó una comunitat amb què transformar-les.

6.5. Ciberfeixisme

El ciberfeixisme és una forma d'autoritarisme contemporani que fa servir les tecnologies digitals, les xarxes socials i, cada vegada més, la intel·ligència artificial per reproduir els principis del feixisme històric, substituint-ne els mètodes físics i organitzatius per eines digitals. Aquesta forma de feixisme té, de fet, una genealogia teòrica anterior a internet. Els filòsofs Gilles Deleuze i Félix Guattari ja van advertir el 1980, en la seva obra Mil mesetas: capitalismo y esquizofrenia, que el feixisme no depèn d'un únic centre de comandament: «cada feixisme es defineix per un microforat negre», van escriure, capaç de valer per si mateix i de comunicar-se amb altres abans de ressonar en un forat negre central generalitzat. Parlaven de feixisme rural, de barri, de família, de despatx, molt abans que existissin les xarxes socials, i advertien que aquesta multiplicació molecular, i no l'estructura jeràrquica d'un partit, era el que donava al fenomen el seu veritable poder de penetració social. Quatre dècades després, el disseny de les plataformes digitals ofereix exactament el terreny que anticipaven en la seva anàlisi: una multiplicitat de microforats negres en ressonància constant.

Els investigadors Maik Fielitz i Holger Marcks proposen un matís a aquesta definició clàssica: el feixisme contemporani no depèn necessàriament d'una estructura partidista jerarquitzada, sinó que pot derivar de les pràctiques culturals i emocionals generades per les mateixes estructures de les xarxes socials, com un fenomen social reproduïble per individus o grups sense afiliació formal.

Aquesta caracterització té una implicació rellevant per a qualsevol estratègia de resposta: si el fenomen no depèn d'un centre de comandament identificable, una estratègia centrada exclusivament en els seus líders visibles pot resultar insuficient, i convé atendre també les estructures algorítmiques i comunicatives que en permeten la propagació, en la línia del que es descriu a la segona secció d'aquest informe.

Una de les tècniques narratives identificades en aquest fenomen consisteix a presentar un incident local aïllat com a símptoma d'una amenaça generalitzada, cosa que genera identificació amb la víctima de l'incident més enllà del seu context local. En tenim un exemple en els fets de Torre Pacheco, ja comentats, on un fet puntual va generar més de 32.000 continguts d'odi en un sol dia.

Un cas documentat als Estats Units il·lustra aquest mateix relat aplicat al professorat de l'escola pública, assenyalat per algunes figures polítiques com una amenaça institucional.

L'organització PEN America va documentar que, durant el curs 2021-2022, 138 districtes escolars de 32 estats van prohibir 1.648 títols únics a aules i biblioteques, majoritàriament relacionats amb personatges LGTBI o amb el racisme. El mecanisme és equiparable al que descriu aquest informe per al cas espanyol: un enemic intern que permet canalitzar un malestar social cap a un objectiu que no n'és la causa[146].

El paral·lelisme amb la ficció distòpica del segle XX no és casual ni merament il·lustratiu. Orwell va descriure a 1984 un règim que reescriu el passat per controlar el present, exactament l'operació que fa la narrativa «con Franco vivíamos mejor»; Bradbury va imaginar a Fahrenheit 451 una societat que no necessita prohibir els llibres perquè ha deixat de llegir-los i ha substituït la reflexió per una pantalla que produeix estímul constant, el mateix mecanisme que aquest informe documenta a l'apartat 2 sobre el disseny algorítmic. Cap de les dues novel·les no va anticipar una tecnologia concreta, sinó una lògica: la substitució del pensament crític per la repetició emocional. Les dades ja citades sobre la censura de llibres als Estats Units, o el creixement de la simpatia autoritària entre el jovent, no proven que aquella ficció es compleixi al peu de la lletra, però sí que descrivia un risc real i no només literari.

Els acadèmics Henry A. Giroux, Byron Clark i Peter McLaren identifiquen tàctiques d'organització en eixam: trolleig coordinat i creació d'espais que afavoreixen estructures autoorganitzades d'odi, sense necessitat d'una estructura partidista tradicional.

Grups d'extrema dreta, formals i informals, es presenten com a alternativa cultural davant de posicions progressistes i disputen un espai d'influència entre el jovent, cosa coherent amb les dades ja documentades en aquest informe sobre la manosfera, 8chan i l'algoritme de TikTok.

Un estudi de l'Institut Internacional per l'Acció Noviolenta (Novact) sobre el discurs d'odi a Twitter (2023) documenta un mecanisme concret d'aquesta organització en eixam: els anomenats perfils pont. Són comptes que es presenten de manera moderada o aparentment neutral, però que introdueixen comentaris polèmics de manera subtil en publicacions de perfils situats al centre de l'espectre polític. Aquests comentaris actuen com a pol d'atracció per a altres perfils de menys visibilitat, que responen en cascada amb un discurs molt més directe i agressiu, i generen un efecte de retroalimentació que contribueix a la polarització sense que hi hagi cap coordinació formal entre ells.

Aquesta descripció és coherent amb la genealogia teòrica de Deleuze i Guattari exposada a l'inici d'aquest apartat: el poder no resideix en una jerarquia centralitzada visible, sinó en la multiplicació de nodes capaços d'actuar de manera autònoma i, alhora, coordinada.

Convé precisar que la coneguda llista d'onze principis de la propaganda de Goebbels que circula àmpliament per internet no la va redactar el mateix ministre nazi: és una sistematització elaborada a partir de l'anàlisi dels seus discursos i pràctiques reals que, en la difusió popular, se li atribueix directament sense aquest matís.

El popfeixisme

Feta aquesta precisió, diversos d'aquells principis sí que troben un paral·lelisme amb l'actualitat.

El principi anomenat de la unanimitat (la impressió que tothom pensa igual), el principi de la transfusió (construir el missatge sobre prejudicis i mitologies ja existents en lloc de crear-los des de zero) o l'anomenat principi de renovació (llançar constantment arguments nous abans que l'adversari pugui respondre als anteriors). No és casualitat: és la mateixa lògica de saturació aplicada primer a la ràdio i la premsa dels anys trenta, i avui a l'arquitectura algorítmica de les xarxes socials.

6.6. El popfeixisme

Una recerca transfronterera de Maldita.es i Facta, amb més de 500 continguts analitzats en sis plataformes, documenta un mecanisme de tres fases mitjançant el qual el franquisme, el nazisme i el feixisme italià s'integren en la cultura contemporània: normalització (mems, cançons o marxes militars en vídeos d'aparença trivial), acceptació (associada a desinformació i teories conspiratives) i idolatització (dedicació d'espais de memòria a figures dictatorials). L'estudi descriu aquestes fases com a interrelacionades i assenyala l'ús de l'humor i la referència pop com a recurs davant la crítica.

Una de les narratives més esteses dins d'aquest ecosistema és «con Franco vivíamos mejor», que recobra força específicament en moments de crisi o de debat social: l'apagada d'abril de 2025, la DANA de València de 2024 o, de manera recurrent, la mateixa crisi de l'habitatge.

La narrativa es recolza en comparacions de fotografies d'època, entrevistes espontànies a gent gran pel carrer i frases simplificades, i compleix, segons els experts consultats, una funció de reclutament entre audiències juvenils a través d'icones reconeixibles. A la pràctica, el mecanisme es manifesta de maneres molt concretes. Circulen vídeos generats amb intel·ligència artificial que superposen cançons populars, com Someone Like You d'Adele, a imatges de Franco o Mussolini, i muntatges en què artistes reals apareixen suposadament interpretant himnes feixistes.

El futbol ofereix un altre vehicle de difusió: la coincidència del nom del futbolista argentí Franco Mastantuono amb el cognom del dictador, o la suposada semblança física del jugador alemany Angelo Stiller amb Hitler, esdevenen l'excusa per viralitzar referències a totes dues figures.

Fins i tot la cultura popular clàssica es resignifica: fragments del curtmetratge d'animació Der Fuhrer's Face, de 1942, produït originalment per ridiculitzar el nazisme, circulen avui descontextualitzats per enaltir la mateixa ideologia que pretenia combatre. Maldita.es ha identificat més de setanta grups i canals a Telegram i X dedicats a difondre aquest tipus de contingut. La historiadora Matilde Eiroa, de la Universidad Carlos III de Madrid, sosté que aquesta estratègia busca normalitzar el llegat franquista i introduir-lo en cercles juvenils, mentre que l'investigador Kye Allen, de la Universitat d'Oxford, matisa que la coordinació entre aquests espais no sempre és explícita, encara que l'efecte de conjunt sigui el mateix.

El cas espanyol documentat en la recerca inclou exemples concrets: codis alfanumèrics com CAFE (Camarada Arriba Falange Española, associat a ordres d'afusellament del general Queipo de Llano), Æ («Arriba España») o FF (Franco Fridays, en referència als Führer Fridays alemanys). El símbol CAFE es comercialitza en botigues en línia espanyoles per menys de deu euros.

A TikTok circulen vídeos generats amb intel·ligència artificial en què artistes com Aitana, Quevedo o David Guetta apareixen interpretant el Cara al Sol, l'himne de la Falange, en el que l'anàlisi identifica com un intent d'introduir aquest contingut en audiències juvenils.

El cas d'Isabel Peralta, activista espanyola condemnada a un any de presó per un delicte d'odi, documenta vincles amb un partit neonazi alemany que la va formar en tècniques de propaganda el 2021, així com la difusió de contingut negacionista de l'Holocaust a Telegram. És una mostra de com el discurs d'odi i la nostàlgia autoritària conformen un ecosistema amb actors i estratègies identificables, més que no pas un fenomen espontani i difus.

Aquesta nostàlgia autoritària ja té una dimensió majoritària més enllà del jovent. Segons el baròmetre del CIS d'octubre de 2025, el 21,3% del conjunt de la població espanyola considera que els anys de la dictadura franquista van ser «bons» o «molt bons», davant d'un 65,5% que els valora com a «dolents» o «molt dolents».

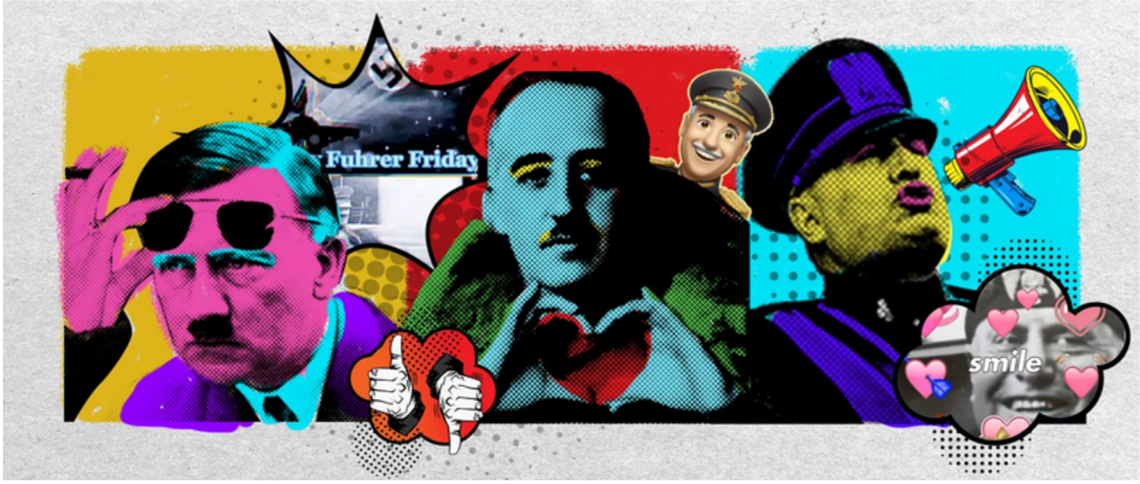

Les dades d'enquesta disponibles confirmen que aquesta nostàlgia autoritària no és un fenomen marginal i que afecta de manera especialment marcada el jovent. Segons el CIS, la simpatia cap a un règim autoritari entre els 18 i els 24 anys va passar del 7,3% el 2007 al 17,3% el 2025, i entre els 25 i els 34 anys, del 5,4% al 17,4%. A més, un 38% de la franja de 18 a 24 anys declara que no li importaria viure en un país poc democràtic si li garantia una millor qualitat de vida.

Una enquesta de 40dB per a El País i la Cadena SER situa en el 25,9% els homes de la generació Z que considerarien preferible l'autoritarisme «en algunes circumstàncies», davant del 18,3% de les dones del mateix grup d'edat; entre el jovent italià s'observa un patró equivalent. Aquesta dada connecta directament amb el diagnòstic de l'apartat 4 d'aquest informe sobre la permeabilitat juvenil al discurs d'odi: no es tracta de fenòmens paral·lels, sinó de la mateixa nostàlgia autoritària aplicada a dos objectes diferents, un règim polític i un col·lectiu assenyalat.

El baròmetre del CIS d'octubre de 2025, publicat amb prou feines un mes abans que es complissin cinquanta anys de la mort del dictador, va trobar que entre els joves de 18 a 24 anys, nascuts ja en democràcia, el 19,6% considerava que els anys de la dictadura van ser «bons o molt bons», i un 17,4% afirmava que Espanya viu avui «pitjor o molt pitjor» que aleshores. El periodista José Antonio Martínez Soler, autor de Franco para jóvenes, ho resumeix amb una frase que sintetitza bé el mecanisme: «el pacto del olvido ha hecho que crean que fue maravilloso».

El filòsof Jason Stanley, en el seu llibre més recent, Borrar la historia, sosté una idea que connecta directament amb aquesta dada: «el sistema educatiu és la base sobre la qual es construeix una cultura política», i els moviments autoritaris ataquen precisament aquest terreny perquè, quan aconsegueixen que només es transmeti una versió dels fets, la nostàlgia per un passat que no va existir mai deixa de tenir qui la contradigui.

El ciberfeixisme i el popfeixisme descrits en els dos apartats anteriors comparteixen una mateixa pregunta de fons: què passa quan aquestes dinàmiques, descentralitzades, culturals i aparentment lúdiques, es tradueixen en violència real? La relació entre l'odi digital i la violència física no es produeix d'una sola manera, per això convé resistir la temptació de simplificar-la en una sola direcció.

De vegades la violència es produeix primer i la conversa digital l'amplifica i l'organitza després. Va ser el cas, el juliol de 2025, de l'agressió a un veí de Torre Pacheco (Múrcia), que va desencadenar una onada de notícies falses i de crides a la «cacería» de població migrant coordinades per canals de Telegram, que en pocs dies van convertir una concentració veïnal pacífica en patrulles violentes pels carrers, amb diversos ferits i detinguts. El mateix Govern va detectar més de 138.000 continguts d'odi denunciables en dues setmanes.

Altres vegades passa just al revés: la radicalització neix enterament en fòrums en línia, sense cap incident previ, i acaba desembocant en un atac dissenyat per a la mateixa xarxa. Un bon exemple és l'atemptat de Christchurch (Nova Zelanda, 2019), comès per algú radicalitzat en fòrums anònims i retransmès en directe després de difondre un manifest centrat en la teoria del gran reemplaçament. Va acabar convertint-se en la plantilla explícita per als atacs posteriors d'El Paso, Poway i Halle, replicats en diferents països sense més vincle entre els autors que haver compartit el mateix espai digital.

Tots dos patrons comparteixen el mateix mecanisme psicològic de fons, que mostra com despullar un grup de les seves qualitats humanes facilita que persones sense trets particularment violents tolerin la seva exclusió o hi participin, fins i tot en la seva destrucció.

El psicòleg Nick Haslam distingeix dues formes de deshumanització: l'animalista, que presenta un grup com a tosc o irracional, i la mecanicista, que el redueix a un objecte intercanviable. La psicòloga Susan Opotow, per la seva banda, descriu el procés d'exclusió moral pel qual determinades persones queden fora de l'espai on apliquem les nostres obligacions ètiques.

La psicologia social hi afegeix la insensibilitat psíquica, segons la qual com més víctimes té una atrocitat, menys empatia tendeix a despertar. Una sola víctima amb nom i rostre concrets sol generar una resposta emocional més gran que una xifra massiva, per elevada que sigui. Les dades de l'OBERAXE confirmen que la meitat del discurs d'odi monitorat a Espanya deshumanitza o degrada greument el grup objectiu: l'avantsala discursiva que tots dos patrons, el de Torre Pacheco i el de Christchurch, necessiten per fer-se possibles.

6.7. Com resistir

No hi ha cap fórmula única per contrarestar aquests fenòmens, i convé mirar amb desconfiança qualsevol recepta que prometi el contrari. Davant del manual comunicatiu descrit a l'apartat anterior, no n'hi ha prou amb una resposta igual d'improvisada ni amb la mera indignació moral: la recerca recent sobre desinformació i extremisme permet identificar, amb matisos i sense garanties absolutes, algunes línies de treball que tenen suport empíric, i no només intuïció o bona voluntat, i que convé distingir del que simplement sembla que hauria de funcionar:

Prebunking o inoculació narrativa

Exposar per endavant el mecanisme de la manipulació, no només el contingut concret, de manera que l'audiència reconegui la tàctica la pròxima vegada que aparegui, igual que una vacuna entrena el sistema immunitari davant d'una amenaça coneguda.

Disputar el desencant amb proposta material, no només amb denúncia moral

L'evidència sobre l'anomenat vot obrer suggereix que la superioritat ètica de l'argument antiracista no és suficient si no va acompanyada d'una resposta concreta i creïble a la precarietat que fa de terreny fèrtil per al discurs d'odi.

El cordó sanitari com a estratègia única té límits

Aïllar institucionalment aquestes formacions pot evitar-ne la normalització, però l'experiència d'Aliança Catalana suggereix que la fragmentació dels seus rivals, sense una alternativa coordinada, pot reforçar el seu relat d'outsider davant del sistema. L'aïllament institucional i la disputa narrativa activa no són necessàriament excloents.

No competir en el terreny de la indignació permanent

Disputar comentari a comentari és una guerra que l'extrema dreta, amb el seu avantatge d'abast, té estructuralment més fàcil de guanyar. La disputa de fons es guanya amb un relat propi sostingut, no amb reacció constant.

Un precedent electoral verificable d'aquesta combinació són les legislatives franceses de 2024: davant la perspectiva que l'Agrupació Nacional de Le Pen obtingués la majoria, les esquerres franceses es van coordinar en el Nou Front Popular amb un programa que incloïa l'augment del salari mínim, la congelació de preus de béns bàsics i un impost a les grans fortunes, combinat amb iniciatives culturals com concerts i actes organitzats en plataformes de streaming. El Nou Front Popular va obtenir 182 escons, mentre que l'Agrupació Nacional, favorita segons les enquestes prèvies, va quedar en tercera posició. Aquest resultat és coherent amb la hipòtesi que la combinació de proposta material i presència cultural pròpia pot incidir en l'avenç electoral de l'extrema dreta.

El Brasil n'ofereix un segon exemple, aquesta vegada de remuntada dins d'una mateixa campanya. Després de la primera volta d'octubre de 2026, Lula anava per darrere de Flávio Bolsonaro per uns 2,2 milions de vots. Tres setmanes després va guanyar la segona volta amb una mica menys del 52 % i l'abstenció va caure al nivell més baix en vint anys. El seu equip va reconeixer que la comunicació inicial havia estat massa institucional i centrada en la seva trajectòria. El canvi va consistir en vídeos gravats amb el mòbil parlant a càmera, un tema central cada dia, propostes de futur com la reducció de la jornada laboral 6x1 i un eix de sobirania davant d'un rival que va vincular amb Trump i amb Milei. A més, la campanya va sortir al carrer, i els actes multitudinaris tornaven a circular per les xarxes.

En paral·lel, un canal de WhatsApp impulsat pel diputat André Janones, que segons la BBC va arribar a 10,8 milions de seguidors, va organitzar una amplificació coordinada dels continguts de campanya: els membres rebien tasques concretes, com veure els vídeos fins al final, comentar-los, compartir-los i escriure als seus contactes. Els politòlegs consultats per la BBC adverteixen que no es pot saber quants vots es deuen a aquesta operació i que també hi van pesar l'excés de confiança del rival i la combinació de xarxes amb mobilització presencial. La campanya de Bolsonaro va impugnar davant el Tribunal Superior Electoral diverses publicacions del canal per suposada desinformació. Janones ho nega i un informe tècnic posterior no va trobar evidència de delictes electorals en les publicacions examinades. El cas no demostra que WhatsApp guanyi eleccions, però sí que l'avantatge digital de l'extrema dreta es pot disputar amb format propi, proposta de futur, carrer i una comunitat organitzada per amplificar. Entre les indicacions del canal hi havia també ignorar les publicacions de l'adversari, fins i tot per desmentir-les, perquè les plataformes premien la interacció encara que sigui negativa, un criteri que coincideix amb el de no competir en el terreny de la indignació permanent.

Polònia, el 2023, apunta en la mateixa direcció des d'un altre angle. Segons el National Democratic Institute, la participació va arribar al 74,4 %, la més alta des de 1989, i entre els joves de 18 a 29 anys va passar del 46 % de 2019 al 70 %. Hi va haver desenes de milers d'observadors ciutadans i un recompte paral·lel de vots, a més de campanyes cíviques a les xarxes adreçades a dones joves, de les quals no consten xifres d'abast.

El periodista Miquel Ramos, especialitzat en el seguiment de l'extrema dreta, afegeix tres idees complementàries a aquest repertori. La primera és que l'esquerra disposa de recursos propis que no hauria de descartar per pudor (la irreverència, el desvergonyiment o fins i tot l'insult encertat), sempre lluny de les línies vermelles que sí que convé mantenir davant la desinformació, l'assetjament o la violència. La segona és que la dada no guanya el relat: l'extrema dreta ha sabut canalitzar cap a l'emoció i cap a receptes autoritàries ansietats socials que són reals, i la resposta no es pot limitar al terreny de la racionalitat, sinó que ha d'apel·lar també al que milloraria la vida de les persones, i reconduir aquestes ansietats cap a alguna cosa positiva en lloc de contra la resta del món.

La tercera és una crítica al mateix relat mediàtic sobre el jovent: centrar la cobertura en els qui van a una manifestació de Vox, en lloc de fer-ho en els centenars de joves que cada setmana aturen desnonaments en sindicats d'habitatge com la PAH, transmet que ser d'extrema dreta és el que mola, quan l'alternativa real ja s'està construint al carrer.

L'experiència de la PAH il·lustra bé aquesta lògica: va convertir una situació viscuda com a fracàs individual (no poder pagar una hipoteca, rebre una demanda judicial) en una experiència col·lectiva. «Sí se puede» no era només un lema, era una explicació alternativa de la realitat, que traslladava la responsabilitat de la persona al sistema hipotecari i a les entitats financeres, i que convertia aquesta explicació en una comunitat concreta capaç d'actuar.

Davant d'una extrema dreta que ofereix pertinença a través de l'exclusió («formes part dels nostres perquè hi ha altres que amenacen el que som»), la tasca de la comunicació transformadora no és només desmentir l'enemic assenyalat, sinó construir un nosaltres alternatiu que no necessiti cap enemic per existir.

A més, això exigeix disputar qui apareix com a protagonista de la realitat. Cada desnonament aturat, cada família que conserva el seu habitatge o cada barri que s'organitza conté una història política, però aquestes històries rarament s'expliquen amb la mateixa intensitat i freqüència amb què s'expliquen els conflictes que produeix l'extrema dreta. No n'hi ha prou de tenir raó: cal que aquestes experiències formin part de l'imaginari col·lectiu, amb la mateixa insistència amb què el manual comunicatiu descrit en aquest capítol hi instal·la el seu.

La diferència final és la que separa resistir de disputar l'hegemonia. Resistir vol dir impedir que el discurs d'odi avanci; disputar vol dir construir les condicions perquè avanci un altre relat. La segona opció és la que permet transformar de debò el terreny sobre el qual es construeix el conflicte.

6.8. Dos mecanismes aplicats al cas espanyol

El filòsof Jason Stanley, catedràtic a la Universitat Yale, identifica en el seu llibre Facha una sèrie de mecanismes recurrents en la política feixista que, aplicats al discurs espanyol actual, ajuden a entendre per què certes frases funcionen tan bé tot i no tenir cap base factual.

Política de l'ordre públic

La retòrica de la «llei i l'ordre» no descriu en realitat el sistema legal, sinó que divideix la població en dues categories prèvies a qualsevol comportament individual: els qui són legals per naturalesa i els qui són delinqüents per naturalesa, independentment del que facin. Stanley documenta aquest mecanisme amb el cas dels Cinc de Central Park, cinc adolescents negres acusats i condemnats injustament a Nova York el 1989, l'execució pública dels quals va reclamar aleshores el mateix Donald Trump.

El mateix mecanisme opera a Espanya quan es parla dels «menas» com una categoria amenaçadora en si mateixa, independentment de la trajectòria de cada menor, o quan l'etiqueta «okupa» converteix una família amb problemes d'habitatge en sospitosa abans que se'n conegui cap fet concret sobre la seva situació.

La productivitat com a mesura de la dignitat

Stanley fa servir l'expressió Arbeit macht frei, la inscripció que presidia l'entrada de diversos camps de concentració nazis, per descriure com la ideologia feixista mesura el valor d'una persona per la seva contribució productiva, de manera que qui no encaixa en aquesta mesura (perquè no treballa, perquè cobra una ajuda pública o perquè ha deixat de pagar un deute) queda reduït a la categoria de qui viu del que produeixen els altres.

És exactament la lògica que hi ha darrere de la frase «vienen a por las paguitas», i la mateixa que converteix qui no pot pagar el seu habitatge en «moroso» o «inquiokupa», etiquetes morals i no només econòmiques, per amagar que la causa gairebé sempre és estructural i no una manca de mèrit personal.

7. La resposta de les plataformes

«Un cop des de dalt: un enderrocament de la sobirania del poble.»
Shoshana Zuboff, La era del capitalismo de la vigilancia,

Les dades de retirada de contingut per plataforma mostren diferències notables entre empreses. El tercer trimestre de 2025, TikTok va retirar el 96% dels continguts d'odi notificats, Instagram el 62%, Facebook el 43% i X el 10%. YouTube presenta sistemàticament els nivells de retirada més baixos, sense superar el 7% en alguns trimestres. Aquestes diferències no s'expliquen per limitacions tècniques, ja que aquestes empreses disposen de recursos comparables, sinó que reflecteixen decisions diferents sobre la inversió en moderació de contingut.

El Govern espanyol va presentar el març de 2026 el sistema HODIO (Huella del Odio y la Polarización), orientat a mesurar la presència, l'evolució i l'abast del discurs d'odi a les plataformes digitals. És una eina de diagnòstic que no incideix en el model de negoci d'aquestes plataformes, que continua incentivant la maximització del temps d'atenció. El seu diagnòstic tampoc no explica per què el problema persisteix malgrat que ja hi ha eines de mesura.

La sociòloga Shoshana Zuboff ha proposat un marc útil per entendre aquesta persistència: davant de l'Estat vigilant que temia Orwell, l'amenaça actual no prové d'un poder polític centralitzat amb un rostre identificable, sinó del que ella anomena un «Gran Altre», una arquitectura digital privada i descentralitzada que no necessita cap intenció política per produir efectes equivalents, perquè el seu incentiu no és el control social sinó l'extracció de dades de comportament i la seva conversió en lucre.

Segons aquesta mateixa autora, de la mateixa manera que el capitalisme industrial va transformar el món natural al segle XX, aquest capitalisme de la vigilància amenaça de transformar la naturalesa humana al segle XXI. Això explica per què mesurar el fenomen, com fa el sistema HODIO, és necessari però no suficient. L'arquitectura que premia el contingut més polaritzador no depèn de la voluntat d'una sola empresa ni d'un sol govern, sinó d'un model de negoci compartit pel conjunt de l'ecosistema digital.

Les grans plataformes extreuen de l'experiència dels seus usuaris informació sobre comportaments que va molt més enllà del necessari per prestar el servei, i la converteixen en mercaderia en el que Zuboff anomena mercats de futurs conductuals, on es compren i es venen prediccions sobre el que farà cada persona. Com més temps i interacció genera un contingut, més gran és aquest excedent disponible per extreure. El discurs d'odi, que provoca reaccions intenses i perllongades, resulta especialment rendible per a aquest model, independentment del seu efecte social. Des d'aquest marc, la moderació de contingut no és un problema tècnic pendent de resoldre, sinó una decisió que entra en tensió directa amb l'incentiu econòmic central de la mateixa plataforma.

La campanya brasilera d'octubre de 2026 mostra també fins a quin punt la comunicació política depèn de decisions de les plataformes. El Ministeri Públic Electoral va concloure que Meta no havia complert totes les decisions del Tribunal Superior Electoral per garantir un tracte igualitari a les campanyes de Lula i de Flávio Bolsonaro, i va assenyalar errors en els filtres de la seva eina d'intel·ligència artificial, en el tractament de les denúncies i en la generació d'imatges. Meta nega haver-hi interferit i atribueix els problemes a qüestions tècniques. A més, el 29 d'octubre el Ministeri Públic del Treball va presentar una demanda en què reclama a Meta 50 milions de reals per publicacions que incitaven a acomiadar treballadors pel seu vot, i acusa la plataforma d'amplificar-les mitjançant Explorar i Reels. Després de la victòria, Lula va prometre regular les grans tecnològiques.

A aquesta tensió s'hi suma una complicació pràctica en la mateixa moderació: retirar un contingut no sempre en redueix l'abast. El cas que va donar nom a l'anomenat efecte Streisand n'il·lustra bé la magnitud.

El 2003, l'actriu Barbra Streisand va demandar el fotògraf Kenneth Adelman i la plataforma que n'allotjava les imatges per haver publicat una fotografia aèria de la seva mansió a Malibú, inclosa sense cap intenció de vigilar-la dins d'un arxiu de dotze mil imatges que documentava l'erosió de la costa californiana. Abans de la demanda, aquella fotografia concreta s'havia descarregat sis vegades, dues d'elles pels mateixos advocats de l'actriu; el mes posterior a interposar-la, es va descarregar més de 420.000 vegades. A més, la demanda va ser desestimada, i Streisand va haver d'assumir les costes legals del fotògraf.

El mecanisme psicològic que explica aquest comportament es coneix com a reactivitat psicològica: quan una persona percep que se li restringeix la llibertat d'accedir a una informació, tendeix a considerar-la més rellevant i a buscar-la activament, precisament perquè s'ha intentat impedir-l'hi.

El mateix patró s'ha repetit amb un vídeo promocional de la Cienciologia protagonitzat per Tom Cruise el 2008, amb els cables diplomàtics filtrats per Wikileaks el 2010 o, a Espanya, amb el cas de la tuitaire Cassandra Vera. L'Audiencia Nacional la va condemnar el 2017 a un any de presó per una sèrie de tuits amb acudits sobre l'atemptat que va costar la vida al president franquista Luis Carrero Blanco el 1973, un tipus de broma que fins aleshores era minoritària i pràcticament aïllada a les xarxes. La mateixa condemna, que el Tribunal Suprem va acabar anul·lant per unanimitat perquè la va considerar desproporcionada, va multiplicar la circulació d'aquest mateix tipus d'acudits fins a convertir el nom del dictador franquista en un tema recurrent de conversa a Twitter.

En els tres casos, l'intent de censura judicial o institucional va multiplicar la difusió que el contingut hauria tingut altrament. Això no és un argument contra la moderació del discurs d'odi, però sí una advertència sobre com fer-la: retirar un contingut sense explicar per què, o d'una manera que alimenti el relat de censura que l'extrema dreta ja fa servir per presentar-se com a perseguida, pot acabar donant al missatge original més altaveu del que tenia.

Un estudi fet als Països Baixos aporta evidència empírica d'aquest mateix risc, aplicat aquesta vegada a la via judicial i no només a la retirada de continguts. Els investigadors Joost van Spanje i Claes de Vreese van constatar que, quan es va judicialitzar el discurs antiimmigració del polític Geert Wilders, el suport electoral al seu partit no va baixar, sinó que va augmentar.

La judicialització d'un discurs, igual que la seva censura, pot reforçar l'atractiu de qui el pronuncia si el procés es percep com una persecució política més que no pas com una conseqüència proporcionada de les seves pròpies paraules.

8. Què funciona i què no

«Les idees són a prova de bales.»
Alan Moore, V de Vendetta

El manual The Future of Free Speech assenyala que els missatges d'odi, produïts majoritàriament per homes, tenen sistemàticament més abast i activitat que els discursos upstander (els de les persones que intervenen per frenar l'odi), associats majoritàriament a dones i amb menys impacte de difusió. Això no vol dir que contrarestar l'odi no serveixi de res, sinó que fer-ho sense una estratègia definida tendeix a ser menys eficaç.

L'evidència disponible suggereix també que el contradiscurs més efectiu no sol adreçar-se a qui produeix l'odi, ja que rarament canvia de posició, sinó a l'audiència que observa sense intervenir, amb l'objectiu d'evitar que aquell relat es converteixi en sentit comú compartit.

Un tercer element és de caràcter estructural: l'educació mediàtica, l'alfabetització digital i la presència de referents alternatius, especialment entre joves exposats a la manosfera, mostren, segons la literatura disponible, millors resultats a mitjà termini que la prohibició aïllada de perfils o continguts, que pot generar efectes de victimització i de reforç de la comunitat.

Hi ha, a més, una via que no es limita a contrarestar el discurs aliet, sinó que construeix poder propi. El geògraf David Harvey va recuperar un concepte d'Henri Lefebvre, el dret a la ciutat, i li va donar la volta en afirmar que no és l'accés individual d'una persona a un pis o a un parc, sinó el poder col·lectiu de decidir quina ciutat es construeix i per a qui.

Vistos així, l'ocupació simbòlica d'espais institucionals, l'acompanyament col·lectiu en els desnonaments o la negociació cara a cara amb la banca o la propietat són un exercici d'aquest dret a la ciutat, no només una resposta defensiva al relat que l'ataca. La manera més sòlida de contrarestar un discurs que individualitza un problema estructural no és només desmentir-lo, sinó sostenir en el temps una pràctica que demostri, amb fets, que el problema sí que té solució col·lectiva.

L'historiador Michel de Certeau distingia entre estratègia, el que es pot permetre qui té un lloc propi des d'on planificar (un banc, un fons d'inversió, un ajuntament), i tàctica, el que li queda a qui no té aquest lloc propi i s'ha de moure en el terreny que un altre ha dissenyat.

«Anomeno tàctica l'acció calculada que determina l'absència d'un lloc propi», va escriure De Certeau: la tàctica no pot fer res més que aprofitar el moment oportú i moure's a la vista de l'adversari, sense poder retirar-se mai a un territori segur. Les campanyes de la PAH i la seva manera d'actuar (les accions, els Stop Desnonaments, els escarnis, l'ocupació d'espais per pressionar fins a obtenir resultats) no són improvisacions sense rumb. Són la forma que pren necessàriament l'acció col·lectiva quan es juga en un terreny aliet i hostil.

Aquesta idea permet matisar també què entenem per «èxit» en la lluita contra l'odi. No sempre serà possible convencer qui sosté una posició extremista, ni impedir que una falsedat determinada torni a circular. L'objectiu pot ser més concret i, alhora, més ambiciós: reduir la capacitat d'aquests relats per convertir-se en norma social, impedir que determinades persones quedin aïllades, oferir marcs alternatius per interpretar els conflictes i construir comunitats capaces de respondre col·lectivament quan es produeix un atac.

Al llarg de tot l'informe hem vist com es construeix l'odi, com es difon, com troba comunitats que el reforcen, com pot contribuir a desplaçar les fronteres de l'empatia i com les plataformes digitals intervenen en la seva circulació.

La qüestió que queda oberta és què fem davant l'odi, i la resposta difícilment es pot reduir a esborrar continguts o a respondre amb un missatge contrari. Requereix informació, educació, capacitat crítica, presència en els espais on es construeixen les narratives i, sobretot, comunitats capaces d'oferir pertinença sense necessitat de construir un enemic.

9. Conclusions

Les dades i les anàlisis aplegades en aquest informe permeten sintetitzar les principals troballes següents:

- El discurs d'odi a les xarxes socials no és un fenomen marginal, sinó un element estructural afavorit pel disseny algorítmic de les plataformes, que prioritza el contingut emocionalment intens independentment de la seva veracitat o dels seus efectes socials.

- Els eixos de racisme, masclisme, aporofòbia i naturalització del capitalisme comparteixen una gramàtica comuna (la jerarquia com a ordre natural, l'altre com a amenaça) i compleixen una funció política identificable: preparar el terreny per a polítiques d'exclusió.

- El jovent és un grup especialment exposat a aquest fenomen: la crisi de l'habitatge en retarda l'emancipació molt per sobre de la mitjana europea, mentre que les xarxes socials s'han convertit en la seva principal font de socialització política, un context que l'extrema dreta ha après a capitalitzar amb més eficàcia que les respostes institucionals o els mateixos moviments socials.

- L'habitatge és un dels àmbits on aquesta dinàmica opera amb més intensitat en el context espanyol: mentre el discurs públic tendeix a assenyalar la població com a culpable, les dades de concentració de la propietat indiquen que un nombre reduït de grans tenidors ha triplicat el seu pes en el parc residencial des de 2010.

- Diversos estudis documenten una associació entre la crisi de l'habitatge i el creixement electoral de l'extrema dreta en diferents països, cosa que situa la resposta institucional a aquesta crisi com un factor rellevant per contenir aquest fenomen.

- El discurs d'odi té també una dimensió econòmica (la monetització de la conflictivitat a les xarxes) i una dimensió organitzativa que ja no depèn necessàriament d'estructures partidistes jerarquitzades, sinó de dinàmiques d'autoorganització facilitades per les mateixes plataformes.

- Les plataformes digitals responen de manera molt desigual al discurs d'odi, amb taxes de retirada de contingut que oscil·len entre el 96% i amb prou feines el 7% segons l'empresa, una disparitat que no s'explica per limitacions tècniques sinó per decisions de negoci, dins d'un model (el capitalisme de la vigilància) que obté benefici econòmic de la mateixa circulació del contingut més polaritzador.

- La literatura sobre contranarratives indica que la resposta més eficaç no s'adreça a qui produeix el discurs d'odi, sinó a l'audiència que observa sense haver pres partit, i que requereix tant relat propi com alternatives materials concretes.

En conjunt, aquestes troballes indiquen que el discurs d'odi a les xarxes socials supera l'àmbit de la moderació de continguts i es pot descriure com una infraestructura que contribueix a naturalitzar jerarquies socials, l'exclusió de persones en situació de pobresa, la desigualtat de gènere i, en les seves manifestacions més extremes, l'acceptació de la violència organitzada.

Entendre aquest fenomen com un sistema articulat, i no com una suma d'episodis aïllats, és una condició per dissenyar una resposta proporcional a la seva magnitud.

10. Recomanacions

A partir de les conclusions anteriors, s'identifiquen les línies d'acció següents per contrarestar l'avenç de l'odi.

- **Anomenar la connexió, no només el símptoma.** Denunciar el racisme, el masclisme o l'aporofòbia per separat deixa intacte el relat de fons. La comunicació transformadora ha de mostrar el fil que els uneix: la jerarquia com a ordre natural i el mercat com a única mesura del valor humà.

- **Disputar el terreny emocional, no només la dada.** L'odi guanya perquè activa emoció: por, ràbia, pertinença. La contranarrativa eficaç competeix amb relats que activen dignitat, comunitat i esperança concreta, ancorades en casos reals.

- **Adreçar-se a l'audiència silenciosa, no a l'agressor.** L'objectiu no és convencer qui odia, sinó oferir a qui observa un marc alternatiu abans que el discurs d'odi es converteixi en el seu sentit comú.

- **Vincular el local amb el global.** El mateix mecanisme que deshumanitza el veí migrant a la teva ciutat pot deshumanitzar un poble sencer en un conflicte internacional. Mostrar aquesta continuïtat reforça la coherència del relat de drets humans i evita la fragmentació temàtica.

- **Construir infraestructura pròpia, no només reaccionar.** Invertir en veus pròpies, amb autoritat narrativa i presència sostinguda, és tan urgent com qualsevol campanya puntual.

- **Posar nom i xifra al veritable beneficiari en cada comunicació sobre habitatge**. Cada vegada que el discurs públic assenyali el migrant, l'«okupa» o el «moroso», la resposta ha d'incloure la dada de concentració real (grans tenidors, fons, bancs) per desplaçar el focus del boc expiatori a l'acumulador.

- **Enllaçar el discurs de la PAH amb l'aporofòbia i el sensellarisme com a continuïtat, no com a temes a banda.** La família desnonada, la persona sense llar i el llogater discriminat per l'origen comparteixen el mateix procés d'exclusió.

- **No caure en les dicotomies que imposa l'extrema dreta** («nosaltres» contra «elles», «d'aquí» contra «de fora»), sinó obrir i habitar altres conflictes que sí que visibilitzen la desigualtat estructural, per exemple, qui desnona i qui és desnonat.

- **Enfortir les aliances entre col·lectius** que lluiten per causes diferents però comparteixen enemics comuns (la precarització, el racisme institucional, l'especulació) és més eficaç que competir per l'atenció d'una mateixa audiència progressista fragmentada.

- **No n'hi ha prou de donar la batalla discursiva.** En un context de por i incertesa generalitzades, cal construir alternatives materials que permetin a les persones viure amb seguretat i dignitat.

- **Assumir una autocrítica incòmoda però necessària.** El públic d'esquerres participa menys de la lògica de les xarxes. El col·lectiu Proyecto UNA ho diu sense embuts: molta gent té localitzats els comptes més racistes, perquè la indignen i l'enfaden, però no presta la mateixa atenció a qui crea contingut constructiu, ni el comparteix ni hi interactua amb la mateixa constància. Construir abast propi exigeix més que bons continguts: exigeix una disciplina de suport mutu entre comptes afins que avui no sempre existeix.

- **Explorar l'acció col·lectiva directa sobre la mateixa infraestructura digital, no només la denúncia dins d'aquesta.** Iniciatives com les vagues o apagades digitals coordinades (deixar d'utilitzar una plataforma concreta en una data conjunta amb l'objectiu explícit que els seus propietaris perdin dades, ingressos publicitaris i influència) trasllladen el malestar individual a una pressió col·lectiva amb un objectiu polític concret.

- **Invertir en alfabetització mediàtica i pensament crític com a palanca estructural, no només conjuntural.** La cadena que va de l'estereotip a la fractura social només es completa en una societat acrítica. Una ciutadania amb l'hàbit de contrastar fonts i detectar la manipulació mediàtica és la que més dificulta que el discurs d'odi completi el seu recorregut.

Fonts consultades

Les fonts s'agrupen per tipus per facilitar-ne la consulta i la valoració crítica.

Fonts institucionals i oficials

OBERAXE - Observatorio Español del Racismo y la Xenofobia, butlletins trimestrals de monitoratge del discurs d'odi a les xarxes socials (2025-2026), Ministerio de Inclusión, Seguridad Social y Migraciones. [enllaç]

Ministerio del Interior, balanços de l'evolució dels delictes d'odi a Espanya, 2025-2026. [enllaç]

La Moncloa, intervenció de Pedro Sánchez al I Foro contra el Odio, març de 2026. [enllaç]

António Guterres, discurs de presentació de l'Estratègia i Pla d'Acció de les Nacions Unides sobre el Discurs d'Odi, maig de 2019. [enllaç]

Comitè de Drets Econòmics, Socials i Culturals de l'ONU, Observació General núm. 4 sobre el dret a un habitatge adequat. [enllaç]

Oficina del Parlament Europeu a Espanya i Fad Juventud, campanya «El odio marca», juny de 2025. [enllaç]

PEN America, Banned in the USA: The Growing Movement to Censor Books in Schools, 2022. [enllaç]

Ajuntament de Barcelona, campanya BCNvsODI, sobre la piràmide i la química de l'odi, els canals de propagació i els grups vulnerables al discurs d'odi. [enllaç]

La Moncloa, Boletín Suceso Torre-Pacheco, 24 de juliol de 2025, sobre els continguts d'odi monitorats per FARO durant els aldarulls de Torre Pacheco (Múrcia).[enllaç]

Consejo General del Poder Judicial (CGPJ), Efecto de la Crisis en los órganos judiciales, sèries actualitzades de 2024 i 2025 sobre ocupació, desnonaments i llançaments per comunitat autònoma i província.[enllaç]

ARTICLE 19, Discurso de Odio: Manual, Londres, 2015. [enllaç]

Joost van Spanje i Claes de Vreese, «The Good, the Bad and the Voter: The Impact of Hate Speech Prosecution of a Politician on Electoral Support for His Party», Party Politics, 21(1), 2015.

Rosabel Argote (CEAR Euskadi) i Mikel Mazkiaran (SOS Racismo Gipuzkoa), Ciudadanía contra los discursos políticos xenófobos: guía contra incendios, 2018. [enllaç]

Comissió Europea contra el Racisme i la Intolerància (ECRI), Recomanació de política general núm. 15 relativa a la lluita contra el discurs d'odi, Consell d'Europa, 2015. [enllaç]

Recerca periodística i de verificació

Maldita.es i Facta, recerca transfronterera «Pop Fascismo»: «Lenguaje codificado y memes» [enllaç 1] *i «Memes, fútbol y canciones»* [enllaç 2]*, octubre de 2025, amb el suport de Journalismfund Europe.*

Público, Infobae, El Diario, Xataka, Crónica Global, ctxt.es, France 24, El Salto, La Marea, Ara i Catalunya Plural, reportatges i anàlisis sobre habitatge, extrema dreta i discurs d'odi, 2024-2026.

Sarah Babiker, «'Prioridad nacional': mucho alambre de espino para tan poco jardín» [enllaç 1] *i «El corta-pega del pacto de PP y Vox en Aragón y Extremadura en materia migratoria», El Salto, abril-maig de 2026.* [enllaç 2]

Martín Cúneo, «La 'prioridad nacional' en vivienda ya tiene la primera demanda», El Salto, 19 de maig de 2026. [enllaç]

El Salto i Público, sobre l'absolució de Cassandra Vera pel Tribunal Suprem, març de 2018, i Wikipedia, entrada «Caso Cassandra». [enllaç 1] [enllaç 2] [enllaç 3]

Wikipedia, entrada «Efecto Streisand»; Confilegal, «Señores abogados, mucho cuidado con el efecto Streisand», maig de 2021; National Geographic España, «Efecto Streisand: qué es y por qué es un aliado de los ciberbulos». [enllaç 1] [enllaç 2] [enllaç 3]

elDiario.es, «Récord de 1.982 personas sin hogar que duermen en las calles de Barcelona, un 43% más que hace dos años», recompte d'Arrels Fundació, desembre de 2025. [enllaç]

El Confidencial Digital, «Los desahucios por impago del alquiler aumentan un 4,5% en España y representan siete de cada diez desalojos», 6 de novembre de 2025. [enllaç]

France 24, CNN i Euronews, sobre els aldarulls de juliol de 2025 a Torre Pacheco (Múrcia); Wikipedia, «2025 Torre-Pacheco unrest». [enllaç 1] [enllaç 2] [enllaç 3]

NODAL, articles de Henry A. Giroux, Byron Clark i Peter McLaren (Fundación CIAPE, traducció de Francisco T. Sobrino) sobre feixisme digital i postdigital, 2024. [enllaç 1] [enllaç 2]

Newtral i Chequeado, sobre prebunking i inoculació psicològica davant la desinformació, 2025-2026. [enllaç 1] [enllaç 2]

Maldita.es, sobre notícies falses de «pisos gratis» i ajudes a la població migrant, 2020-2026; Newtral, verificació de la notícia falsa del certificat de vulnerabilitat a Barcelona, abril de 2026. [enllaç]

Euribor.com.es, sobre el relat meritocràtic i la bretxa patrimonial generacional en l'accés a l'habitatge, juny de 2026; Infobae, sobre l'informe de Fedea «Evolución de la Riqueza de las Familias en España (2002-2022)», octubre de 2025.

Newtral, El Diario, El Constitucional i Athenea Digital, sobre la teoria del Gran Reemplaçament i l'ús que en fan Vox i Aliança Catalana, 2022-2026.

El Debate, entrevista a Alejandro Macarrón sobre natalitat, immigració i habitatge, agost de 2025. [enllaç]

El Salto, «Frente a la especulación que nos violenta, defender el hogar es una lucha feminista», novembre de 2025. [enllaç]

Amnistía Internacional, «La crisis de la vivienda no ha terminado»: el derecho a la vivienda y el impacto de los desahucios de viviendas en alquiler sobre las mujeres en España. [enllaç]

Consejo de la Juventud de España (CJE), Observatorio de Emancipación, edició 2025, sobre la taxa d'emancipació juvenil, el preu del lloguer i el risc de pobresa. [enllaç]

Verificat i Infobae, sobre el mite de l'«efecte crida» i la seva aplicació al debat sobre l'habitatge, 2026; estudis de la Universidad de Zaragoza (2015) i del Journal of Labor Economics (2025) sobre la regularització de 2005. [enllaç 1] [enllaç 2]

The Conversation, «¿Radicalizan a los jóvenes las redes sociales?», febrer de 2026. [enllaç]

Sin Embargo i Público, cobertura de l'estudi de Nature sobre l'algoritme de X, febrer de 2026. [enllaç 1] [enllaç 2]

elDiario.es, entrevista de Laura García Higueras a Johann Hari, gener de 2023. [enllaç]

El País, Pikara Magazine, Som Connexió i Todo por Hacer, entrevistes a Proyecto UNA, 2024-2025. [enllaç 1] [enllaç 2] [enllaç 3] [enllaç 4]

Catalunya Plural, «El fascismo entra en casa por wifi y algoritmos antiderechos», Juanjo Ramón, 2025 [enllaç]

¿Cómo remontó Lula para ganar las elecciones en Brasil y qué papel tuvieron las redes sociales? [enllaç]

El 'Ejército de Lula': así fue la estrategia digital ideada por André Janones para dar la batalla en terreno del bolsonarismo. Joao França, 2026 [enllaç]

El Ejército de Lula. Tecnopolítica a la altura de los tiempos, Javier Toret y Rocío Guerrero, 2026 [enllaç]

Literatura

Llibres de referència citats en l'informe, disponibles a la venda en diferents formats.

Adela Cortina, Aporofobia, el rechazo al pobre. Un desafío para la democracia, Paidós, 2017.

Ash Sarkar, La tiranía de la minoría: de las políticas de identidad a las guerras culturales, Bellaterra Edicions, 2026.

Byung-Chul Han, La sociedad del cansancio y La sociedad de la transparencia, Herder, 2024.

David Harvey, Los límites del capital, 1982; El nuevo imperialismo, 2003; i Ciudades rebeldes: del derecho de la ciudad a la revolución urbana, Akal, 2013.

Elisabeth Noelle-Neumann, La espiral del silencio: opinión pública, nuestra piel social, Paidós, edició original 1977.

Elisabeth Noelle-Neumann, La espiral del silencio: opinión pública, nuestra piel social, Paidós, edició original 1977.

Gilles Deleuze i Félix Guattari, Mil mesetas: capitalismo y esquizofrenia, 1980.

Giuliano da Empoli, Los ingenieros del caos. Oberon, 2020

Jason Stanley, Facha, trad. Laura Ibáñez, pròleg d'Isaac Rosa, Blackie Books, 2020 (títol original, How Fascism Works: The Politics of Us and Them, 2018).

Jason Stanley, Borrar la historia: cómo los fascistas reescriben el pasado para controlar el futuro, Blackie Books, 2025.

Johann Hari, El valor de la atención: por qué nos la robaron y cómo recuperarla, Planeta, 2022.

Jordi Mir, El nostre feixisme, Ara Llibres, col·lecció Càpsula, 2026.

José A. Mansilla, Los años de la discordia: del Modelo a la Marca Barcelona, Apostroph, 2023.

Joshua Green, Devil's Bargain: Steve Bannon, Donald Trump, and the Storming of the Presidency, Penguin Press, 2017.

Manuel Delgado, La ciudad mentirosa: fraude y miseria del "modelo Barcelona", Catarata, 2007

Marc Augé, Los no lugares: espacios del anonimato, una antropología de la sobremodernidad, Gedisa, 1993.

Michel de Certeau, La invención de lo cotidiano I: artes de hacer, 1980.

Neil Smith, La nueva frontera urbana: ciudad revanchista y gentrificación, Traficantes de Sueños, edició en castellà (original en anglès, 1996).

Nuria Alabao, Ínceles, gymbros, criptobros y otras especies antifeministas: lo que la manosfera nos dice de los adolescentes y del mundo en el que vivimos, Ágora, Fundación Contexto y Acción (CTXT), 2025.

Norbert Elias i John L. Scotson, Establecidos y marginados: una investigación sociológica sobre problemas comunitarios, Fondo de Cultura Económica, edició original 1965.

Proyecto UNA, Leia, Rihanna & Trump, Descontrol, 2018 - La viralidad del mal, Descontrol, 2024.

Raquel Rolnik, La guerra de los lugares: la colonización de la tierra y la vivienda en la era de las finanzas, LOM Ediciones, 2017.

Robert Paxton, Anatomía del fascismo. Capitán Swing Libros, 2019.

Seyda Kurt, Odio: del poder de un sentimiento resistente, Descontrol Editorial, col·lecció FemVeus, 2025.

Shoshana Zuboff, La era del capitalismo de la vigilancia: la lucha por un futuro humano frente a las nuevas fronteras del poder, Paidós, 2020.

Silvia Federici, Calibán y la bruja: mujeres, cuerpo y acumulación originaria, Traficantes de Sueños, 2010.

Steven Forti, Extrema derecha 2.0: qué es y cómo combatirla, Siglo XXI, 2021.

Steven Levitsky i Daniel Ziblatt, La dictadura de la minoría: cómo revertir la deriva autoritaria y forjar una democracia para todos, Editorial Ariel, 2024.

Estudis acadèmics i articles de recerca

Leilani Farha, exrelatora especial de l'ONU sobre el dret a l'habitatge, 2018.

Yatim Harkous, W., Fernández Rodríguez, C. J. i Bernad i Garcia, J. C., «El capitalismo emocional y los influencers de inversión inmobiliaria: del hogar al inmueble, o el hogar como no-lugar», RECERCA. Revista de Pensament i Anàlisi, 30(2), 2025.

Roger Griffin, sobre ultranacionalisme palingenèsic i ciberfeixisme; Maik Fielitz i Holger Marcks, Post-Digital Cultures of the Far Right.

Nick Haslam, «Dehumanization: An Integrative Review», Personality and Social Psychology Review, 2006

Susan Opotow, «Moral Exclusion and Injustice: An Introduction», Journal of Social Issues, 46(1), 1990.

Take Sipma, Marcel Lubbers i Niels Spierings, «Working class economic insecurity and voting for radical right and radical left parties», Social Science Research, 2022.

Udi Greenberg, «¿Qué define hoy la palabra fascismo?», Nueva Sociedad, setembre de 2021, trad. Carlos Díaz Rocca. Anàlisis a Nueva Sociedad i Misiones Plural sobre Milei, Trump i el populisme de dreta global, 2025-2026.

Tarik Abou-Chadi, Denis Cohen i Thomas Kurer, Los riesgos del mercado de alquiler y el apoyo a la extrema derecha, universitats d'Oxford, Mannheim i Zuric.

Torrens i Carrasco-Farré, recerca sobre polarització algorítmica, Journal of Management Information Systems, via Do Better (Esade), abril de 2026.

Manoel Horta Ribeiro et al., «The Evolution of the Manosphere Across the Web», i Robin Mamié, Manoel Horta Ribeiro i Robert West, «Are Anti-Feminist Communities Gateways to the Far Right?».

Wachs, Wettstein, Bilz i Gámez-Guadix, «Adolescents' motivations to perpetrate hate speech and links with social norms», Comunicar, 71, 2022.

Vázquez-Barrio, González-Castro i García-Marín, «Odio en línea: cartografía de la violencia simbólica juvenil en el ecosistema digital», Revista Latina de Comunicación Social, 2026.

The Future of Free Speech, manual sobre contranarratives davant el discurs d'odi en línia, desembre de 2025.

DCU Anti-Bullying Centre (Dublin City University), Recommending Toxicity, i Monash Lens, «Recommending the manosphere», sobre algoritmes i manosfera.

The Guardian, The New York Times i cobertura internacional sobre l'escàndol de Cambridge Analytica i Facebook, 2018.

Organitzacions socials i observatoris

Oxfam Internacional, Contra el imperio de los ricos: defendiendo la democracia frente al poder de los milmillonarios, gener de 2026.

Steven Forti, «Extremas derechas 2.0: de la normalización a la lucha por la hegemonía», El Grand Continent, 14 de juny de 2022.

Juanjo Ramón, «Barraquismo. Pasado, presente y ¿futuro?» i «Las luchas vecinales para construir barrios», Catalunya Plural, 2022.

Elena L. Villalvilla, Infobae, 3 de gener de 2026, sobre el llibre Borrar la historia de Jason Stanley; Centro de Investigaciones Sociológicas (CIS), baròmetre d'octubre de 2025.

Moncloa.com, «Vox, PP y Junts tumban la moratoria antidesahucios y dan trámite a la ley de desalojos exprés», 11 d'agost de 2026.

Germán Aranda Millán, «España tiene casi 8 millones de viviendas no principales, un 30% del total», elDiario.es, 9 d'agost de 2026, amb dades del Ministerio de Vivienda y Agenda Urbana (2025), el Banco de España i Eurostat (2021).

José A. Mansilla, «Airbnb y Ley de Vivienda, una relación singular», El Salto, 24 de desembre de 2023.

Oxfam Intermón, La vivienda: cimiento de desigualdades, 2026.

Consejo de la Juventud de España, Fad Juventud i Oxfam Intermón, Habitar la incertidumbre: vivienda, juventud y malestar estructural, 2026.

Gil, J., García-Duch, M., Vidal, L. i Martínez, M. Á., El mercado de alquiler. Fuente de desigualdad social, Grupo de Estudios Críticos Urbanos, 2024.

Pablo Pérez Ruiz i Jaime Palomera, «El precio del prejuicio: inmigración y vivienda de alquiler», Instituto de Investigación Urbana de Barcelona (IDRA), 2025. [enllaç]

Provivienda, informe ¿Se Alquila? (2): racismo y segregación en el alquiler de vivienda, 2025. [enllaç]

Accem, registre d'incidents de discriminació contra persones migrants i refugiades, 2025.

Observatorio HATENTO (Hogar Sí), dades sobre aporofòbia i sensellarisme, 2025-2026. [enllaç]

Asociación Realidades, «Reírse del sinhogarismo: el nuevo peligro 'influencer'», 2022. [enllaç]

Sindicato de Inquilinas e Inquilinos de Madrid, dades sobre concentració d'habitatge i vincles entre KKR, Sareb i l'ocupació de Palestina, 2025-2026.

NOVACT, Suds i ODHE, Complicidad del sector inmobiliario y turístico de Catalunya con la ocupación de Palestina, octubre de 2024. [enllaç]

Instituto Novact de Noviolencia, Odio en Twitter: la intersección entre género y racismo, autoria d'Irina Samy Curucull i Bernat Aragó Navarro, 2023, sobre el concepte de perfils pont.

Euribor.com.es, rànquing dels principals propietaris d'habitatge a Espanya, 2025-2026.

Bazzaco, García Juanatey, Lejardi, Palacios i Tarragona, ¿Es odio? Manual práctico para reconocer y actuar frente a discursos y delitos de odio, SOS Racisme Catalunya i Institut de Drets Humans de Catalunya, 2017. [enllaç]

ONU Mujeres, declaracions sobre la manosfera i la radicalització, Noticias ONU, juny de 2025.

Observatorio contra la Violencia Sexual, Diversa i altres anàlisis sobre la manosfera i el jovent espanyol, 2025.

Infobae, Washington Post, PBS/AP i The Strategist (ASPI), sobre 8chan i el seu vincle amb els tirotejos de Christchurch, Poway i El Paso, 2019.

Resumen Latinoamericano, Política Exterior, Huella del Sur i Revista Por la Paz (ICIP), anàlisis sobre deshumanització i genocidi a Gaza, 2024-2026.

Recerca i redacció: Juanjo Ramón
Disseny i maquetació: L'Enxarxada SCCL
Any: 2026
Llicència: CC BY SA

Aquest document es publica sota la llicència Reconeixement - NoComercial - CompartirIgual, que permet que altres persones remesclin, adaptin i desenvolupin el treball sense finalitats comercials, sempre que n'acreditin l'autoria i llicenciïn les seves noves creacions en els mateixos termes.

Aquest informe l'ha elaborat L'Enxarxada, SCCL per a la PAH (Plataforma d'Afectats per la Hipoteca), en el marc del projecte «Dret a l'habitatge i a l'energia: empoderament col·lectiu i assessorament jurídic».

Amb el suport de